

(1) החתונה

על נהרות בבל קול ששון ושמחה, כל איש ישראל זקן ונער בחור ובתולה ירונו בגאון. מן הערבים בתוכה לקחו כנורותיהם, ושירי ציון נשמעו ברנה וצהלה. חג חתונה יתקדש בבית נשיא ישראל וכל בני הגולה יחגוהו יחד. הונא בן יקיר ונחמד לראש הגולה חנינאי נושא את היפה והכשרה בעלמות ילתא בת רבי חפני גאון סורא. חנינאי חטר מגזע דוד מלך ישראל אשר לא חדל מהכות שרש ומעשות פרי. גם למיום גלות ישראל מעל אדמתו, גלה כבוד מבית ישראל, נזר בן ישי חולל לארץ אך לא סר שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו. מבית הלל נשיא ישראל ישבו כסאות למשפט בארץ יהודה, ואל נצר משרש ישי נהרו כל בני ישראל מכל אפסי ארץ, תורה בקשו מפייהם ולדבריהם יחלו. גם מאז הסירו הרומאים את הלל האחרון עשירי להלל הזקן מגביר, ולא נשאר זכר לכבוד בית דוד בארץ ישראל, שב ופרח כבודו בארץ בבל, מלכי פרס משכו חסד לבני הגולה ויתנו עוז ועצמה לנשיאים מבית דוד ובשם ראשי הגולה נודעו לכבוד ולתפארת, ותקות ישראל עוד לא נוחלה אבדה, כי עוד ישוב ה' שבות בית דוד ומבניו עמדו ורעו את ישראל בגאון ה'. מן הנשיאים האלה היה גם חנינאי ראש הגולה לכל ישראל בארצות מלכי בבל לפניו ומלכי פרס החדשים לעת ההיא. עת ימי המעשה אשר נספר פה, קרוב לשנת ארבעת אלפים שלוש מאות וששים למספר בני ישראל.

וכאשר גדול כבוד ראשי הגולה בעיני בני ישראל לשלטון ולמשפט, כן גדול בעיניהם כבוד הגאונים ראשי ישיבות סורא לתורה ולתעודה, על כך ששו ושמו ושמחו כל בני הגולה בבוא שני הבתים האלה במסרת ברית המשפחה, ובהקשר ענבי הגפן בענבי הגפן, הונא הבכור לראש הגולה חנינאי, יורש כסאו, חכם ומשכיל בכל דרכיו, וילתא בת הגאון, עלמה צנועה ביראת ה' תתהלל. ותקוה טובה נשקפה לכל העם כי דור ישרים יבורך ובניהם כמוהם יתמכו כבוד בית ישראל.

בקרב העיר מחוזא עיר מושב ראש הגולה חנינאי על שפת נהר פרת תקעו אהלים גדולים ויפים לכבוד הקרואים, והמון אדם רב נאספו מכל תפוצות הגולה לראות בחג החתונה, כלם עומדים צופים ועיניהם כלות מיחלות לעת התקדש חג, והנה ענן אבק מתאבק ועולה עד לרום רקיע. אות בשורה כי ראש הגולה הקריב לבוא, חמשים איש לבושי מדי בגדי חמודות רצים לפני מרכבת תפארתו רתומה לשמונה פרדים, ובמרכבה ישב הנשיא ראש הגולה רב חנינאי ועל ידו רבי חפני גאון יעקב מעבר מזה, ולעומתם אחי הנשיא, ויהי אך הקריבה המרכבה וקול תרועת שמחה: בואכם שלום! יחי חנינאי! יחי הנשיא לעד! נשמע מפיות אלפים ורבבות, גם שם הגאון נשאו בתרועת אהבה ותבקע הארץ לקולם. –

כמעט שבה התרועה לדממה והנה עשרים וחמשה איש לבושי מדי בגדי חמודות רצים לפני מרכבה מרקדה רתומה לששה פרדים מקושטים מקלעות ציצים ופרחים. וקול תרועה חדשה נשמע יחי הנשיא הונא! יחי החתן! כי במרכבה הזאת ישב הונא ואחיו. על ראש גבעה נשאה עמד אהל אחד כלול בהדרו כסוי יריעות משי ושש אחוז בחבלי בוש וארגמן ונשען על עמודי ארזים מרוכסים בטבעות זהב וכסף, אל האוהל הזה הוביל הנשיא והגאון את החתן, ולהקות נוגנים ושרים הולכים לפנייהם. המנגינה חדלה, ותהלכה חדשה הולכת וקרבה, שנים עשר איש ממשרתי הנשיא לבושי בגדיהם החמודות רצים לפני מרכבת זהב רתומה לארבעה פרדים, ובמרכבה הכלה מעולפת צעיף, אמה, ואחות החתן. וקול תרועת צהלה נשמע מכל עבר: תחי הכלה! ילתא הצנועה תחי בת גאון עוזנו! חבצלת השרון! כלילת יופי! תקות ישראל!.

קדמו שרים אחר נוגנים והכלה הובאה אל האהל על הגבעה, מרכבות ממרכבות שונות נושאות את קרובי הנשיא והגאון ואוהביהם הקריבו זו אחר זו אל האהל. גם הרב מרי בר מר ראש ישיבת פומבדיתא בא, והעם הריעו לקראתו. אותו קראו לסדר את הקדושים ולברך ברכת חתנים. ההמון שש ועלז לראות את הדר תפארת המחותרים והקרואים לשמוע את הברכות מפי המברכים ולענות אמן אחריהם ברוב עז וחדוה, שמחה גדולה הקיפה את כל הנאספים ולקול מצהלותיהם חרדה הארץ.

החתן נתן הטבעת על אצבע הכלה ויקדשה כדת משה וישראל, המברכים ברכו את ברכותיהם וסדרי הקדושין נעשו כמשפט. אז ערכו שולחנות לפני כל העם הרב, מכל מיני מאכל ויין כיד הנשיא הטובה עליו. אחרי אכול העם את הארוחה הראשונה עמד החתן ודרש דרשה לכבוד יום חתונתו, הציע פרשת סוגיא אחת מסוגיות התלמוד לפני הקרואים ובאר תעלומותיה בחכמה רבה, ויוכיח לדעת כי ידיו רב לו בחכמת התורה ולא גאווה להיות בן לראש הגולה, וחתן לגאון יעקב. ואחרי כלותו לדרוש לקח כוס בידו וישא קולו ויאמר: "אחי בני עמי ידעתי את מך ערכי ולא אעשה בנפשי שקר כי למעני הנער הצעיר לימים באתם הלום לשמוח בשמחתי, לא לי כל הכבוד הזה כי אם לאבי ולביתו ולכבוד בית דוד אבי ואבותי. אוי לנו אחי, לארץ חולל נזר דוד, בית מקדשנו היה לשמה ציון מדבר שממה, ובני ישראל נפוצים ונדחים בארבע כנפות הארץ, נרדפים על צואריהם מחמת

המצוק, אך עוד לא כלו חסדי ה' לא תמו חסדיו. ידעתם אחי גם ידעתם את כל הרעות אשר מצאו את עמנו מיום שלחו הרומאים את מקדשנו באש, גם את כל התלאות אשר מצאונו פה בארץ הזאת, על נהרות בבל, עוד זה לפני מאה שנים והמלך קאבאד ובני כת הצענדיק על ימינו, התגוללו עלינו, ונהרות דמי אחינו שטפו ועברו על פני כל הארץ. עוד לא עברו שמונים שנה למיום אשר הוציאו להורג את הנשיא מר זוטרא ואת אבי אביו מר חנינא הגאון, על אשר אמרו לנקום נקמת מר יצחק הגאון. וגם בימיכם זה אך כעשרים שנה קם הארמוץ הרביעי למטה רשע ויהרוג בעמנו הרג לבלי חמלה, ומה עשה לנו המלך המושל כעת כוסדראי השני בעלותו על כסא המלוכה על אשר תמכנו את ידי שר הצבא באהראם אשר אמר למלוך תחת הארמוץ האכזר, אין לנו שנות עשר אשר לא נירא רע ודמי עמנו נשפכים והולכים כמים מעת אל עת.

"אולם אנחנו לא נאמר נואש, נשא עין ולבב אל אבינו היושב בשמים ובהתעטף נפשנו עלינו נשפוך שיח: עד מתי ה' יחרף צר, עד מתי לא תרחם על עמך, מתי תבוא אלינו ותקים סוכת דוד הנופלת! אחי ובני עמי מי יתן ובאה העת לחננה כי ישוב ה' ונחם, ועל ברכי ילתא הכשרה בנשים בת גאון יעקב ילד יולד לנו, להושיע את בית ישראל ומחלציה יצא משיח צדקנו ובא לציון גואל". אמן כן יהי רצון! ענה כל העם בקול גדול ובמעל כפיהם. אך מרי הגאון בר מר נטה ידו וידם העם ויאמר: יואל ה' אלהי ישראל ותהי אתה הונא נשיאנו משיח צדקנו, תביאנו אל הר קדשנו ותטענו בנחלתנו ומציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים. –

(2) הפליט

בהיכלו הנפלא בעיר נציבין (קטעסיפאן) בירת מלכות פרס ישב המלך כוסדראי (קאסראעס) השני, המלך האדיר הזה ראה רעה רבה בימי חלדו, חליפות ותמורות שונות, נגרש ונטרד מנחלת אבותיו בימי נעוריו, התהלך מגוי אל גוי לבקש לו מנוח, ועתה עומד בגאון הודו על רום מעלת הגדולה והכבוד, ארמנות תפארה והיכלי עונג לו, לכל תקופות השנה, גם כסאות מלוכה לו בכל ארמנותיו כסאות זהב משובצים כל אבן יקר מעשה ידי אמן, ובהם כסאו המפואר הנודע בשמו טאק-ריש עשוי בתבנית שנים עשר מזלות לאותות ולמועדי שעות היום, אלף נשים יפות כחמה בארמנותיו, חמשים אלף סוסים יקרים באורותיו, אלף ושתי מאות פילים לעבודת המלך, משוררים ומשוררות יוצאים ויוצאות במחול לאין ספורות עומדים הכן להרנין לבבו לחדות עינו ולענג אזנו, לפני שנים מועטות היה המלך האדיר הזה נודד בעמים בורח מפני חמת המציק עני וגוע, אביו הארמוץ הרביעי מלך אכזר וקצר רוח, הכלים והכעיס תמרורים את שר באהראם איש גבור החיל אשר הפליא להראות גבורות ידו במלחמתו את התתרים ויכניעם, אך גבורת ימינו ואמץ רוחו העירו קנאה בלב מלכו הרועה האווילי הזה, ותצר עינו בשר צבאו הגדול הנאמן בבריתו, וישלח לו שמלת אשת פלך ומטוה למתנה, גבור החיל הזה קבל את מתנות המלך לבש את השמלה אחז את הפלך בידו ויצא אל צבאות חילו ויקרא: אלה המתנות אשר שלח לי המלך עקב אשר עבדתיו באמונה והכיתי את אויביו! חרדה אחזה את כל אנשי החיל וירגזו, ומחמת עברתם על הארמוץ קראו כלם פה אחד: היה לנו אתה באהראם למלך: יחי המלך! ויובילוהו בכבוד מלכים אל נציבין. גם גדולי העם בעיר הזאת קשרו על הארמוץ, נתנוהו במאסר עורו את עיניו, – ואחרי כן הרגוהו. ומוסדראי בנו בכורו יורש הכסא בראותו את אשר הגיע לאביו ברח מן הארץ וימלט אל הרומאים לחסות בצל הקיסר מאויריטוס. נכמרו רחמי הקיסר הזה על הנסיך האומלל הזה, ויאספהו באהבה וברצון, ויתן לו גם צבא וחיל ללכת את נחלת אבותיו ולהלחם בבהאראם, וכאשר הקריב כוסדראי בראש חיל רומא אל ארץ פרס עזבו גדולי המדינה את באהראם וישישו לקראתו, אף הוכה בהאראם במלחמה וינס אל התתרים, ומוסדראי עלה על כסא אבותיו, ויהי כאשר נכונה המלוכה בידו ויגמול טוב על אוהביו אשר עזרו אחריו, ויפקוד חטאת הקמים עליו בשטף אף וחמת אכזריות, וביותר הראה קשה את היהודים, כי כאשר נלאו לשאת עול הארמוץ הכבד, והרעות אשר הפגיע בהם, שמחו לקראתו שר הצבא באהראם ויחזיקו בידו. על כן חרה אף כוסדראי עליהם, ויעשה בהם נקמות.

ולמאוויטוס קיסר רומא, שמר כוסדראי את החסד ואת הטוב אשר עשה עמו.

כוסדראי ישב על כסאו הנפלא טאק-ריש בארמונו הגדול בנציבין ואזניו קשובות לקול המנצח בנגינות בארבור. והנה סריס המלך בא וישתחוה ויניח מכתב להדום רגליו, סופרו הראש פתחוהו ויקרא לאמר: עבד עבדיך מהעאפאנעס בן הקיסר מאויריטוס אשר היטיב לך לפניך מבקש מלפניך מלך אדיר כי תתן לו להראות את פניך.

ויחרד כוסדראי חרדה גדולה ויקרא, האם בגפו כנס ובורח בא אלי בן קיסר רומא הרם והנשא מהרו קראו לו ויבוא.

סריס המלך יצא ויביא נער אחד אל אולם הכסא, ויפול על פניו ארצה להדום הכסא.

"קום נא למה אתה נופל על פניך" קרא כוסדראי "קום נא הגידה מי אתה?".

הנער קם ויאמר: אנכי עבדך טהעאפאנעס בן אוהבך ומגנך הקיסר מאויריטיוס אשר רצחוהו נפש הקושרים והמורדים.

ויהי כשמוע כוסדראי את הדברים האלה קרע את בגדיו נפל על פניו ארצה ויזעק זעקה גדולה ומרה: מאויריטיוס אוהבי אבי ומושיעי! הכמות נבל מת?

"התאפק נא אדוני המלך, מנע עיניך מדמעה, קומה והתעוררה וחשוב מחשבות נקם לנקום נקמת דמי אבי ודמי אחי, נקום נקמת אמי ואחיותי, והשיבה לי את כתר מלכותי כאשר השיב לך אבי את כסא אבותיך".

"כדברייך כן אעשה" השיב המלך "אך ספרה נא לי איך נעשתה התועבה הגדולה הזאת".

"הלא ידעת אדוני ומלכי את שרירות לב אנשי חיל רומא ומשובת דרכם, וידעת גם ידעת כי אבי הקיסר עצר בם בעז משפט ולא שלח רסנו מעל פניהם. אי לזאת חרה אפם באבי, וימליכו איש אחר בן בלי שם איש אחד משרי הצבא ושמם פהאקאס, הלבשוהו ארגמן וילכו אחריו אל קאנסטאנטינאפאל, והמון העם בעיר הזאת גם לבבם לא היה שלם עם אבי, עקב אשר מנע מהם חמדת תענוגותיהם מאשר חסה עינו על אוצרות המלוכה, ויהי בראותם כי אנשי החיל המליכו איש אחר ששו לקראתו ויקומו על מלכם הישר והצדיק בהיותו מתהלך יחף ברחובות העיר לעת עבודתו את אלהיו ויחרפוהו ויקללוהו, וינס אבי ואשתו הגבירה ותשעה ילדיו אל מאלצעדאן, ואחי הגדול טהעאדיוס המולך ברומא אץ לבוא אליך אדוני ומלכי לבקש עזרך, אך בדרך הדביקוהו חרשי משחית וירצחוהו, והעריץ פהאקאס שלח אנשיו ויתפשו את אבי בכאלצעדאן וימיתוהו אחרי אשר שחטו את ילדיו לעיניו, גם באמי ובאחיותי עשה שפטים נוראים, ואמלט אך אנכי לבדי, ומאז המית פהאקאס את כל זרע המלוכה השיב צור חרבו על אוהבי אבי אשר היו באמונה עמו, התעולל והתגולל עליהם לעשות בהם נקמות רצח באכזריות נוראה מאד. נהרי נחלי דמי נקיים ישטופו ויעבורו בכל גלילות ארצנו, אנשי החיל אשר היו בעוזריך מתבוססים בדמיהם קצוצי ראשיהם וידיהם, וגם קבורה אין להם. אדוני ומלכי! מחרב אויב ומתנקם נמלטתי. ממבקשי נפשי לספותה נצלת, והנני נופל לפניך על פני לבקש: הושיעה אדוני כי לך יאתה, נקום נקמת אבי, אמי, ובניו, פקוד על העריץ הבליעל הזה עון מרדו ורצחו והשיבה את עבדך אל נחלת אבותיך".

וככלות הנער לדבר שב ויפול אפים ארצה. וישא קולו ויבך. המלך הרים את הנער ויחבקוהו וינשקהו, ויאמר: הרגע ידידי אנכי מגן לך ומשמרת אתה עמדי, אויביך אויבי המה, הנני לנקום נקמת אוהבי, אבי, מגני, ומושיעי, נקמת הישר במלכים, רגלי תמחץ בדם המורדים והפושעים ולא אשיב חרבי אל תערה עד אשיבך אל נחלת אביך ואושיבך על כסאו.

ויצו המלך לתת אל בן הקיסר ארמון אחד מארמנותיו, להלבישו בגדי חמודות, אף כסף וזהב נתן לו ועבדים לעמוד לפניו ולשרתו כמשפט המלכים. ואת הציר אשר שלח פהאקאס לבשר את כוסדראי כי עלה על כסא המלוכה נתן במאסר.

אחרי הדברים האלה קרא המלך לכל נסיכיו ושריו וגם חנינאי ראש הגולה ובנו הונא באו בתוך הקרואים, המלך העמיד את בן הקיסר הנמלט אליו, לפני קרואי המועד ויספר להם את אשר עשה פהאקאס המורד לאביו ולכל זרע המלוכה.

מלחמת נקם במורדים! קראו כל אנשי האספה פה אחד, מלחמה ברוצחים ומורדים!.

נועצו נוסדו יחד ויגמרו אמר להניח בארם נהרים (מיספאטמיה) ולהשיב את מערדן, וארא, ארמידא, עדעספא, המבצרים אשר נתן כוסדראי אל מאויריטיוס הקיסר במתנת תודה על אשר היה בעזרו, ולהבקיע אל ארץ ישראל ולשים את פניהם אל לב הממשלה אל קאנסטאנטינאפאל.

(3) לירושלים

ככה נועצו ונוסדו יחד, והמלך צוה את השרים והנציבים להצביא את הצבא ולאסוף חיל לעבודת המלחמה, וטרם יצאו מאת המלך פנה אל חנינאי ראש הגולה ויאמר לו: חנינאי הלא בן מלכים אתה, אבותיך הלא היו מושלים בארץ ישראל לפנים.

”כן דברת מלכי ואדוני“. ענה ראש הגולה ”עבדך נין לדוד מלך ישראל“.

”אי לזאת“ ענה המלך אם יצלח חפצנו בידנו ועלה נעלה לארץ ישראל וכבשנוה או אז תהיה אתה או הונא בנך, למושל על ארץ אבותיך. ועתה ראה גם ראה כי אחיך בני עמך ירבו לבוא לעבוד עבודת המלחמה הזאת והיתה ידם עם חיל צבאותי, ואנכי אחת דברתי ולא אשנה כי אשימך או את בנך הונא לנציב ונגיד על ארץ ישראל, ואליכם ינהרו אחיכם בני עמכם מכל מקומות פזוניהם, ישבו בארץ ויבנו בית מקדש לה' אלהיכם.

”מי יתן והיה! אדוני ומלכי“ ענה חנינאי. אנכי כבר זקנתי ושבתי ולא אוכל לצאת ולבוא במלחמה, אך הונא בני איש צעיר לימים וגבור חיל הוא ילך אחריך בראש צבא וחיל מאחינו בני בריתנו ונלחמו מלחמותיך.

”אמן כן יהי רצון מלפני אבינו שבשמים!“ ענה הונא ורוח גבורה הריחו, ”לא בעשרים אלף איש כי אם בשלשים אלף איש חיל מבני עמי אלך לרגליך אדוני וכארות יטרפו באויבי אדוני המלך, וה' אלהי אבותינו יאר פניו אליך, ירד לפניך גוים, ומלכים יתכחשו לך. והוא יצא לפנינו ונלחם מלחמתנו“.

תשואות עורכי קרב ורגשות מצביאי צבא נשמע בכל ארצות ממלכת פרס הגדולה מקצה, האחדשדרפנים והפחות פקדו אנשי חיליהם, ומקצוי הארץ הובילו צבאותיהם אל מקום המועדה, גם רצי ראש הגולה חנינאי יצאו דחופים להשמיע את היהודים להתאסף אל מחוזא לעלות למלחמה, והקול קורא: על ירושלים נעלה, מלכנו כוסדראי ילך לפנינו להשיב לנו נחת אבותינו. בשורת הישועה הזאת הריחה ברוח גבורה את כל היהודים בפרס, כל איש גבור חיל, וכל עלם בחור עזבו בשמחה איש איש את ביתו, את אשתו את בניו, ואת אבותיו, והמונים המונים נהרו אל הונא, לצאת עמו ולדגול בשם ה' לרשת ארץ אבותיהם, ויעל מספר אנשי חיל היהודים לשלשים אלף איש כאשר הבטיח הונא את המלך. יום המועד למסע המחנות בא, והונא ברך את רעיתו תמתו בטרם ילך וינחמה וידבר על לבה ”מנעי עיניך מדמעה ילתא אהובתי, עוד מעט וקראתי לך ובוא תבוא בקרית מלך רב, עוד מעט ולך תאתה המלוכה בירושלים עיר הקדש והבן אשר יולד לך יירש כסא דוד אבי“.

בבקעת מחוזא התפללו שלשים אלף איש ישראל תפלת המנחה וככלותם תפלתם קמו ויצאו לבוא אל צבאות המלך.

צבאות כוסדראי הלכו הלך ונצחו. בסוריא עמד שר צבא הרומאים גארזעס איש גבור חיל נודע למחתה, שר הצבא הזה יצא לפניו בצבאות הקיסר מאויריטיוס לעזור לכוסדראי להשיבו לאיתן מלכותו, ולזאת איפוא לא האמין פהאקאס הבוגד בשר צבאו זה, במלחמתו עתה את כוסדראי, ויתנכל לו ויקרא לו לבא אל קאנסטאנטינאפאל, ובבואו צוה פהאקאס וישרפוהו באש לעיני כל העם, ומאז סר צל שר הצבא הגדול הזה מעל צבאות רומא אשר היו נחתים בסוריא לא מצאו און לעמוד לפני חיל כוסדראי, שערי המבצרים מערדין, דארא, ארמידא, עדעססא נפתחו לפניו, ואת היעראפאליס, האלציס, ואדעה לקחו בזרוע נטויה. וילכו הלך ונצחו עד בואם אנטיוכיא. שובע שמחות היה הונא כי צוה המלך להניח על אנטיוכיא העיר הגדולה אשר הצרה והציקה ליהודים ימים רבים. היהודים עדרו מערכה עליה ובקול קורא: מפלת אנטיוכיא היא תקומת ירושלים, הרעישו וקרקרו את חומותיה, וימינם הורתם נפלאות ”היהודים לכדו לי את אנטיוכיא, אמר כוסדראי אל הונא. ישמח לבך הונא עוד מעט והיית מלך בירושלים“.

כשטף מים כבירים שטפו צבאות פרס ועברו, באין מעצור ומונע, קסריא ודמשק נלכדו. לא עברו ימים אחדים והפרסים הבקיעו בארץ הגליל.

הנשיא הונא והיהודים אנשי צבאו היו הראשונים אשר הציגו כף רגליהם על הארץ הזאת, הונא נפל על פניו ארצה וינשק עפרה, קרע את בגדיו, ויזעק מנהמת לבו, כמוהו כן עשו כל אנשי חילו.

והבשורה הטובה הגיעה אל ארץ ישראל – אנשי חיל יהודים הנם קרבים ובאים ובראשם הנשיא הונא בן ראש הגולה להשיב שבות ישראל וכסא דוד להקים. ועל כנפי התקוה עפו מכל עבר ופנה, כל בחורי ישראל וכל גבר בעם, מטבריא, נצרת, ומהרי הגליל לקראת צבאות הונא, לארוח לחברתם לעמוד על ימינם ולהלחם יחד מלחמת ה'.

והעיר ירושלים לא יכלה לעמוד מפני הפרסיים. כלי משחתם ומחי קבלם נתנו בחומותיה, ובפרצים עלו צבאות פרס בתרועת מלחמה ובתשואות נצחון. גדודי פרס והשטיצים הפראים אשר היו בעוזריהם התנפלו על העיר להרוג וישוביה להרוס בתי תפלותיה, לשלול שלל ולבזוז בז. וגדודי היהודים פנו ויעלו אל הר הבית, להשתחות לנפול אפים ארצה, ולהתפלל על יד הכותל המערבי שארית פליטת המקדש, לחונן אבניה ולהשקות אדמתה בדמעותיהם.

בימים האלה בא הקץ לפהאקאס העריץ, וכגמול ידיו נעשה לו, באכזריות חימה הוציא להורג רבים וכן שלמים מנכבדי העם חדשים לבקרים אשר לא האמין בם, וגם בחתנו קריספוס נתן תהלה ויאמר להמיתו. ויפן קריספוס אל העראקליוס בן הנציב באפריקא ויסיתו להרים יד בפהאקאס, והעראקליוס שמע לעצתו ויבוא בצי אדיר אל איי הים לעלות על פהאקאס בקאנסטאטינאפאל, ורבים מאשר ברחו מן הארץ מחמת פהאקאס חברו אליו, וקריספוס ידע לרמות את פהאקאס ולהוליכו תועה על דבר אניות העראקליוס הבאות עד הגיעו אל חוף קאנסטאטינאפאל, אז תפסו את פהאקאס בארמונו וברזל באה בנפשו הביאוהו אל אניות העראקליוס בבזז וחרפה וימיתוהו שם בענוים קשים ומרים. והעראקליוס תפס את המלוכה, וכאשר לא האמין בקריספוס עוכר חותנו היסרהו מגביר ויתנהו בבית החפשיית.

השנוים האלה אשר קרו ויאתיו בקנסטאטינאפאל לא הגיע למשמע און כוסדראי ועל כן לא חדל לעשות דרכו דרך נצחונותיו, אחרי כבש את ארץ ישראל שם פניו למצרים וילכוד את פלוסים ואת אלכסנדראי, ומשם פנה אל ארצות אסיה להביאם אל תחת משמעתו; מלקוח רב ושלל גדול עשה המלך במסעו זה, שנים עשר אלפים פרדים ושמונת אלפים גמלים נשאו את שלל כל העמים אל פרס, ובתבואות שללו זה בנה לו אחרי כן הרחק מנציבין שתיים עשרה פרסה עיר חדשה אשר קרא בשם דעשטאנערד וירה בה אבן פנה למבנה היכל נפלא עד מאד.

עודו בדרך והשמועה הגיעה אל כוסדראי כי פקדו על פהאקאס עונו ותחתיו מלך העראקליוס אשר לא היה בסוד פהאקאס ולא עשה רעה למאוריטוס אוהבו, וחמת כוסדראי שככה, ויאמר לשבת מריב. והעראקליוס בחר לו אנשים משארית פליטת אוהבי מאוריטיוס וישלחם אל כוסדראי לחקור ולדרוש מי הוא הנער הבא אל כוסדראי כפליט ושריד מבני מאוריטיוס, האם אמת ונכון הדבר? כי כל תושבי העיר כאלצעדאן העירו כי כל בני מאוריטיוס נפלו בחרב המרצח לא נמלט מהם איש.

השלוחים באו אל כוסדאי ויראו את הפליט ויכירוהו כי עבד מאוריטיוס הוא, אשר שלחו לחפשי, ולא בנו, הרמאי הומת במשפט, וכוסדראי הניח מצב בערים אשר לכד וישב לביתו.

והונא אשר מלחמות המלך נלחם תמיד באמונה בשמעו כי המלחמה שבתה, בא אל המלך והזכירו, את אשר הבטיחו, להשב שבות יהודה בארצו.

"מה לך איש יהודי" גער בו המלך "האם לשאת ראש במלכך אתה אומר? ידעתי את זדון לבבך וגבה רוחך, כמעט אצוך לנציב הארץ וכתר ברית את קיסר רומא ומלך תמלוך.

אדוני ומלכי! ענה הונא בשברון רוח, "הלא עבדתך נאמנה עד היום, ועבדיך אנשי חילי הלא בלב שלם נלחמו בעדך זה כעשרים מלחמות.

"אנשי חילך" קרא המלך בחמה, ידעתי כי נשאך לבבך להיות מלך ישראל כי חטר מגזע דוד אתה. ואתה ראה חלילה לך מדבר עוד דבר אחד בזה אם הנך חפץ בחיים.

ולא יסף הונא לדבר עוד, ויצא סר וזעף מאת המלך.

(4) המרידה

בעצם היום הזה אסף הנשיא הונא את גדודי צבאו וידבר אליהם לאמר: אחי ואהובי אנשי מלחמתי הלא ידעתם למה זה יצאנו לרגלי כוסדראי המלך לעזור לו במלחמתו את ממשלת רומא? הלא שמעתם קול הקורא לירושלים" ובגללו עזב איש את אשתו ובניו את אביו ואת אמו; הבטח הבטיח לנו המלך ללכוד לנו את ארץ ישראל לכוון כסא לבית דוד בארץ אבותינו ולבנות בירושלים בית לשם ה' אלהינו. בשם התקוה הזאת יצאנו לקראת המערכה, עשרים מלחמות נלחמנו בעדו ויכולנו, בגללה נשפכו דמינו על שדה המערכה, בארץ נהרים, בארץ ישראל, במצרים וסוריא, למענה חרפנו נפשנו למות בשמחה, וה' אלהי המלחמה דבר עמים תחתינו ולאומים תחת רגל כוסדראי, והמלך הזה לא כן ידמה ובגאון לבבו אמר כסנחריב מלך אשור לפניו: בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבונותי ואסיר גבולות עמים ועתודותיהם שושתי ואוריד כביר יושבים ותמצא קן ידי לחיל העמים וכאסוף ביצים עזובות כל הארץ אני אספתי ולא היה נודד כנף פוצה פה ומצפצף, ובגדל לבבו ובתפארת רום עיניו, יחלל כוסדראי מוצא שפתיו והבטחתו ישאיר מעל, היום הודיע כי כלה דבר המלחמה וארצנו לא יתן לנו, אוי ואבוי כי בטחנו במלך הבוגד הזה, כי היינו אך כלי חפץ בידו לבצע את מזימותיו ולשווא נשפכו כמים דמי אחינו.

ובדבר הונא את הדברים האלה קרע את בגדיו וישא קולו ויבך, גם כל אנשי המלחמה היהודים קרעו גם המה את בגדיהם ויבכו עמו בכי תמרורים, ואיש גבור אחד יצא מתוך המערכה ויאמר: איה גבורתך ואמץ רוחך הונא נשיאנו האם אינך חטר מגזע בן ישי אשר הרג את גלית הפלשתי, האם אינך נין למר זוטרא אשר הפליא להלחם את מלך פרס? עוד עמנו ששה ועשרים אלף איש נצבים לפניך היום וכלנו עומדים הכן להלחם בעדך, בעד ירושלים עיר הקדש, ובעד ה' אלהי ישראל, הננו ועלינו לדבר את כוסדראי בשער ולאכוף את הבוגד הזה לתת לנו את ארץ אבותינו.

הבה נקומה ונתחזקה! קראו אלפי אלפים איש בקול אחד כן יהי ויקום! ואיש נכבד אחד ושמנו בנימין והוא ראש הגדוד הבא מארץ ישראל לארוח לחברת היהודים הפרסים יצא מאת המערכה ויגש אל הונא ויאמר: שא נא אדוני ואדברה נא דבר באזניך ובאזני כל אחי אנשי המלחמה. אבותינו ספרו לנו כי בימים מקדם אמר יוליאן קיסר רומא הנקרא בפי הנוצרים בשם הכנוי "הבוגד" (אפאסטאט) להשיב שבות ישראל ולבנות את בית המקדש, אור תקות ישועה האיר את עיני בני ישראל ורוח נכון חדש בקרבם. אך עוד לא הגיעה עת הישועה, והקץ לעמל ישראל עוד לא בא, על כן לא הצליח חפצם בידם. חרדת אימה נפלה על כל היהודים עצב ותוגה שברו את לבבם ויבחרו מות מחיים. אך החכם רבי יהושע נחם אותם וידבר על לבם ויפתח במשל פיו ויאמר: הארי טרף טרפו ויגרם עצמותיו ויתקע לו עצם בגרונו ויחלה ויאנש מאד, ויצו הארי ויעבירו קול לאמר מי מכל חי אשר יבוא ויוציא את העצם מגרוני אשא לו משאת ושכר גדול, השלך שמע את הקול ויבוא וישם את חרטומו הארוך בגרון הארי ויוציא את העצם ויחי הארי, והשלך בא לבקש שכרו מאת מלך החיות, ויען הארי ויאמר, אי סכל הן תקעת ראשך במלתעותי ובשלוש יצאת בלי פגע, הנקל לך כי היתה נפשך לך לשלל ועוד תבקש לך שכר, אחי ואהובי המשל אשר נשא רבי יהושע בימים ההם טוב ויפה גם היום לעינינו אם בגד בנו המלך והפר את בריתו בא האות כי עוד לא באה העת לחגגה. ואלהי ישראל אשר לו נצפנו עתים, עוד לא נעתר לנו להשיב שבותנו, ועלינו לשוב בשלום איש לאהלו ולהלל את ה' כי לא נתננו טרף לשני אריות, שימו נא לב האם נעצור כח לעמוד כנגד חיל כוסדראי העצום והרב ממנו על אחת עשרה? למה נהיה מרמס לרגלי שנהביו, ומאכל לחרב אביריו! –

"אך איכה נוכל וראינו כי רימנו המלך ולא נגמול עליו תרמיתו? קרא הונא, גם החשמונאים נלחום נלחמו כנגד חיל רב ועצום מהם וה' היה בעזרתם".

"החשמונאים" ענה בנימין נלחמו בעד האמונה באלהי אמן, אך למה זה נלחם אנחנו ומי יאכוף עלינו היום לשוב אחור מאחרי אלהינו, והחשמונאים היו מחויבים חובה גדולה להשליך נפשם מנגד, ואנחנו למה זה נלחום, אנחנו באים לחרף נפשנו, וה' לא רצה".

אך דברי בנימין עלו בתהו ויאבדו, כל אנשי המלחמה הניפו חרבותיהם ויפוזו זרועותיהם ויקראו: יעבור עלינו מה לא נסור מזה עד אשר ננצח או נמות, ירושלים או מות!

והשמועה הגיעה עד כוסדראי לאמר: מרד בך הונא! והנהו יוצא לקראתך, ויצו כוסדראי ויפקידו את אנשי הצבא ויערכו לקראת היהודים ותפרוץ המלחמה, בני יהודה נלחמו כאריות והראו נפלאות, אך לא עצרו כח לעמוד כנגד צבאות המלך הרבים והעצומים ועד מהרה כתרו אותם מסביב עד לאין מפלט. וידע ישראל כי עת פקודתם באה

ובעוד אנשי חיל המלך חוצבים ביהודים צוה המלך ויחדלו, ואחד משרי צבאיו רוסטוס בא אל היהודים בשם המלך ויאמר: נכמרו רחמי המלך עליכם היהודים אשר הדיחם הונא כי זכר את עשרים המלחמות אשר נלחמתם בעדו והנהו נותן לכם רחמים וישלחם לנפשכם אך אם תמסרו את הונא המורד ביד.

"השמעתם אחי את דבר המלך"? קרא הונא אסרוני ומסרוני בידו ומלטו נפשכם.

חרדה אחזה את כל גבורי החיל היהודים. שחו לארץ ראשם ועשתונותיהם נבהלו, זכרון נשיהם ובניהם זכרון אבותיהם והוריהם המחכים אל שובם בכליון עינים עלה לפנייהם, ונפשם יצאה בזכרונם. החיים והמות נתונים לפנייהם ולא ידעו כמה יבחרו.

דממה נוראה השתרעה על פני כל המחנה לשונם דבקה אל חכם ואין פוצה פה.

אז יצא בנימין שר הגדוד לבני ארץ ישראל מן המחנה ויאמר: הלא תדעו כי אנכי הניאותי בכם מנשוא יד במלך, אולם כעת אני אומר לכם חלילה לנו למעול מעל בשר צבאותינו, חלילה! אך מות נמות עם בן דוד יחד.

"חלילה לנו למעול מעל" קראו כלם: טוב לנו מות מחיים.

"אך דעו נא" קרא רוסטוס כי לא אתם לבדכם תמותו פה תחתיכם, כי גם את אבותיכם נשיכם וצאצאיכם בארץ מגורכם יפקוד המלך בחרבו הקשה כן דבר המלך ונשבע באלהיו אחרימון ואורמוצד.

כשמוע היהודים את הדברים האלה צעקו צעקה גדולה ומרה, אך לא מצא איש את לבבו, לשלוח יד בהונא למסרו ביד המלך.

והונא קם ויגש אל רוסטוס ויאמר: "הגד נא מה חפץ אדוניך המלך, האם פקד עליך להביאני חיים אליו או רק אל מותי ישא נפשו, ומיתתי יקח רצון לכפר עון העם הזה?" "המלך פקד עלי להביאך אליו חי או מת, " ענה רוסטוס.

"אם כן אפוא" ענה הונא הגד נא אל מלכך כי דמי בראשו, וכאשר בגד בישרי לב אמוני רוח, כן יבגדו בו, מות חטאים ימות וקללת הונא תרבע עליו ואכלה אותו ואת ביתו, ואתם אחי אהובי יהי ה' עמכם. אמור אמרתי להקים סוכת דוד הנופלת, אך ה' אלהי ישראל לא רצה פעלי, ברכו בשמי את אבי הזקן חנינאי הנשיא ונחמוהו, ברכו את אמי הזקנה, אחי ואחיותי, ברכו בשמי את ילתא רעיתי ודברו על לבה. אהה הבן אשר יולד לה לא ידע את אביו, בידך ה' אפקיד רוחי שא נא לעון עבדך כי הנני שולח יד בנפשי, כי למען הצל את עמי ממות הנני עושה זאת. שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד!

ובקראו את הקריאה הזאת תקע חרבו בלבבו ויפול מת תחתיו.

צעקה גדולה ומרה הקיפה את כל המחנה, אוי ואבוי שר צבאנו מת! נפלה עטרת ראשנו! הונא נשיאנו החסיד הנדיב והגבור, רוח אפינו משיח ה' אשר אמרנו בצלו נחסה ונתלונן!

(5) הכלה אתה עושה לבית דוד?

בשמחה רבה שמעו בני בית הנשיא ראש הגולה במחוזא ר' חנינאי את כל בשורת הנצחון ודבר גבורות אשר עשו צבאות מלכם כוסדראי. עבדי המלך אשר הביאו את המלקוח ואת השלל הגדול מאת המלחמה אל הבירה החדשה ויסתאגערד ספרו נפלאות באזניהם ותגל נפשם. והשמועה הגיעה כי המלך שב מדרכו ובא דיסתאגערדה. ודבר שלח אל ראש הגולה לבא הוא וכל בני ביתו אנשים נשים וטף אל היכלו כבוד לחדות בשמחה את פניו ולחג עמו יחד חג נצחונותיו, כל בני בית הנשיא קמו ויחדו בשמחה לראות באור פני מלכם רצון. אך ילתא אשת הונא לבדה לא הלכה עמם כי צירי לידה אחזוה. במרכבת כבוד לתפארה ישב ראש הגולה ר' חנינאי הזקן לבדו וחמשים איש רצים לפניו קוראים בקול: פנו מקום פנו מקום לנשיא בית יהודה. ושנים עשר איש רוכבי סוסים ומחצצרים בחצוצרות וכל בני ביתו כולם במרכבות יקרות נוסעים ובאים לרגלו.

המלך כוסדראי ישב על כסאו הגדול טאק-ריש על כר נרחב לפני ארמונו בבוא חנינאי ראש הגולה וכל בני ביתו, חנינאי מהר ויגש אל המלך ויפול על פניו ארצה וישתחו ויקם ויאמר: ברוך אתה בבואך אדונינו המלך, אשריך כי הפלאת לעשות חיל והכרעת אויבך.

"כן דברת חנינאי" ענה המלך הכרע הכרעתי את אויבי, ובנך הונא יהיה מלך בירושלים.

"ברוך תהיה לה', אדוני ומלכי" ענה חנינאי "עתה ישוב ויפרח בית דוד, ברוך תהיה לה' כי שמרת את הבטחתך, ובגלל הדבר הזה היה אלהי דוד אבי בעזרך.

"בגלל זאת? לא כן חנינאי, אורמוצד אלהי הפרסיים הטה אלי חסד, האם כל בני ביתך נאספו ובאו עמך פה, חנינאי?"

"כל בני ביתי נצבים עמי פה לפני כסאך כבוד אך אשת בני הונא לבדה לא יכלה ללכת עמנו.

"הגידו נא לי האם באמת הנכם מבני דוד מלך ישראל?"

– צאצאי דוד אנחנו כלנו אדונינו המלך.

"האם בלב שלם ובנפש אמונה אתם מאמינים ומיחלים כי עוד יכון ויוקם כסא דוד?"

– הננו מאמינים ויודעים אדונינו מלכנו! כי יש יום לתקומת בית דוד, כי כן הבטיחנו אלהינו על ידי עבדיו הנביאים.

"אי לזאת אובידה את האמונה והתקוה הזאת ואשרשה מארץ החיים, כי כל עוד אל גואלם ומשיחם ישאו היהודים נפשם לא תהיה רוחם נאמנה עמו ולא יעבדוני באמת. כלה אעשה לצאצאי בית דוד ונכרתה התקוה הנואלה הזאת מלב היהודים. ועתה דע חנינאי כי הונא בנך כבר מת מות נבל ובוגד, ואתה וביתך תכרעו לטבח כלכם ביום הזה. חרדה אחזה את חנינאי פלצות בעתתהו ויפול על פניו ויקרא: אהה ה' אלהים הכלה אתה עושה לבית דוד? עוד דבריו בפיו וחרב שר הטבחים מחצה וחלפה רקתו ושומרי ראש המלך קמו ויהרגו את כל בית חנינאי מאה איש, אז שלח המלך את עבדיו למחוזא להמית את ילתא אשת הונא אשר לא באה בתוך הבאים. – זה פרי חג הנצחון אשר עשה כוסדראי, ויאמר בלבבו האח על תקות ישראל כי נכרתה אבדה – אך לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

בעצם היום אשר מת הונא, מהר בנימין וישם פניו אל פארס לבוא אל חנינאי להזהירו ולהודיעו כי יצא הקצף מאת המלך. לילה כיום היה לו כחשיכה כאורה לעשות דרכו בלי חשך, אך אחר המועד ובא אל מחוזא בעצם היום אשר הלך חנינאי וביתו לקדם את פני המלך, ותקותו להציל את חנינאי נוחלה אבדה. אך עוד נשארה ילתא, וימהר ויבוא לפניה ויאמר "הכבודה בנשים אנכי בנימין איש טבריא רע אישך הונא, חזקי והתעודדי כי מגור מסביב וחייך תלואים לך מנגד".

"אל תשאלי את פי מה זאת חושי ואל תעמודי והמלטי על נפשך אל אביו לסורה".

וכמו צלחה על ילתא רוח ה' התחזקה ותתאפק ולא שאלה את פי המדבר אליה אך מהרה ותצו לרתום המרכבה ותסע היא ובנימין ואחת משפחותיה הנאמנות עמה אל סורה. למראה עיניו נבהל רבינו כפנאי ואימות מות נפלו עליו ובראותו את ילתא לפניו, ובנימין פנה אליו ויאמר לו בלאט: סכנת מות מרחפת על בתך ועל הילד אשר במעיה חושה אל תתמהמה רגע, ושימה את בתך במקום סתר ונעלמו עקבותיה".

גם רבינו כפנאי האמין לדברי האיש המדבר אליו מבלי שאלה וחקירה וישלח את בתו מתחפשת בלוי סחבות אל אחד הכפרים אל בית איש עני ונאמן רוח להתחבא שמה. ובנימין מהר וישב אל ארצו ואל עירו חרש ביום הגיעה השמועה אליו כי המית המלך את הנשיא ואת ביתו.

כוסדראי רגז תחתיו בשמעו כי נמלטה ילתא אלמנת הונא וישלח את עבדיו אל סורא לבקשה ולהמיתה. וכאשר לא נמצאה ילתא גם בסורא נתנו את הגאון אביה בבור ויענוהו וייסרהו מוסר אכזרי למען הצל מפיו דבר על אודות בתו איפוא נחבאה, אך הגאון נתן גוו למכים ולחיייו למורטים, שחה לעפר נפשו, ויצוריו כצל כלם, ואמץ רוחו לא עזבו ולא נתן תודה.

וכוסדראי חגג חגי נצחונותיו בששון ושמחה, נתן את לבו כלב האדיר במלכים באמרו כי הפליא לעשות מכרש, מאחשוורוש, מדדיוש ומכל מלכי פרס, כל מיטיבי שיר שרו כבודו, כל סופרי דברי הימים ספרו נפלאותיו, מדי יום ביום עלה עליז גאווה על כסאו הנפלא כלו זהב טהור ואבני יקרות, התהלך בארמונו תפארתו מלאי כל שלל סגולות העמים אשר כבש, והתענג על חמדת מרבית נשיו ופלגשיו, נפשו מלאה שבע שמחות, עז וחדוה לפניו, עליון הוא למלכי ארץ, אין ברוזנים משלו.

ויהי היום והמלך הקיץ משנתו וירא והנה פצע במצחו ודם נוזל ממנו, חרדה אחזה כל בני ביתו והרופאים מהרו לחבוש פצעו, אך מה זה היה לו ויד מי פגעה בו? כל בני בית המלך האמינו כי בהתהפכו על משכבו בלילה נקף ראשו בארוכות אפרינו, אבל המלך ידע כי לא כן הדבר. חלום נורא חלם המלך בלילה ההוא, ותמונת איש עלה לפניו ויך בקרדומו על מצחו, אך החלום כולו נשכח מזכרונו ולא ידע מה דברו, כנבוכדנאצר לפניו קרא כוסדראי גם היום את חרטומיו ומניו להגיד לו את החלום ופתרונו, וגם המה ענו לו כאשר ענו חרטומי נבוכדנאצר: ספר לנו חלומך ונגד לך פתרונו. כודרסאי לא הבהיל את חרטומיו ולא הפחיד עצמותיהם כאשר עשה נבוכדנאצר, אך רוחו חובלה ונפשו אבלה עליו, כבד אבן ונטל החול הכבידו ראשו עליו, בהלך נפשו נראה לו חזיונות חלומו ועד ארגיעה שמו עלו בתהו, ככה התפעמה רוחו בקרבו, ומרירות נפשו אחזתהו פלצות וחיייו לשאול הגיעו.

דבר החלום הזה הגיע גם אל הבור אשר הגאון רבינו כפנאי היה אסור שם וכפנאי בקש לבוא לפני המלך: "הובילוני אל כוסדראי אמר רבינו כפנאי, ואנכי אגיד לו חלומי, וארפאהו מחליו. ויוגד למלך ויצו להביא את רבינו כפנאי לפניו, אנשי פקודות הכלא רצו להפשיט ממנו את בגדיו המגואלים מדמי המכות אשר הכוהו ולהלבישו בגדים אחרים, אך כפנאי לא שמע להם ויאמר: בבגדי אלה הביאוני אל המלך עיניו תראינה את אשר עשה לי ולגואלי ושארי, וינחם. או אז יש לו תקוה כי תעלה ארוכה לו וירפא מיגונו.

רבינו כפנאי הובא אל המלך והמלך גער בו ויאמר: איך מלאך לבך איש יהודי לבוא לפני בבגדים כאלה המתועבים והמגואלים בדם?

"ומי תעב וגאל את בגדי בדם אם לא אתה מלך אכזר? ענה כפנאי.

"איך תרהיב עז בנפשך, בזוי אדם! לדבר עתק עמדי ואני מלך כל מלכי ארץ חולש על גוים? דבר יצא מפי ולא נודע מקומך".

"המיתני אם תרצה כי מה מני יהלך, מה חפצי בחיים אשר המרתה לי במרורות מות? הרגני נא הרוג, אך חלומך לא תדע עוד".

"ואתה ידעתו? איך תאמר לדעת את החלום אשר עיני ראו ולא זר וגם החרטומים והמגים לא באו עד תכונתו?

"בליל ראש החדש העבר הראני ה' אותך בחלומי, אדוני המלך –

"כן דברת" בליל ראש החדש חלמתי חלומי, ואתה ראיתני? ומה עשית אז?

"הלכת לשוח על שפת נהר פרת בבקעה יפה וחמודה נעימה ופוריה".

"האמנם עתה תופע נהרה בקרבי, ואור בקר יאיר לי, אתה הזכרתני ונזכרתי".

"בחלומי והנני בהיכלי הקיץ אשר על יד פרת, בחלומי כמו קמתי ממשכבי ואלך לשוח לאור הבקר לקדם פני השמש. עתה נזכרתי אל נכון כי בהתהלכי התענגתי על חמדת הבקעה הנפלאה, שתיתי לרויה את בשמי הציצים הפרחים הרכים והנעימים אשר כמו נעורו משנתם אך החלו להרים ראש לקראת קווי השמש הראשונים, ולגה נגדם הבריקו בשלל צבעים, ומבין עפאים נתנו קול כל צפור כנף לקדם את פני השמש ברנה. ורגשי שמחת גאון התעוררו בי, ואמר מלבבי, מה יפיית תבל ומה נעמת ומה שפר גורלי להיות אדוניה ומלכה, הן לי תבל ומלואה. ומה מצאני עוד ומה הגיע אלי? – הלא נמלט מזכרוני, הגד אתה כפנאי מה ראית בי עוד?

"בהתהלך כה וכה הגעת עד שערי גנת ביתן יפה ונחמדה להפליא.

"כן דברת הגעתי עד שערי הגנה, ודלתותיהם זהב, ושומר הגן נגש ויפתחם לפני, נעימות נפלאות על הדר תפארת גן העדן הזה מלא טוב כל עצי חמד, התאנה חנטה פגיה, התמר נשאה פריה, הגפן הבשילה אשכולותיה. גם ברוש תדהר ותאשור יחד נטשו שלוחותיהן וערוגות השושנים והחבצלות התנוססו ביפי יקרון ותזולנה בשמוהן. למראה כל תפארת הזאת עמדתי משתאה ומחריש כי לא ראיתי כמוהו ליופי וליקר. ואפן אל העבד שומר הגן ואשאלהו למי הבסתן (גינת ביתן) הזה? העבד ענני ויקוב לי שם בעל הבסתן שם לא ידעתי אכנה – ומה קרה לי עוד כפנאי.

"אז חרה אפך אדוני ותקרא לאמר: מי זה ירהיב עז בנפשו לעשות לו בארץ ממלכתי גן חמד אין בפרדסי משלו. ובחמתך, רוח רעה בעתתך, אחזת גרזן ותחל לכרות ולאבד את כל עצי החמד. חמסת כל עץ נושא פרי, כל ארזי אל גדעת השלכת לארץ, קטפת כל שוכה נחמדה, כל ציץ ופרח רמסת ולא חמלת, וגינת הביתן נהפכה לשמה, בעברתך כי קשתה. וכמעט כלית מלאכת קצפך, ולא נשאר בגנה כי אם יונק קטן אשר כמעט עלה מן הארץ, ראיתי ותפן גם אליו באפך ותאמר לבלעדהו".

"והנה... והנה איש זקן גבה קומה נשוא פנים עומד למולי ומראהו כמראה איש אלהים. וירעם עלי בקול אדיר וחזק ויקרא: הוי משוגע ופתי! ובגרזן אשר היה בידו הכה על מצחי בכח גדול עד שפך דם. ואחרד ואפול אפים ארצה לפניו ואתן קולי בבכי ובתחנונים, כי יחוס ויחמול עלי, ואומר מה עשיתי לך אדוני כי תאמר להרגני? והזקן הנכבד והנורא הזה ענני: הלא ידעת מה עשית לי? הלא את גנת ביתני החרבת, את כל עצי חמדתי כרת, את שושני ופרחי רמסת, כל יקר סגולותי השימות, ועודך שואל מה עשית? בן מות אתה! איש צר ואויב דמך בראשך, ואנכי לא חדלתי לבכות ולהתחנן ולבקש על חיי והבטחתי לתת לו מבחר גנותי ופרדסי, תמורת גנו. אך פניו לא הלכו ויאמר: ומה יועילו לי כל פרדסיך, ומה אסכון עלימו, לא כעצי פרדסי עציך, ולא כפרדסי פריך, ואת כלו כרת ואבדת בלי חמלה ולולא באתי כי עתה אבדת גם את היונק הרך הזה שארית כל הפליטה. –

"שאני אדוני חוסה וחמולה עלי, עוד לא נגעתי בו לרעה אל תמיתני כיום, ונפשי בהבטחתי כי אשים כל מעיני לשמור את היונק הרך הזה לעבדו ולגדלו עד אשר יהיה לעץ אדיר, והיו יונקותיו מלוא כל הגן הזה":

ככלות המלך לדבר את כל הדברים, ענה רבינו כפנאי ואמר: נכמרו רחמי הזקן הנכבד עליו ראה דמעותיך ויעתר לך לבלי המיתך ויאמר: חיה תחיה אבל השמר לך פן תשכח את הבטחתך ושלחת ידך ביונק הרך הזה ופן תעלים עיניך ממנו ומצאתהו רעה, דמך בראשך!

"כן דברת כפנאי, כן היה וכאשר הקיצותי משנתי חבורת פצע במצחי ודם נזל ממנו, ידעתי כי חלום נורא ראיתי אך שכחתי מה ראיתי ומה היה המשא, עד אשר באת כפנאי והגדת לי חלומי. ועתה הגידה נא כפנאי האם ידעת גם את שברו?"

"ידעתי" ענה כפנאי.

אי לזאת אל תעלמו ממני.

"הזקן הנכבד והנורא אשר ראית הוא דוד המלך, הוא ולא אחר, כי את פרדסו חמסתך, מעץ אדיר עד כל פרח ושושן, כרת אבדת, הלא המה בני בית הנשיא וצאצאיו, את הנשיא חנינאי טבחת; וגם את בנו וחתני את הונא הצדיק החכם והגבור אבדת; את כל בני הנשיא בנותיו וכלותיו הוצאת להורג, פני הזקנים לא נשאת, על הטף לא חמלת ולא השארת ביום עברתך שריד ופליט, ואך נצר אחד משרשי אדונינו דוד, הציל ה' מידך, הנה הוא עודנו במעי אמו, היא בתי ילתא אשת הונא, הלא הוא היונק הרך אשר אמרת להשחית, לולא הקדימך בעל הגן, דוד המלך, ואמר להרגך בחלומך.

"הנני מאמין בפתרון כפנאי" אמר כוסדראי "כי כן ידעת להגיד לי את חלומי אל נכון. אי לזאת הנני לעשות את אשר נדרתי בחלומי, אשים עיני לטובה על בתך ועל הילד עשר יולד לה, אם בן תלד בתך ילתא אגדלו ואחנכו, כבני יוצא חלצי, אגדלו אכלכלו באהבה, ואהיה עליו סתרה כאשר נדרתי בחלומי, ועתה מהרה כפנאי החלף בגדיך ולכה נא וראה את שלום בתך, ובשרה כי הנני להשיב לה את כל רכוש חותנה הנשיא, למען תחיה היא ובנה בניעמים.

"כדברייך אעשה אדוני המלך" ענה כפנאי.

"אבל חושה ומהרה לשוב אלי להודיעני שלום בתך. עתה ידעתי כי חיי תלואים בחיי בנה".

ורבינו כפנאי יצא מאת פני המלך, רחץ בשרו החליף את בגדיו ויעל במרכבה ללכת אל הכפר הקטן והדל מקום אשר בתו מתחבאת שמה, ובבוא כפנאי אל אהל האיש העני שמה מצאה ילתא מפלט לה, מצא את הנשיאה שוכבת על מצע עשבים ועלי תמרים שטוחים על הקרקע, והיא לבושה כאחת העניות עצובה וגלמודה, אבל על ידה ילד יפה וטוב אשר ילדה זה כשעות אחדות.

"ברוך ה' אלהי ישראל הטוב והמיטיב שומר הברית והחסד! קרא הגאון בראותו את הבן הנתן לבתו, עוד לא כבה נר דוד ותקות ישראל עוד לא נגוזה עברה".

"גם ברוכה את בתי לה! אשריך וטוב לך! ימי הרעה והמצוקה חלפו עברו, וימי טובה והצלחה נשקפים לקראתנו, הבן הנולד לך, ילתא! יהיה נשיא בישראל כאבותיו, אשרינו וטוב לנו, כי ילד יולד לנו בן נתן לנו ותהי המשרה על שכמו, כי עמנו אל".

והגאון רבינו כפנאי מהר וישב אל המלך לבשרו את הבשורה הזאת, והמלך אמר: על כן יקרא שם הילד בוסתנאי כי בבאסתן (גנת הביתן) אשר ראיתי בחלומי צץ ופרח.

יום הכנס הנער בבריתו של אברהם אבינו היה יום אורה ושמחה לכל היהודים בפרס, החשך והערפל אשר כסו את הארץ חלף עבר, פני השמים טהרו ואור חדש האיר להם.

(7) האם ובנה

ימים אחדים חלפו וילתא שבה לאיתנה, ותמצא און לעזוב את המעון הצר אשר מצאה מקלט בו, ותשב היא ואביה והילד הנתן לה אל ארמון הנשיא במחוזא, שמה שבו נפתחו פצעי לבבה וצרותיה הרחיבו, כי בפנותה כה וכה ותרא כי אין איש מאנשי בית הנשיא, והונא אלוף נעוריה גם הוא איננו, פרץ מקור דמעותיה לבלי חשך ויתכו כמים אנחותיה, בכתה ותילל: איכה הונא חמדת לבבי; איכה הונא איש חמודות גבר חכם בעז; נפש טהורה ונדיבה; איכה צדיק מושל ביראת אלהים, צור עמו ומשגבו; מדוע לא מתי עמך מדוע לא ירדתי עמך קבר; ככה בכתה ותילל ילתא מאין הפוגות, אביה רבינו כפנאי הגאון לא נחמה ולא הרגיעה כי ראה כי גדול

כאבה. אך אחרי ימים אחדים נסה לנחמה ולדבר על לבה, ויאמר: אמנם בתי גדול כים שברך מי ירפא לך, נפלה עטרת ראשך ואלוף נעוריק הדגול מרבבה שודד ואיננו, אפס הלא לא תשכח להודות לה' חסדו אשר הפליא עמך ועם בנך, ושם נפשכם בחיים. ואם חיך כאין בעיניך, ראי גם ראי כי בחיי בנך הלא תקות ישראל, הלא ידעת בתי אשר דבר צור ישראל ודוד ואשר הבטיח לביתו כי לא יסוף זכרו, ומזרעו ישבו על כסא ישראל, והנפלאות הגדולות אשר עשה ה' לעינינו למלט נפשך ונפש בנך ממות הלא הנה תעדנה ותגדנה כי עתידות טובות לנו ולכל ישראל, אי לזאת הרגעי בתי ודומי, ונפשך תברך את ה' על שארית הפליטה.

וילתא שמעה לקול אביה ותתאפק, ותשם מעצור לשטף דמעותיה, אור תקוה טובה האיר עיניה ובחרדת שמחה הביטה על בנה הקטן, ילד יפה אף נעים אשר נשאה על זרועה, והילד אף הוא פקח עיניו היפות לקראת אמו וכמו שפתיו ברור מללו: הרגעי אמי, אנכי אהיה לך למשען ולמבטח עז וכל משאלותיך-אמלא. ששון רוחה שב אל ילתא וחמדת החיים שבה ובאה אל מורשי לבבה. באהבה רבה נשקה את הבן הנתן לה ותשבע להקדיש לו את כל ימי חייה.

חלפו ירחים, עברה שנה, ילתא גמלה את בנה אך לא העלימה עינה ממנו רגע, בידיה נשאתהו, על חיקה שעשעתהו ולא נתנתו אל יד אומנת זולתה, הוא שעשועיה, הוא נחמתה, הוא תקותה כל הימים והנער הלך הלך וגדול הלך וטוב. יפה מראה וטוב טעם בריא אולם ומלא אונים. גם החל לצפצף וללגלג מלים אחדים, ואמו למדתו לאמר: שמע ישראל, כמנהג ישראל – בימים ההם נקרא ובא איש אורח אל בית הנשיא ויאמר כי דבר לו אל הנשיאה.

האורח בא לפני הנשיאה ועד מהרה הכרתהו ותקרא. האתה זה מפלטי ומושיעי רבי בנימין מטבריא! במה אכף ואקדם לך נפש נדיבה מה גמול אשיב לך על כל הטוב אשר עשית עמדי ועם בני זה? –

"שכרי אתי ופעולתי לפני, גברתי ענה בנימין, "לא דבר חסד עשיתי עמך כי אם דבר מצוה וחובה אשר היתה עלי לעשות לאלוף נעוריק, לידידי ורעי, לבית דוד ולבית ישראל כלו.

ויהי בנימין כמה וכמה ימים בבית הנשיאה כי מצא חן בעיני אביה הגאון רבינו כפנאי ויאהבוהו ויכבדוהו, כי היה חכם גדול בתורה יקר רוח ונפש נדיבה אוהב עמו ודתו אהבה רבה. וגם הוא אחד גדולי הגבירים בארץ ישראל, וכאשר זה מקרוב מתה עליו אשתו, והא עודנו צעיר לימים אמר לבנות לו בית חדש וישם לבו אל ילתא היפה בנשים והיקרה בבנות ישראל. אך לא הרהיב עז בנפשו לשאת עינו עליה ולחשוב חשבונות לבא במסרת הברית את אלמנת הנשיא, וישב בבית הגאון יושב ומצפה לעת מצוא.

ורבינו כפנאי אשר מצא את לב בנימין נאמן לפניו, אמר באחד הימים לשפוך לבבו בחיקו, ויאמר לו: הנה זה זקנתי ושבתי והיום אשר יאספני אלהי ישראל אל אבותי הולך וקרב, אנכי הנני בשמחה לשוב אל צרור החיים, אך אם אזכור את בתי, יחרד לבבי, כי לא אדע מנוס ומשגב לה, ביד מי אפקיד שלומה ושלוה בנה ומי יהיה עליהם סתרה? –

"עוד לא מלאו לה תשע עשרה שנה לבתי, ומדוע אפוא זה תשב אלמנה כל ימי חייה ולא תראה טובה בית גבר נאווה לה? מי יתן והקרה ה' לפני, איש כמוך בנימין אשר ידעתי בך כי תהיה בעל נאמן לבתי, ואב לנכדי היתום, או אז אמות במנוחת נפש – מה תאמר בנימין האם אדבר עליך לפני ילתא בתי?" –

"מה גדול חסדך רבינו ומה תפליא להיטיב עמדי" ענה בנימין, "זה לי ימים ונפשי צמאה לה אך לא הרהבתי עז לגלות אזניך מורי ורבי. מי יתן, יואל אלהי ויאשרני, והיו כל ימי קדש לשלום בתך ונכדך.

הגאון פנה לראות את בתו ולנסות דברים אליה וימצאה תחת אחד השיחים בגן. והנער בוסתנאי משתעשע לרגליה.

בתי חמדת נפשי! אמר הגאון אם יקראני אלהי חיי אליו מי יהיה מגן בעדך ובעד בנך?

למה תדבר כזאת אבי? האלהים אשר לא עזב חסדו ממני עד היום לא יקח את אבי צור משגבי מעל ראשי.

"מי יבוא בסוד ה' ומי יתכן עצתו? בתי: מי יתן ואוכל למצוא לך מנוח בית איש גבור חיל רב פעלים אשר יהיה למשגב לך ולבנך. ולא ידעת בתי כי אך תשע עשרה שנה לך, ורצוני איפוא כי עוד תנשא לאיש.

"חלילה לבתך, אדוני אבי; חלילה לי לשכוח את אלוף נעורי.

"יקר גם בעיני בתי, זכרון אלוף נעוריק ולך נאווה תהלה! אך אלהי עולם ברוב חסדו גזר על המת שישתכח למען לא יכבד עלינו יגוננו ולא נתאבל על מת כל ימי חיינו. ועתה ראי נא בתי, הלא רבי בנימין מטבריא איש גדול

בתורה גבר חכם בעז צדיק וישר, והוא גם מפלטך ומצילך ממות אותך ואת בנך, האיש הזה בנימין נפשו חפצה בך ומישרים אהבך, בואי בבריתו, והיה בעל נאמן לך, ואב רחום לבנך מבטח עז לביתך כל הימים.

עוד האב מדבר עם בבתו והנער בוסתנאי אשר ישב לרגלי אמו הלך לו מבלי משים, להלאה בערוגת הגן, והנה שב מפזז ומכרכר אל אמו ובידו נחש קטן אשר מצא בין העשבים, הילד אחז את הנחש בצוארו לבלי ימיש ראשו המלא חמת רעל. כפנאי נבהל למראה עיניו, וכחץ מקשת מהר ויאחז בכף הנער ובנחש, ויטה את ראש הנחש לארץ וירמסהו ברגליו. חרדה אחזה את ילתא ובפחד ורעדה ראתה את מעשי אביה. אז חבקה את בנה בזרועותיה ותשקהו, נהרי נחלי דמעה שטפו מעיניה ותתן קולה בבכי, כרעה על ברכיה ותשתחוה ותברך את ה' כי הציל נפש בנה ממות. ובקומה פנתה אל אביה ותאמר: אבי; לבך ירא וחרד על אודותי ועל עתידותי תדאג דאגה, ועיניך רואות אבי! אם ה' לא ישמור עלי לשוא ישקוד שומר, ומי אוהב טהר לב גבור חיל, הציל נפש בני מחמת פתנים? לא אהיה עוד לאיש, ובני כל ישעי וחפצי. ואלהי ישראל אשר חנן את בני דעה לאחוז בצוארו את הנחש אשר ארב לנפשו, הוא יהיה מגן בעדו כל הימים, ובצל כנפיו יחסה, באלהי חסדי אשים מבטחי ובידו אפקיד חיי וחיי בני. הלא אמרת אבי כי בוסתנאי כל תקות ישראל, על כן יהיו נא כל מעיני בתקוה זאת, אהבתי את בני הוא יהיה נחמתי וחמדת חיי, לא אתן מאהבתי לאיש אחר וכל חלק לא יהיה בה לבנים אחרים, נתונה נתונה היא לבוסתנאי בעודי חי.

בו ביום הזה עזב בנימין אתהעיר מחוזא וישב לטבריא.

(8) הנער בוסתנאי

בוסתנאי הלך הלך וגדול לשמחת נפש כל רואיו, אור פניו כאור ירח יקר הולך, בריא ושלם בגופו מופלא ונעלה בכשרונות נפשו. מהר לשמוע ולהבין את כל דבר הקשה. הגאון רבינו כפנאי התפטר מגאונותו, למען מצוא ידים לכלכל חנוך נכדו ולמורו. ולמען לא יתבודד הנער בלמודיו, ובעתות שעשועיו, בקש וימצא לו הגאון חבר יתום בן טובים ושמו אחאי, שנותיו כשנות נכדו, יפה מראה, ומבין להשכיל, ועד מהרה אהבו הילדים איש את רעהו ויגדלו יחד. רבינו כפנאי היה בא כפעם בפעם אל דיסתאנרעד אל המלך, להודיעהו את שלום בוסתנאי והצלחתו בלמודיו כי כן צוה עליו המלך. וכוסדראי לא שכח את חלומו ואת אשר הבטיח אז, ובכבודו בעצמו בא גם הוא למחוזא לראות בעיניו את הנער, ולשמוח ביפיו וטובו. ובוסתנאי מצא חן ושלם טוב בעיניו, ויצו להשיגהו בהשגחה יתרה על שלום הנער, ושלום השכלתו בלמודיו, אך גם בלעדי פקודת המלך, לא מנעו אמו ואביה השגחתם ממנו, רבינו כפנאי למד והורה בעצמו את נכדו ואת חברו אחאי חמשה חומשי תורה, בשום שכל ודעת, הבינם במקרא את כל הידיעות הרמות, האמונות הקדושות, המוסרים המופלאים הצפונים, וגנוזים, בספרי התורה ומצותיה, והכל בדרך קלה וישרה בגאווה לנערים אשר כמוהם, וכאשר גדלו, למדם ששה סדרי המשנה ובא לו אל התלמוד והסבירם עניניו ודרכיו הליכותיו וסוגיותיו, בארח הפשט הברור והפלפול ההגיוני. – עד אשר השכילו אל דרכי התלמוד, וידעו לקרוא ולעיין בו כטובי התלמידים.

בוסתנאי הגיע לשנת חמש העשרה ולא ידע כי אם את הלמודים אשר למדו אבי אמו. כמה פעמים שאל בוסתנאי את פיו ואת פי אמו על דבר אביו ומותו ולא הציל מפיהם דבר אחד. אך בראות כפנאי כי גדל נכדו ויהי לאיש אמר לספר לו את אשר קרה לאביו, ולבית אבותיו, הנער שמע וחרדה אחזתו. לשמוע בגידת המלך באביו, ומעשי אכזריותו הגדולה, רגזו כל עצמותיו, ורוח רעה בעתתהו.

”הנני אבי זקני!” קרא הנער ממעמקי הלב ”הנני לנקום נקמת דמי אבי מאת המלך הבוגד, ארצחהו נפש, אקח את ירושלים מידי אויבינו. ואקומם כסא אבותינו!” –

”חלילה לך בני” ענה רבינו כפנאי, ”מחשוב מחשבות כאלה חלילה; שלש שבועות השביענו ה' אלהי ישראל, ומהם שלא נדחוק את הקץ ולא נמרוד על המלכיות, חדל בני חדל, הננו מצפים לתשועת ה' כי יתקע בשופר גדול לחירותנו ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ, כי ישלח מלאכו את אליהו הנביא לבשר לנו בשורות טובות ונחמיות, כי ישיב ה' שבות עמו, יבנה את עירו את ירושלים, ויכוון כסא דוד. אולם עד העת ההיא אשר אנחנו מצפים, נשא ונסבול בהשקט ובטחה.

”האם אין לי צדקה לעמוד כגואל הדם לדרוש דמי אבי היקר מאת הרוצח? שאל בוסתנאי.

”אין לך צדקה בני לשלוח יד במלך, אל הגמולות אשר לו נקם ושלם, יגמול עליו. וראה גם ראה בני, כי עליך חובת תודה למלכנו כוסדראי, כי שם נפשך בחיים וכי פקח עיניו עליך לטובה, לכלכלך כל ימי חנוכה. ויספר כפנאי לנכדו את החלום הנפלא אשר חלם כוסדראי ופתרונו.

”אבי זקני” ענה בוסתנאי ”אלהי ישראל פדה נפשי בחמלתו הרבה, אבל המלך חשך מנגוע בי – כי ירא לנפשו”.

”ובכל זאת אינך רשאי בני לשלוח יד במלך. כי מצות תורתנו הקדושה עליך”.

עודם מדברים והנה רכב לבוש מדי עבדי המלך רץ וקרב אל הבית, הרכב בא אל הבית ובידו מכתב המלך אל רבינו כפנאי לאמר: רצוני ופקודתי כי יבוא בוסתנאי אל חצר המלך לשבת אצלי.

”בני יקירי!” אמר רבינו כפנאי אל נכדו אחרי קראו את מכתב המלך ”הנך קרוא לבוא אל המלך לשבת בארמונו, מלא כל הדר ויופי לתפארה, אין על עפר משלו, שמה תחדהו בשמחות וגיל בענג ונעם תבלה ימך. אך גם משאות שוא ומדוחים שם, עתידות לבלע ולהשחית טהרת נפשך הרכה. חלילה לך בני לתת נפשך להמון תשואות החמדות ההן, ולטוש את מצות התורה אשר למדתך, פקודי תורת ה' אלהינו שמור, השמר ושמר נפשך בני, היה צנוע כיוסף הצדיק בבית פוטיפר ובחצר פרעה; נצור תורה כדניאל חנניה מישאל ועזריה בחצר נבוכדנאצר, כרבינו הקדוש ורבי אבוה בחצרות מלכי רומא. זכור ואל תשכח כי תקות כל ישראל עליך כי הנך החוטר האחד מגזע ישי”.

”אבי יקירי ומורי” חמדת נפשי! ענה בוסתנאי למה תחשוב עלי כזאת? התורה והמצוה אשר למדתני חרותה על לבי, נטועה בנפשי פנימה, ולא יוכלו לי כל הבלי חמודות החיים ותענוגיהם, כל הדר ויופי כל עשר ותפארה, לא יסיתוני בשפק, בתומתי אחזיק ולא ארפה, וכאשר הייתי עמך, כן אהיה בארמון המלך – שומר תורה ונוצר פקודיה, ה' אלהי ישראל סכנני באברתו ופדה משחת נפשי בטרם אולד, הוא ישלח לי אור, ואמתו המה ינחוני ינהלוגי במעגלי צדק למען שמו. ואני כל עודי חילים אגבר להתהלך לפניו ולהיות תמים עמו, אולי אוכל ואזכה להיות ראוי לאחד מאלפי החסידים אשר הוא עושה עמדי.

”אם כה תחשוב לאמונה, יהי ה' עמך, עשה דרכך בני ולכה לשלום בשם ה' אלהי ישראל, לא אני ולא אמך נבוא עמך אל חצר המלך, כי כן צוה עלינו, רק אחאי חברך לבדו הוא ילך עמך וישב אצלך שם”.

רבות בכה כפנאי בברכו את נכדו האהוב והחביב לו ברכת הפרידה מיום היותו שמרהו כבבת עינו ומרוחו אצל עליו, והנה הוא מוצא מזרועותיו, מובל אל ארמון מלך מלא אשם כל מאוויי רשע; רבות נאנח ויבך, אבל בתו אם הנער עוד הגדילה, לבה נשבר בקרבה להפרד מבנה יחידה, אשר אך לו הקדישה את כל ימיה ועתותיה ואך למענו נשארה אלמנה חיה, נהרי נחלי דמעות שטפו מעיניה, וכמעט יצאה נפשה בדמעותיה. אך התחזקו באלהים ותתאפק ותאמר: הלא זה רצונך אלהי, ומרצונך עשה חפצנו.

(9) בדיסתאגערד

בבקר יום אחד מימי האביב, יום צח ונעים, יצא בוסתנאי וחברו אחאי מאת פני העיר מחוזא, אמו, אביו זקנו, ועמיהם קהל גדול מיושבי העיר הלכו לשלחם, כל אלה חברו יחד לברך ברכת הפרידה את העלם היקר והנחמד למו, הנצר האחד משרשי בית דוד, וכלם כאחד לבבם אמר להם כי נסיונות קשות ומסוכנות נכונו לו בארמון המלך.

על יד תחום העיר מחוזא, חבקו הוריו ואמו את בנם מחמל נפשם נפלו על צואריו בכו ויברכוהו. המרכבה הקריבה, בוסתנאי וחברו עלו אליה, הסוסים נעו ממקומם, וקול גדול יוצא מקרב לב עמוק לאלפים מישראל נשמע לאמר: יברכה ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום.. –

גם בשוב ילתא אל ארמונה במחוזא לא מנעה עיניה מבכי. אך לא כן עם בוסתנאי ואחאי בני הנעורים, רגשת לבבם הרך הבליגה על יגונם, הרוח הצח, חליפות המקומות, ונעימות המסע, החליפו רוחם ובלב שמח נסעו אל מחוז חפצם.

הבירה דיסתאגערד הנפלאה נגולה כספר לפנייהם, ולמראה עיניהם רחב ופחד לבבם, בתיה – היכלי ענג, היכליה – ארמונות תפארה, וארמון המלך חותם תכנית כליל יופי, נעלה ונשגב מכל דמיון ורעיון איש בגילם. עיניהם לא שבעו לראות כל ההדר והיופי, ורוח דמיונם קצר מהכיל את המחזות מן המחזות השונים הנפלאים זה מזה בהוד תפארתם. מה טוב חלקם ומה נעים גורלם לשבת בארמון הגדול בבירת הארמונות הזאת. אך בעוד המה משתאים וחרדים חרדת גילה, וזכרון קץ הבנאי המצוין אשר כלל את יופי בנין הבירה וארמונותיה, ודבר רשעת המלך הבוגד בו הרעיד עצמותיהם, והניס שמחת גילם: הן המה שמעו מספרים לאמר: כי הבנאי המצוין פעהאד אשר בכל עצמת חכמתו ועז רוחו שקד למלא אחרי פקודת מלכו לפאר מקום משכן כבודו,

ולפניו הביאו את סגולת השלל והמלקוח, אשר לקח כוסדראי במלחמותיו לקחת מהם די כסף זהב ואבנים טובות למבנה העיר והארמונות, ראה בכבודת השלל והשביה עלמה שבויה אחת שלוחה אל בית נשי המלך, העלמה הזאת היתה נוצרית בת אחד מגדולי הרומאים ושמה שעריהן, אשר נפלה בידי הפרסים בלכדם את העיר פלוסיוס, והיא יפת תואר ויפת מראה מאד. פעהאד ראה את שעריהן ותבער בו אש אהבה, והיא גם היא בראותה יום יום את האמן הגדול הזה מפליא לעשות בחכמתו, חמדה אותו בלבבה. אך אהבתם היתה צפונה בלבביהם כי חכה פעהאד אל שוב המלך מדרכו, המלך שב ויבא דיסתאגערדה, ובראותו את הבנינים הנפלאים ואת ארמונו הגדול כליל יופי אשר עשה לו הבנאי פעהאד, קרא לו להשיב לו תודתו ולגמול לו גמולו כנאוה למלך מלכים כמוהו. פעהאד בא ויפול על פניו ארצה לפני המלך וישק מקום כפות רגליו.

"קומה, פעהאד למה זה אתה נופל על פניך" אמר המלך, "הלא מצאת חן ושכל טוב בעיני, הפלאת לבנות לי עיר כמו רמים, וארמון אשר אין בארץ ושמים משלו. שאל פעהאד מה אתן לך, הנני לגמול גמולך כידי הרחבה".

"מלך מלכים!" ענה פעהאד בענות חן, "שאלה אחת קטנה אשאל מאת אדוני המלך, מכל חסן עשרך, ומכל שכיות חמודותיך, תנה לי לבחור אך דבר אחד".

"בחר לך את אשר תרצה".

"ואם אבחר לי את היריעה הנפלאה ההיא, כבוד כל אוצרותיך, שלש מאות אמה ארכה וששים אמות רחבה, מרוקמת רקמת זהב משובצת כל אבן יקרה, ועליה צורת גן העדן מקום מנוחת הצדיקים, בכל יופי והדר המלאכה. האם גם אותה לא תמנע ממני?"

"אחת דברתי" ענה המלך "ומוצא שפתי לא אשנה".

"אי לזאת השבעה לי, בגשר טשיגעוואד המוליך אל השמים מקום כבוד אומוצד".

"הנני נשבע לך בגשר הנורא והקדוש הזה. ועתה הגד נא לי מה שאלתך ותנתן לך;

"שאלתי ובקשתי אדוני ומלכי כי תתן את שפחתך שעריהן אשר שבית במלחמה, לי לאשה, בה בחרתי כי אהבתי כל לבבי ונפשי, יקרה היא בעיני מכל מחמדי מכמני אוצרותיך, יפה היא לי כחמה, ברה כלבנה, תנה אותה לי.

המלך צחק בלבו ויאמר: הנה היא נתונה לך, נשים פלגשים ושפחות רבות עמדי, יהי מקורך ברוך ושמח באשר בחרת לך.

והמלך צוה להביא את שעריהן ולתתה אל יד האמן אשר אהב, העלמה הובאה, והמלך השתאה על יפיה ונעם מראיה. חמדת אהבה אחזתה ויאמר בלבבו אך לה נאוה להיות רעיתי ואך היא לבדה תצלח למלוכה וינחם על השבועה אשר השביעו פעהאד.

פעהאד בראותו את שריהן מובאת לו, אץ לבוא לקראתה לתת ידו לה, והמלך קרא ואמר אל תאיץ לגשת אליה, עוד לא כלית מלאכתך אשר החלות, קום וגמור את מלאכת התעלה אשר אתה עושה להביא את הנהר מעבר לסלע אל תוך העיר למען יהיו מים לשתות העם יושבי בירת ממלכת.

פעהאד האמין לדברי המלך וישב לעבודתו, יום לא שקט ולילה לא נח לגמור את מלאכת התעלה עד מהרה, למען יזכה בחבל נפל לו בנעימים, אך גם המלך לא הסב לבו משעריהן וקנאת אהבתו אכלתהו. עד כי כל המון חמודותיו, שפעת עשרו, וחסן אוצרותיו, נצחונותיו הגדולים כאין נחשבו בעיניו אם לא תהיה שעריהן לו לנחלה. ויחשוב מחשבות איזה דרך ישכון אור מאויו, והיתה אהבתו לו למנה מבלי אשר יפר את השבועה הנוראה אשר נשבע לפעהאד.

ויהי היום ויצא המלך לראות במלאכה אשר עושה פעהאד. ויעל על הסלע הנשקף על פני התעלה. שמה מצא את פעהאד עומד על ראש שן הסלע וחצוצרות התרועה בפיו להשמיע דבריו אל כל העושים במלאכה.

ובראות המלך את האמן הנאמן הזה עומד על שן הסלע מקום צר ומסוכן מאד, עמקי תהום ואבדון לפניו ולאחריו, חיש כברק עלה רעיון משחת בקרבו, להחריד את פעהאד חרדת מות, ועד מהרה מלא אחרי הרעיון הנורא הזה ויקרא אליו ויאמר: לשוא אתה עמל פעהאד! מה אמלה תקותך אהובתך מתה פתאום זה לפני שעה קטנה!

”כמעט שמע פעהרהאד את השמועה הרעה הזאת, ועיניו קמו מראות, רגליו מעדו תחתיו, ובקול מר צורח נפל משן הסלע. ובה בשעה ההיא אשר אספו את עצמות האמן המופלא הזה להובילם לקבר, הובלה שעהין היפה אל ארמון המלך אשר בנה אוהבה ואהוב נפש.

את כל הדברים האלה שמעו בוסתנאי ואחאי זה כמה פעמים ומה חרדו ופחדו לבוא לשבת עם המלך הבוגד האכזרי הזה. למראה ארמון המלך נבהל בוסתנאי וכל עצמותיו נעו ורהו, וינחמו אחאי ויאמר: אל תירא בוסתנאי מבוא אל הארמון הזה, ה' אלהי דוד אביך מגן לך. האלהים אשר פדך ממות, והגדיל חסדו עמך עד היום לא יעזבך ולא יטשך ומכל צרה ויגון יצילך.

בדיסתאגערד גר דוד אחאי בעל אחות אמו רחל, הוא אבון שר אורות המלך. אל בית אבון הזה היה שומה על הנערים לסור ולשבת עמו ימים אחדים עד אשר יראה בוסתנאי לפני המלך ויצו לו מעון לדור. וכעמוד המרכבה על יד בית אבון בנוי כמו ארמון, מהר אבון לצאת לקראת אורחיו הנכבדים, אחריה מהרה גם רחל אשתו ובתם היחידה שרה.

”ברוך בואכם אורחים יקרים!” קרא אבון ”ברוך בואך בוסתנאי הנשיא תקות ישראל! בוא אל תחת צל קורת, וביתי בך יתברך ויתפאר כי זכה אל הכבוד הגדול הזה להיות מלון לחטר מגזע דוד מלכנו.

ורחל נפלה על צוארי בן אחותה אשר מתה זה לא כביר ותבך, האורחים הובלו אל הבתים אשר פנו לפנייהם וינוחו.

10) בארמון המלך

בוסתנאי הודיע את המלך כי בא והמלך צוה כי יבוא מחר להראות לפניו.

והמלך אמר להראות לבוסתנאי העלם בכל הוד תפארת מלכותו. וישב על כסאו הזהב הנפלא במלאכתו ונודע בשם טאק-ריש, על ידו ישבה המלכה שעהין גם היא על כסא זהב כליל יופי, ולרגליהם ישבו בני המלך על כסאות זהב קטנים, יורש העצר שירוהע עלם בן שבע עשרה שנה, הנסיכה ארצעס-דאקט בת חמש עשרה שנה, והילדה דארא בת עשר לימינם, ומסביב להם עמדו גדולי השרים היושבים ראשונה במלכות כלם מלובשים בגדי מדם לתפארת, משובצים משבצת זהב וכל אבן יקרה.

וכבוא בוסתנאי אל ארמון המלך בראותו מרחוק את כפת האולם הגדול מושב המלך, עשויה כתבנית רקיע השמים ובו השמש, הירח, והכוכבים, בראותו את המלך, המלכה את בניו ושריו כלם בהדר תפארתם, נבהל ונדהם, ורגליו כמו מעדו תחתיו. אך עד מהרה שב רוחו אליו, ויפול על פניו ארצה לפני המלך וישק את הרצפה. כי כן הורוהו.

”קומה!” אמר המלך

בוסתנאי קם

”ומה שמך” שאל המלך, –

”בוסתנאי שם עבדך – ענה העלם.

ידעת מי קרא לך את השם הזה?”

”מלך המלכים, מלכי ואדוני קראני בשם זה”

הידעת מדוע זה קראתיך בשם זה?”

”יודע עבדך”

”האם הוגד לך בגלל מה מת אביך הונא?”

”אבי זקני הודיע את הדבר לעבדך”

”ומה דעתך בדבר הזה”

“אלהים הפגיע בו עון עמו”

כוסדראי שמח להתבונן אל יפי תאר פני הנער הרך הזה, ותשובותיו מצאו חן ושכל טוב בעיניו. דומית תפארה שררה בכל פנות האולם. אין קול ואין קשב. פתאום נשמע משק זבוב-מות באולם, הזבוב התעופף הנה והנה ויקרב במעופו אל המלך, ויבריחו העבד אשר עמד מאחורי כסא המלך. משם התעופף הזבוב על פני כל השרים העומדים באולם וכלם עופפו ידיהם להבריחו ולהמיתו והזבוב נשמט מידיהם, ויבוא ויעמוד על מצח בוסתנאי העומד לפני המלך” והוא לא זע ולא נע ממקומו ולא הרים ידו לגרשו עד אשר מחץ הזבוב את מצחו בעוקצו ויצק דמי המכה, כל הנועדים באולם השתאו ולא ידעו מה היה לנער, ודארא נתנה בקולה ותצעק מרה.

“מדוע זה לא גרשת את הזבוב מעל מצחך בוסתנאי? שאל המלך “מדוע זה נתתו לעקצך בעוקצו?”

“כן למדני אבי זקני הוא צוני ויאמר לי. בעמדך לפני המלך אל תניע יד ורגל, את פקודתו שמרה רוחי נשאתי ואסבול מחץ מכתי ולא הרימותי ידי בעמדי לפניך אדוני ומלכי”.

השכיל אביך זקנך ללמדך דעת, לו ידע גם אביך לשמור את המצוה הזאת כי עתה היה בחיים גם היום הוא וכל בני ביתו. ועתה דע בוסתנאי כי גם אנכי אשמור את השבועה אשר נשבעתי בחלומי לשמך ולשים עיני עליך לטובה, בארמוני תשב את בני הגדול, ועל שולחני תאכל”.

“קטנתי מכל החסדים אשר עשית, ואתה אומר לעשות עם עבדך. אבל אחת אשאל מאת אדוני ומלכי אותה אבקש, הלא ידעת – כי יודע המלך את חוקי כל עבדיו ומשפטי אמונותיהם – כי היהודים יאכלו רק את המאכלים אשר יעשו לפי חוקי תורת אלהיהם.

“ידעתי גם ידעתי” ענה המלך. “וכבר צויתי כי איש עברי יכין לך מאכליך, ויגישם לך בשבתך עמנו על השולחן. מחשבות טובות וגדולות אנכי חושב עמך בוסתנאי, אתה תנחל כבוד אבי אביך חנינאי, אתה תהיה לנשיא היהודים כי מצאתי את לבבך נאמן לפני, ובך אני בטוח כי תשמור אמונה לי כל הימים. ולזכר העת הזאת, תהיה צורת זבוב חרותה בחותמך”.

בוסתנאי כרע והשתחוה.

“אל בית מי סרת” שאל המלך “לשכון שמה בבואך דיסתאוערדה.

“אל בית אבון פקיד אורותיך, אדוני ומלכי”.

“לכה נא איפוא אליו כעת לקחת ברכתו – ובין כה וכה יפנה לך פקיד הארמון מקום בארמוני”.

המלך נטה ידו, ובוסתנאי יצא מאת האולם. – עגמה נפש בוסתנאי אל אחאי, כי מעתה יפרדו איש מרעהו כי לא יוכל לבוא אחאי אל הארמון. אבל הבטח הבטיחו בוסתנאי לבוא כפעם בפעם אליו ולבקרו.

ויהי כשוב בוסתנאי אל הארמון, קרא לו המלך לבוא אל גנת ביתנו, שם התהלכו לשוח כל בני בית המלך, ולהקת שרים ונוגנים פצחו שירים.

“הבט שם בוסתנאי” אמר כוסדראי, זאת רעיתי שעהין היפה מכל נשי תבל, האם ראית יפה ממנה בכל ימי חיך? –

ובוסתנאי נדהם ונכלם מפני השאלה הזאת אך בדי רגע התחזק, הביט וראה גם את דארא על יד המלכה, ויען מי יערוך ביופי אל המלכה, אין בנשים משלה. ואך בתה זאת לבדה תיף ממנה בימים יבואו. דארא הביטה אליו ועיניה מלאו נחת ורצון. וארצעס-דאקט פנתה אליו בחרון אף כי היא ויורש העצר היו בני המלך מנשים אחרות. וארצעס שנאה תכלית שנאה את שעהין ואת בתה, בגלל אשר עזב המלך את אמה ודבק בשעהין. אך שירוהע אהב את אמו חורגתו אהבה רבה, הנסיך הזה היה מהיר התפעלות ובעל תאוה להרע. מאויו עכרו לבו והוליקוהו שולל לפרוש רשת ליד מעגל נשים ובתולות בדיסתאגערד ובערים אחרות, ואביו לא כהה בו ולא יסרו למשפט, כי שרוהא היה בן יחיד לו, והאחרון מבית מלכי הסאסאנידים.

“הידעת בוסתנאי” הוסיף המלך לשאול, “כי שארי בשר אנחנו עם היהודים? סאסאן אבי בית מלכותינו היה בן ארדישיר (אחשוורוש) אשר ילדה לו אסתה היפה. אחי סאסאן הגדול היה קארייש (כורש) אשר נתן ליהודים לעלות לארץ ישראל ולכונן להם מלוכה. בני כורש היו מלכי פרס ימים רבים עד עת בוא סכונדר מארץ המערב (אלכסנדר המוקדוני) וילחם בדארה (דארוש קאדאמאנוס) וכריעהו. ומאז משלו שרי עם סכונדר על ארץ פרס, עד לפני זה ארבע מאות שנה. עד אשר קם באבינאן חוטר מגזע סאסאן, וישב ויקם את כסא אבותיו בפרס,

והנך רואה בוסתנאי כי אסתר היהודיה היפה בנשים היתה אם בית מלכותנו.

כהתימו לדבר את הדברים האלה פנה המלך וילך לו עם המלכה. שירוהע וארצעס גם הם כבר הלכו למו, וישאר אך בוסתנאי ודארא וילכו יחד.

(11) בוסתנאי ודארא

"יהודי אתה" אמרה דארא אל בוסתנאי "מה זאת?"

"אנכי מבני דוד מלך ישראל. ואנחנו נקראים ישראלים או יהודים, כי ממקור ישראל אבינו אנחנו, וממעי יהודה בנו יצאנו."

"הלא הגדת היום בבקר כי לא תוכל לאכול את מאכלינו? הלא תגיד לי מדוע?"

"כי כן צונו אלהנו."

"ומי הוא האלהים אשר צוה את הדבר?"

"אל אחד לנו."

"ומי הוא מן השנים? את אורמוצד הנכם עובדים או את אחרימון?"

"לא את אורמוצד נעבוד ולא את אחרימון נירא. תורתנו תלמדנו כי אך אל חי אחד מרום וקדוש ברא את השמים ואת הארץ, את כל כוכבי אור בשמים ממעל, וכל יצורי חלד בארץ מתחת, ואך הוא לבדו יוצר אור ובורא חשך, עשה שלום ובורא את הכל, אחד הוא אלהינו ואין עוד זולתו."

"אי לזאת תורה אחרת לכם, שונה מדתנו ורחוקה מתורתנו, ואני אמרתי אך תורה אחת לכל בני האדם ולכל עמי הארץ, הגידה נא לי אפוא בוסתנאי, הלא תדע כי יש אמונה אחרת שונה מאמונתכם. האם נתת את לבך לדעת ויש אתך להוכיח כי אך באמונתכם ישכון אור האמת?"

"לא לעלם כמוני, להתחקות אחרי שרשי האמונות, להבחין ולהבדיל ביניהן, תורתנו מורשה לנו מאלף דור, אבותי הישרים והתמימים, למדוני ויתמכו לבבי, בלמודיה ומוסריה. את דרכי אבותי ובני עמי ראיתי והנה המה טובים וישרים מלאו אהבת חסד ויושר משפט, על כן יקרה וקדושה לי אמונתי ובכל לבב אצור פקודיה. אך אם גם דת אחרת לנו הננו מצווים ועומדים לאהוב את כל בני האדם, מאין פנות אל אמונתם כי אם אל מעשיהם הטובים, לאל דעות נתכנו האמונות ובן אדם ישפוט את המעשה. כן למדוני אבותי הישרים."

"יפה למדוך אבותיך" ענתה דארא, גם תורת אבותינו תלמדנו חכמה ומוסר, וגם לנו משפטים וחקים צדיקים, אך לדאבון לבבי הנני רואה בוסתנאי כי אין שומע להם בבני אבי, אחותי ארצעס דאקט שונאת אותי ואת אמי תכלית שנאה, מבלי אשר עשינו לה כל רע מעודנו ואחי שירוהע אין אלהים לנגד עיניו, אין תורה ואין משפט אשר יעצור בעד לבבו הזונה ומאוייו הרעים."

"אחותך ואחיך עוד בעלומי ימיהם. עוד לא באו מוסרי אמונתך בקרבם יגדלו ויבואו בימים ויטיבו מעשיהם ועלילותיהם."

"מי יתן והיה!" ענתה דארא.

(12) הציד

כדברים האלה נדברו יחד מדי התהלכם באחת מנתיבות גנת הבית, ובהלך נפשם לא פנו אל כל העוברים ושבבים על ידם ונגדם, והנה המלך לקראתם. ויפן אל דארא ויאמר: היטבת לעשות דארא כי לא עזבת את אורחנו היקר הזה, ותחדהו בשיחותיך. ואל בוסתנאי פנה ויאמר: מחר תבוא לראות במחזה אשר לא ראית כל ימך במחוזא עיר מולדתך. הידעת למשון בקשת?

"אבי זקני, ענה בוסתנאי, צוה ללמדני קשת למען אשר אוכל לצאת וללחום מלחמותיך, אדוני מלכי!"

"למחר צויתי ציד צבאים וגם אתה תלך עמנו לצוד ציד.

"אבל סלח לי מלך מלכים" אמר בוסתנאי, אין אנחנו למודים לצער ולהמית חיתו שדה אשר לא ירעו ולא ישחיתו.

"האם גם לשמוע מצות מלככם אין אתם למודים?"

"את מצותיך אשמור לעשות, מלכי ואדוני."

למחר אך האיר היום וחצוצרות התרועה העירו משנתם את כל הקרואים לצאת אל הצייד, ועל יד המלך רכב בוסתנאי היערה. עד מהרה מצאו הציידים את הצבי הגדול בעל הקרנות התלולות והיפות, אשר גדלו ועתדו אל היום הזה. הצבי רץ בחמת כחו בין השיחים, והציידים נפזרו לכל עבר ופינה לרוץ אחריו ולהדביקהו. והנה הצבי נקרה ועבר לפני בוסתנאי, למראה הצבי האומלל חרד בוסתנאי. אך כמעט רגע התחזק הרכיב ידו על הקשת ויאמר לירות בו, למען ידע המלך כי יודע הוא לירות בקשת ולא יחטיא. עודו מתעתד ומביט אל המטרה, ולבו אמר לו חדל ויחדל. עברו רגעים אחדים וקול קרן הציידים נשמע מכל פינות היער. אות כי נפגע הצבי והומת. מוצדו אחד שבעת השרים הרואים פני המלך השכיל לפלח את הצבי בחצו. והמלך רץ כחץ אל מקום מפלת הצבי, וחמתו בערה בו מאד, ויפנה אל מוצדו ויקרא: איך מלאך לבבך לירות את הצבי בו ברגע אשר נקרה ובא לפני?

"ומאין היה לי לדעת זאת?" ענה מוצדו בפנים נזעמים.

"ידום העבד"! קרא המלך בחרי אף, "האם לא ידעת כי משפט העבד לחלוק כבוד לאדוניו?"

"ומדוע זה קראת אותנו עמך אל הצייד האם אין לנו הצדקה למשוך בקשת?"

"עבד עבדים דום"! קרא המלך בחמה שפוכה שנית.

"אינני עבד" ענה מוצדו, "אחד השרים הגדולים במלכות פרס אנכי, וגם אני כמוך ידעתי את משפטי הצייד. ולך אין צדקה להכלימני ולפגוע בכבודי, כאשר הסכן הסכנת לעשות עם כל זולתי, אינני נשיא היהודים אשר הכרעת לטבח, וגם לא הבנאי אנכי אשר הִמַּת בצדיה, לבלי הקם את השבועה אשר נשבעת לו.

פני המלך חורו מכעס וחרון, עוד קשתו בידו והחץ על יתרה ועד ארגיעה הניפה המלך וירכב ידו עליה ויור במוצדו. "עבד בוגד באדוניו"! קרא המלך, והחץ יצא ויפלח את צוארי מוצדו, ויפול מת תחתיו. חרדה אחזה את כל השרים והעבדים באי הצייד. אין פוצה פה ודובר דבר.

"ככה יעשה לכל בוגד במלכו! קרא המלך. "קברו את המת" ויט את סוסו וירכב לשוב העירה.

ובוסתנאי נשא עיניו אל השמים ויאמר: ברוך אתה אלהי אבותי צור ישעי ומשגבי, כי סכות חסדך עלי, מה היתה אחריתי אם פגעתי אנכי בצבי, כאשר עלה על לבבי בתחלה.

13) יושר משפטי כוסדראי

היום פנה לערוב, המלך ובני ביתו קמו משולחנם ויתהלכו לשוח בגינת הביתן, ודארא באה גם היא ותפן כה וכה לבקש את בוסתנאי, כי ערבה עליה שיחתו אתמול, ותמצאהו יושב לבדו תחת אחד השיחים סר ועצב.

"מדוע כה פניך רעים היום? שאלה דארא את בוסתנאי, ומדוע אתה יושב בדד, ואינך שומע בקול שירי משוררנו הנפלא בארבור, הלא הוא יניס כל עצב, וירנין כל לב הוגה נכאים."

גבירה עדינה! נוראות ראיתי היום ואחז בשרי פלצות, לעיני נרצח אדם אחד, נסיך, ושר גדול בארץ.

"אם לא כגמול ידיו נעשה אל הבוגד הזה?"

"לא דארא, לא בחטאו מת האיש הזה, משובת עריץ הרגתהו."

"שים יד לפה בוסתנאי, פן ישמע לאיש ודמך בראשך. אך מה לך ולמוצרו האם ידעתהו מאז?"

"לא ראיתיו ולא ידעתיו מעודי – אך אידו פתאום הכרע הכריעני, בבקר – גדול ונכבד בכל הארץ, ראש שרי

המלך, ובצהרים – הוכה ומת כאחד הנבלים – זאת ועוד אחרת בטרם מותו נשא את שם אבי על שפתיו.

"הא שנאתני בוסתנאי, הלא?"

"אותך אשנא גבירתי, ומדוע?"

"בגלל אבי אשר המית את אביך".

"ומה און פעלת את? ומה חטאת כי אשנאך, ובתורתנו כתוב לאמר לא יומתו על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומת".

"מה יקרה ונשגבה התורה הזאת! קראה דארא "לא כן עמנו אנחנו בני פרס, איש אחד יחטא ונכרתה כל משפחתו אחריו". –

עוד דארא מדברת עם בוסתנאי והנה איש אחד בא ונדחק אל הגן בחזקה, שומרי הסף עמדו לקראתו ולא נתנוהו לבוא, אך האיש נכבד בעמו מגדולי עשירי פרס, ובדעת נפשו הדפם בטרם יאמרו לנגוע בו. וכמעט דרך על הסף נשא רגליו וירץ עד המלך ויפול על פניו ארצה ויקרא: "הושיעה אדוני מלך מלכים!"

המלך פנה אליו בחרי אף ויקרא: איך באת אל הגן?

"נפתלתי עם שומרי הסף ויכולתי להם למען אוכל להפיל תחנתי לפניך.

"בן מות אתה!" אמר המלך.

"תמיתני נא, אם חטאתי, אך בטרם אמות שפטה משפטי וריבה ריבי".

"מי אתה האיש!"

"ערי שם עבדך אמר הפרסי, בן משפחה גדולה וקדומה בארצך, וכבר מימים רבים אנכי יושב במסבי עיר מלכותך בנחלת אחוזתי, איש מצליח הייתי עד עצם היום הזה, אשתי רוהבה ילדה לי שני בנים ואני הודיתי לאלהי חסדי על האשה היקרה אשר הוכיח לי ועל הילדים אשר חנני. אך זה שבועות אחדים והנסיך שיר הע סר אל צל קורתי עיף ויגע בשובו מן הצייד. בשמחה קדמנו פניו והאכלנוהו והשקיננוהו כיד אלהים הטובה עלינו, אך הוא נשא עין אל רוהבה אשתי. והיום בצאתי את מלאכתי התנפל הנסיך על ביתי בחזקה, ויגנוב את אשתי, אם שני בני".

"ובגלל הדבר הזה הרהבת עז בנפשך להחריד את מנוחתי? קח לך אשה אחרת".

למה ידבר אדוני המלך כזאת! אהבתי את אשתי, ובני צועקים מרה בוכים ומיללים איה אמם!

"ולמען צעקת ילדיך באת עד הלום להלאות את מלכך? לשוא הגדלתי את הפרסים, עם כפוי טובה! לשוא נלחמתי בעדם עשרים מלחמות, ופעלתי גבורות. לריק הבאתי להם שלל כל הגוים, ושפעת מכמני מלכים כסתה אותם, הלא ידעת כי שירוהע בני הוא ויורש הכסא, האם אין לו צדקה לקחת לו נשיכם ובנותיכם למלא נפשו כי יחפץ. רואה אנכי כי רוח מרי ומרד החל לפעם בכם וידי נטויה לבצור אותו ולהכריעהו, כבר ראה מוצדו את תגרת ידי, וכלכם יחד תספו עמו. קרב הנה טור!

טור שר הטבחים נגש נפל על פניו ארצה וישק את האדמה אשר המלך עומד עליה, "מהרה!" אמר המלך העמד משמר אחר על יד הגן ואת אנשי המשמר האלה אשר לא חשכו את האיש הזה לבוא אל הגן להפריע את מנוחתי הוצא להורג. ואל ערי פנה ויאמר: ואתה ערי! נשאתי את עונך ולא תמות, קחה לך אשה אחרת, שמח נפש ילדיך בשעשועים וצעצועים וינוחמו, ולאט לך אל העלם שירוהע, ישתעשע גם הוא באשר חשקה נפשו, דום והוחיל כי בעוד שבועות אחדים ישיב לך שירוהע את אשתך. ואתה לך לך ושמח במתנת חייך אשר נתתי לך.

אין נפשי אל מתנת חנם! קרא ערי בקול גדול, אמותה נא הפעם מידך לועג לחטא ופשע! אך דורש דמים ידרוש דמי מידך. כבר ראית עוני ותברח מן הארץ – ומי יודע מה יולד יום? אולי יסור צל הצלחתך מעליך עוד בעצם היום הזה.

פני המלך חורו, ואש חמתו נשקה בו עד להשחית, כבר רחפה גזרת מות על שפתיו, אך עד ארגיעה נחם ויאמר: הוציאוהו מעלי לא אמיתוהו.

אתה! קרא ערי, טוב מותי מחיי! וכמו חפץ לדבר עוד דברים אחדים, ועבדי המלך אחזו בו ויוציאוהו מאת הגן. ערי מוצא, וטור שר הטבחים בא להודיע את המלך כי מלא את פקודתו ושומרי הסף הומתו.

בו ברגע הזה נשמע מרחוק צלצל חרבות וכלי נשק, וקול אנקה ויללה. ויפן המלך אל שר הטבחים לאמר: מה זאת?

”קול ילל בני משפחת מוצדו הבוגד הוא זה המוצאים למות” אמר טור: כל בניו, נשיו, אחיו וקרוביו, כל אלה אספו יחד אל מקום המטבח. ורק בנו הבכור הורמוצד לבדו נמלט.

אור פני המלך שב אליו, ושחוק שמחה נראה על שפתיו. קול יללת הלקוחים למות דמם. המשורר בארבור שב לשיר שיריו הנעימים, והמלך ואחוזת מרעיו שבו לשוח בגן כבראשונה.

בוסתנאי נשמת מאת המסבה אל תחת ענפי אחד השיחים, מקום אין רואה, ויפול מלא קומתו וארצה ויבך ויתפלל ויאמר: ה' אלהי אבותי! איה איפוא אנכי! מה תחזינה עיני, ומה תשמענה אזני, נפשי בתוך לבאים אשכבה, ואנכי מה אני ומה חיי! פנה אלי אלהי ישעי והגן בעדי כי יחיד ועזוב אני, אבי מת בעלומי ימיו, אמי ואבי זקני רחוקים ממני, גם רע ידי נעורי אין עמדי, מי יורני יתמך לבי בעצתו, פנה אלי אלהי אבותי וחנוני, שלח אורך ואמתך המה יחנוני, שלח מלאכך ויסך עלי – ויצילני ממלתעות הטורף הנורא הזה.

ובקומו מן הארץ ראה בוסתנאי את דארא באה לבקשו, ויצא ממחבואו ויקרב אליה. ובראותה אותו קראה: איפוא היית בוסתנאי וכבר שאל המלך עליך, הלא בכית כי נעוית מראות! אך השמר ושמור נפשך כי חייך תלואים לך מנגד.

ובוסתנאי הלך עם דארא לגשת אל המלך. כמעט פנה המלך אל הנשיא ויואל לדבר אליו. והנה עבדי המלך באו לאמר כי ציר שלוח מארץ ערב בא ובידו מכתב אל המלך. המלך צוה והציר בא לבוש כאחד האדם לא נפל על פניו ארצה ולא כרע לפני המלך, אך עמד נצב לפניו.

”מי אתה” שאל המלך את הציר, המליץ תרגם לו את שאלתו.

”שמי סעיד” ענה הציר, ”ערבי אנכי משבט כרייש. אלהים הוא אלהים ומחמד הוא נביאו, נביא אלהים מחמד בן עבדאללה שלח אל מלך פרס את המכתב הזה.

המלך רזם אל שר סודו ויקח את המכתב מיד הציר, שחוק לעג נראה על שפתיו בקראו, המלך ראה ויבן ויצו לקרוא את המכתב בקול. –

”סלח נא מלך מלכים” אמר שר הסוד. המכתב כתוב ערבית תגד לי רגעים להתבונן ואקראהו לך פרסית ולא אכשל, עברו רגעים אחדים ושר הסוד החל וקרא בקול רם:

”אלהי השמים והארץ, בורא כל, אל נורא ואדיר, אחד הוא ואין אפסו עוד, מושיב מלכים לכסא, ומשפילם שבת, הוא נושא שלום וברכה את מושל פרס, אל מלך הגדול כוסדראי השני.

”ידוע לך המלך כי האלהים הוא אחד ואין שני לו, ואני כותב המכתב הזה מחמד בן עבדאללה נביאו, האלהים בחר בי ויקימני על, להרוס את מזבחות האלילים, וללמד את כל העמים לדעת לעבוד את אלהים האחד. וגם לך המלך כוסדראי משך אלהים חסדו, ומפי ידבר אליך לעזוב את אלילי השקר אשר פך יקראם בשם אחרימון ואורמוצד, את הפירווירים והדיוועסים, שמע נא דבר אלהים ומפניו תחת, קול קורא אליך פנה אליו, אז ישלח לך האל הגדול הזה עזרתו יפיל עמים תחתך, יכונן כסאך לדור דורים. אך אוי לך אם תמאן לשמוע בקולו, כסאך יגר לארץ, אתה תלך בשבי, וזרעך יכרת ויכחד מן הארץ. עזוב את אליליך האלמים אין מועיל במו, גרש את חרטומיך מניך המתעים אותך בשוא, והיה אלהים לך לאלהים. ונביאו מחמד. – כה דבר מלאך ה', ונביאו מחמד בן עבדאללה הכרישי.”

כאשר כלה השר לקרוא את המכתב, מלא המלך פיו שחוק, ועמו שחקו בקול גדול כל שריו ועבדיו. המלך לקח את המכתב בידו ויקרעהו לקרעים קטנים ויפזרם לכל רוח.

”משוגע!” קרא אל הציר. ”ציר איש משוגע וחסר דעת, שוב אל ארצך והגד אל האיש המשוגע אשר שלחך את אשר עשיתי למכתבו, ואם הוא יבוא הנה ועשיתי לו כאשר עשיתי למכתבו.

כשמוע הציר תשובת המלך מפי המתורגמן השתחוה אל המלך ויפן ויצא ולא ענה דבר, כי כן צוה עליו מחמד.

ימים עברו ושבעות חלפו ובארמון המלך לא קרה מקרה רע וזר להרעים את בוסתנאי ומעט מעט שבה לו גם מנוחת נפשו. האמנם התנכלו לו חצרני המלך וסריסיו מקנאתם בכבודו, וארצעס-דאקט התנכלה לו גם היא משנאתו אותו על אשר נטה אחרי דארא, ויחדיו חשבו עליו מחשבות לשלוח ברשת רגליו, אך דארא השכילה לסכל עצתם תמיד ולהצילו מרוכסיהם. שירוהע לבדו לא שת לבו אל הנער העברי, כי התהלך בגדולות ובנפלאות למצוא שכיות חמדתו חדשים לבקרים.

אולם נעמו וערבו לבוסתנאי השעות האחדות אשר קבע לתורה את רעהו אחאי בבית אבון, הלמוד היה נחמתו, ובשיחותיו את בני הבית הזה התמימים והישירים מצא ענג ושעשוע. ואחאי הולך ומוצא חן ושלל טוב בעיני דודו ודודתו, וגם בעיני בתם שרה היה טוב. ומה גדלה שמחת בוסתנאי בשמעו מפי אבון ואשתו באחד הימים אשר סר לביתם כי בחרו באחאי לתתם לו את בתם לאשה. בביתם ישב מפתם יאכל הוא ואשתו כל הימים וכל מחסוריו עליהם, לא יגוע לבקש לו מחיתו, ואך בתורה יהגה כל היום, כי אבון היה איש עשיר ושרה יחידה לו. שמחה טהורה מלאה את כל פינות בית אבון, ופני אחאי האירו באור הצלחתו, בוסתנאי ראה ונהר, שמח ושש בטוב אהובו, ובלבבו אמר מי יתן ואצא גם אני מארמון המלך ומצאתי מקום לי להקדיש ימי לתורה ותושיה.

וכבוא בוסתנאי אל בית אבון ביום המחרת חרד חרדת שמחה חדשה כי אביו זקינו רבינו כפנאי בא ממחוזא לראותו, וברכו בשם אמו ואמו זקנתו, בוסתנאי נפל על צוארי אביו זקנו ויבך ויאמר: קחני נא אבי עמך, אשיבני נא אל אמי אשבה נא לפניך ואשתעשע בתורת פיך.

“הלא ידעת בני” אמר כפנאי, “כי אין לאל ידי לעשות כזאת, ומדוע איפוא בני לא טוב לך בחצר המלך?”

ויספר בוסתנאי לאביו זקנו את כל הנוראות אשר ראה בחצר המלך וכי גם לו עוינים ואויבים שמה אשר לא יחדלו להציב לו משחית ולתפשו ברשתם, וכי לולא דארא אשר התיצבה לשמרו ולהצילו כי עתה כבר כלתה גם אליו הרעה. – אך מדי דבר בוסתנאי בדארא והתמלטו מפיו דברים אחדים בתומת נפשה, ביקר רוחה, ובאהבתה אותו, נבהל כפנאי כמעט ויאמר: השמר ושמור נפשך בני לשגות באהבתה, הלא ידעת מי אתה?.

יהי לך סמוך ובטוח אבי, ענה בוסתנאי, מכל משמר אצור לבי ולא יסיתני יצרי.

ויוסף בוסתנאי לספר לאביו הזקן את כל המוצאות אשר מצאו את חצר המלך למן היום אשר בא שמה, ויהי בהגידו לו את דבר הציר השלוח מארץ ערב ומכתבו אשר נקרא באזני המלך. וכי מלא המלך וכל שריו ועבדיו פיהם שחוק על דבריו וחלומותיו, רעמו פני כפנאי, נענע בראש ויאמר: גם אנכי שמעתי שמע הישמעאלי הזה הנקוב בשם מחמד המתפאר כי הוא נביא לאלהי השמים והארץ, והוא שלחו לקרוא בשמו כי אין עוד מלבדו. ולבי אומר לי כי עשה יעשה וגם יוכל, גדולות ונצורות צפונות לו ולתורתו. כבר הגידו לנו חכמינו אשר באו בסוד ה' מראש כי בימים יבואו יקום איש מבני ישמעאל ודרך כוכב מזרע אברהם להאיר השבת עמים רבים וגוים עצומים באור מעט כי יגונב אליו מתורת ישראל. ואנכי הרואה כי הוא האיש אשר חזו במחזה, הוא הוא האיש אשר בו בחרה ההשגחה העליונה לפלס נתיב לחפצה הקדוש. כי כבר רבה רעת העמים עובדי האלילים, וכבר מלא צבאם, בא קצם ואמת בצעם. האמנם גם את הגידו חכמינו יודעי העתידות כי ידיח האיש הזה עלינו רעות גדולות, והעמים אשר יאמינו בו ובתורתו יכבידו עולם על בני ישראל מאד. אך לא יעשו עמנו כלה חלילה, ואף יהיו עלינו סתרה לבלי נלך תמם עד אשר יבוא יום ישענו ואור ה' עלינו יזרח, ילעג המלך כוסדראי לדברי האיש הזה, ימלא פיו שחוק – ואשר חזיתי אנכי, הגדתי לך, ואתה שמע ודע לך.

עוד רבות נדברו יחד כפנאי ובוסתנאי, לא חדל אביו הזקן לנחם את נכדו הצעיר לתמוך בדברי אמת ואמרי דעת את לבבו, ולא חדל הנכד הצעיר לשאוב תקוה, עצה, ותורה ממקור חכמת אביו הזקן. עד אשר חלף הלך לו היום, ועבר גם הלילה. – וביום המחרת ברך כפנאי את בוסתנאי וישב לו לביתו אל מחוזא להודיע את ילתא את שלום בנה.

ומרגלי המלך הודיעו אותו לאמר בא כפנאי דיסתאגערדה ראה את בוסתנאי ודבר עמו. ויחר לו מאד ויאמר אל המלכה שערתי: יודע אנכי כי היהודים הם שונאי נפשי ומה גם בוסתנאי, כי איזה דרך ילך לבבו לאהבני והלא אני הרגתי ואבדתי את כל בית אביו. מה מאד חפצה נפשי לשלח גם את העלם הזה אל אביו. אך יראתי להפר את השבועה הגדולה אשר נשבעתי בחלומי. ועתה הנה נא אנסנו למען אדע את לבבו – למחר אעשה משתה גדול, ובחמת מייך אשכרנו, או אז יגיד לי את כל מצפוני לבו, ואוי לו אם פיו יענה בו כי לא שכח את אשר

עשיתי לאביו ולביתו.

ודארא אשר ישיבה על יד אמה שמעה את הדברים האלה יוצאים מפי אביה ופלצות בעתתה, אך עד מהרה התאפקה ותאמר בלבבה להזהיר את בוסתנאי ולמלטו משחת. ולעת נטו צללי ערב וכל בני הארמון נאספו לשמוע בקול שירי בארבור בגינת הביתן, קרבה אל בוסתנאי לדבר עמו, ומדי דברם הובילה אותו אל קצה הגן הרחק מכל בני בית המלך ותאמר אליו בלאט:

בוסתנאי! הקשיבה אלי הפעם ואל תפריע דברי כי חייך תלואים לך מנגד. ידעתי כי שונא אתה את אבי על אשר המית את אביך, ידעתי כי גם הליכות משפטיו תועבה בעיניך, כי בעז אפו יהרוג ולא יחמול ידעתי כי כן הוא, אל תכחישני, אך הסכת ושמע מחר יהיה משתה גדול בבית המלך והוא נטה קו לשכרך, ולהוציא מפיד ומלבבך מלים, בעת יעברך היין. ואתה השמר לך ושמור נפשך.

"איך אשים משמר לשפתי, ואני רך וצעיר, והיין יבלע כל עצתי?" שאל בוסתנאי, ועצמותיו רעדו מפחד.

"גם אנכי לא ידעתי, המלך יושיט לך כוס גדול מלא יין, ויצו עליך לשתותו כלו".

"אך אני לא אשתה את יינו אף כי יצוני כי כן מצוה אנכי ועומד מטעם אמונתי לבלתי שתותו".

"אם כן הדבר" קראה דארא בשמחה, "ראה מצאתי עצה להנצל מפח יטמון לך. הלא הסכן הסכין אבי להכין מאכליך ויין משתיך על ידי איש עברי וכן יעשה מחר, אי לזאת אחליף את היין המובא בעדך, במים, על ידי אחד מעורכי שולחן המלך, שומע לי ונאמן עמדי, וכבוא דבר המלך אליך לשתות קחה את הגביע הגדול אשר יוצג לפניך ושתהו, והתהולל כאיש עברו יין, ודע מה תשיב שואליך דבר.

"כן אעשה כאשר דברת, והלא גם דוד אבי ידע לשנות את טעמו ולהתהולל לפני אכיש מלך גת".

עוד דבר לי אליך בוסתנאי, עוד דבר יעשה המלך לנסותך, כי יושיט לך צנצנת סמים עשויים להפיג את היין בריחם, והיה כאשר תריח, ועשית כמו עבר יינך, וכמו שבה רוח מבינתך אליך. למען לא יבין המלך כי רמה רמיתוה".

"קטונתי מכל החסדים אשר את עושה עמי דארא" קרא בוסתנאי במה מצאתי חן בעיניך להכירני ובמה אפוא אכף ואקדם לך דארא! כי תמלט משחת חיי.

"אל תוסף לדבר כמו בוסתנאי, וחייך יקרים ונכבדים בעיני עד לאחת, נעמה לי נפשך, מנפש אחותי ואחי, מנפש אבי ואמי.

ובוסתנאי חרד לשמוע כדברים האלה מפי דארא, זכר את אשר הזהירו אביו זקנו, ואת אשר ענהו והבטיח לו, אך תומת נפש בת המלך היפה הרהיבתהו, ורב טוב אהבתה אותו הביא רעדת גילה בלבבו.

ביום המחרת הכינו בארמון המלך משתה גדול, שולחנות זהב גדולים.

באולם הבית ועל מטות זהב וכסף הסבו הקרואים גדולי שרי המלוכה,

גם הוא נקרא וישב על שולחנו לבדו, ומאכלו ומשקהו אשר הוכן לו, עד שהמלך במסבו וכטוב לבו ביין קרא לבוסתנאי ויאמר אליו: ראה בוסתנאי את מוצא שפתי שמרתי הנך יושב בארמוני וכל כבוד בני נתן לך, ועתה גשה נא בני קח את הכוס הזה מידי ושתהו לחיי מלכך ומטיבך.

"סלי לי אדוני מלכי" ענה בוסתנאי וכל עצמותיו רעדו, סלח נא לי בטובך הגדול, הלא ידעת כי לא אוכל לשתות מיינך. וכבר עשית עמדותי חסד לתת לי מאכלי כדתי, הפלא חסדך עמדי גם היום ותנני לשתות כוס מלא יין מעל שולחני, אשתהו ואריקהו לחייך ולהצלחתך.

המלך הפיק לו רצון, ובוסתנאי מהר ויקח את הכוס ויגיעהו אל פיו בראותו כי דארא מלאה את הבטחתה, מהר וישתה את כל הכוס עד תומו, עברו רגעים אחדים ובוסתנאי עשה כמו עברו יין, העמיד פניו, קרץ בעיניו, מלל ברגליו, נשען על שולחנו והחזיק בו בחזק היד כירא פן יפול, המלך ראה ויצחק, ויאמר אליו: רואה אנכי כי לא הסכנת לשתות יין, ואביך אשר שלחתיו ביד פשעו האם גם הוא לא היה נותן בכוס עינו.

"מה לי ולאבי! אדוני המלך מה לי ולאבי קרא בוסתנאי בקול גדול – הנה הוא כבר מת ואין חלקו בחיים, ואנכי אנכי חי וקיים בחסדך הגדול, אנכי חי, שותה יין, שש ועלז לראות פניך מלכי, מלך מלכים.

”וחייך בארמוני, הטובים המה בעיניך?

”ארמונך, מלך מלכים, ארמון גדול ונפלא, מלא כל טוב וכל חמדות החיים! אך ששון ושמחה כל היום, קול שרים ושרות. שירים וזמירות רקוד ומחולות, מה נעים חבלי מה שפר גורלי, בארמונך מלכי, מלך מלכים!

”אמנם כן” ענה המלך מכל אלה לא ראית במחוזא דבר, אף לא שמעה שמה אזנך מעולם, ומה דעתך בוסתנאי – על דבר משפט מלכותי, ועז ממשלתי?

”מי ידמה במלכים לך, ומי יערך לך? גדול אתה במלוכה, ולך נאווה תהלה...”

והמלך הושיט צנצנת קטנה אל בוסתנאי ויאמר: הריח בוסתנאי מריח הסמים.

בוסתנאי שאף ריח, ויעשה כמו עבר יינו, העמיד פניו ויתיצב הכן וכמו חרד ונבהל אמר: סלח נא אדוני ומלכי – כי העתרתי דברי עליך, דברתי ולא ידעתי מה, כי היין הלמני, ורוח מבינתי עזבני.

”אל תירא בוסתנאי לא הסכלת לדבר, עלם טוב ותמים דעות אתה אין מזמה רעה בלבבך, אכול ושתה כאות נפשך, את שבועתי אשמור לך והייתי מגן בעדך כל הימים”

15) שוד ורצח

ימים אחדים עברו מיום המעשה המסופר, ובוסתנאי יצא ללכת אל בית אבון לבקר את רעו אחאי, והנה הנסיך יורש העצר שירוהע יוצא גם הוא ועמו להקת אנשי חיל מזוינים, כאשר הסכין לקחת עמו תמיד. לאן פניך מועדות בוסתנאי? קרא שירוהע.

”אל בית אבון שר ארות המלך” ענה בוסתנאי.

”אם כן נלכה יחד, סוסי הערבי חלה והמלך נתן לי רשות לבחור לי סוס אחר מאורותיו. ואתה מה חפצך בביתו, האם תחפוץ גם אתה לבחור לך סוס קל רגלים?”

”לראות את שלום ידיד נעורי אחאי אנכי הולך, אשר יחד ישבנו לפני אבי זקני לשמוע תורה מפיו”.

”ומה לאחאי רעך בבית אבון?”

”אבון הוא דוד אחאי, ואת בתו שרה היפה אמר לתת לאחאי לאשה”.

”את שרה היפה! – היפה היא באמת? נלכה נא ונראה”.

לדברי הנסיך האלה נבהל בוסתנאי ועד מהרה אמר להסיח את הנסיך לדברים אחרים להניאו מעצתו ללכת אל בית אבון כעת למען אשר יוכל להזהיר את אבון וביתו להסתיר את שרה, ויאמר: אדוני שורהע נזכרתי כי בארבוד אמר לשיר היום שירים נפלאים, האם לא טוב כי נשוב אל גינת הביתן להתענג על שיריו, ואל בית אבון נלכה מחר.

ויצחק הנסיך ויאמר: בנתי לרעך בוסתנאי כי תאמר לחשוך אותי מלראות את שרה היפה היום, לא יעלה מורא בלבבך ולא תדאג לכלת אהובך אחאי, ואין לי חפץ בבנות היהודים, כי אינן מוצאות חן בעיני.

ובבוא שני הנסיכים האלה בבית אבון, והנה שרה לקראתם. שירוהע אך הביט בה ונצב כנד – יפיה הרהיבהו ולקח לבבו.

”יהודית יפה בבנות” אמר שירוהע ”הנך יפה כאסתר המלכה אם בית אבותי”.

ואל בוסתנאי פנה ויאמר: דע וראה כי נחמתי על אשר דברתי לך. שרה החרישה ולא ענתה דבר. אך ראתה את פני יורש העצר הנודע לרעה, ותאמר להשמט מידו.

מה תתחמקי שרה! קרא שירוהע עֲמָדִי פה עֲמָדִי הלא מצאת חן בעיני והנני מושיט לך את שרביט הזהב אשר לאבי בית אבותי ארשיד (אחשורוש).

עודו מדבר ואבון בא, ובראותו את יורש העצר אמר: מה זה ראה הוד יורש העצר להנחילני את הכבוד הגדול הזה, לבוא לבקר בביתי הדל?.

עד שאבון מדבר ושרה נשמטה ואיננה, שירוהע לא הרהיב עז בנפשו לעצרה בפני אביה, ויגד לו את חפצו. ואבון מהר למלא רצון הנסיך ויוליכו אל אורות המלך.

למחרת היום שב שירוהע ויבוא אל בית אבון, והיטיב חרה לו בשמוע כי שרה נסעה מפה אל עיר קטיספין אל קרוביה, אך לא דבר את בני בית אבון מטוב ועד רע, כי אם מהר לבוא גם הוא אל קטיספין, וכאשר חפשה שם ולא מצאה הבין כי שקר הגידו לו וכי החביאו את שרה מפניו. אז אמר בלבבו לשתוק עד עת מצוא.

ואבות שרה ראו כי שירוהע מחריש ויאמרו כי כבר שכח שירוהע בהמון תעתועיו את שרה ולא יזכרה עוד, החביאוה שלשה חדשים וליום המועד לחג חתונתה, שבה שרה לביתה. אך שירוהע לא שכח את שרה לא שקט ולא נח כל הימים. כי זה דרך כסל רשעו להתחזק במזמה זו חשב עד עשותה ועד הקימה. על כן העמיד לו מרגלים אשר הודיעו לו מכל הנעשה והנשמע בבית אבון, דבר יום ביומו.

ואבון אמר לחוג חג כלולת בתו היחידה בכל הדר תפארת, יום שמחת גילו בא, וכל נכבדי עדת היהודים נקראו ובאו, ובוסתנאי בתוכם, בגן ביתו הנחמד העמידו חופה יפה ויקרה מאד ואל תחתיה הובא החתן בשירים וזמירות, גם הכלה מובלה בשמחות וגיל בתופים ומחולות אל מקום המועד. והנה יורש העצר ועמו להקת אנשי חיל הבקיעו בגן, חרבו שלופה בידו פנתה לו דרך עד החופה וכארי על טרפו התנפל על הכלה ויאחזה בשמאלו. פלצות אחזה את אבות הכלה ואת הקרואים ולא ידעו מה, ואך אחאי מצא עז בנפשו להרעם בקול זעקה גדולה ומרה על שירוהע להגיח אליו ולהציל טרפו מידו, ושירוהע ראה וינף ימינו למחוס בחרבו את ראש אחאי. אז מהר בוסתנאי בחמת כחו ויתקע את שליחו בימין שירוהע ושירוהע כרע ונפל לארץ וחרבו נפלה מידו, אחאי הרים את החרב ויאמר להכות את שווד רעיתו הנופל, אך אנשי שירוהע מהרו תפשו את אחאי ואת בוסתנאי ויאסרום בנחושתים, ואל שירוהע פנו ויוציאו את השלח מידו הפצועה, שטפו את הדם, הקיצוהו, השיבו רוחו כי התעטפה עליו, וישאוהו אל ארמון המלך, גם את שני האסירים הוליכו אל הארמון.

המלך נבהל בשמעו את הדבר. ויצו להשכיב את שירוהע על מטתו ולרפאותו, ואת בוסתנאי ואת אחאי צוה ויתנום בבור אשר בחצר המטרה. וביום המחרת קרא את שבעת שרי פרס ומדי היושבים ראשונה במלכות לחרוץ משפט האנשים אשר פגעו בהנסיך יורש העצר. וכלם פה אחד ענו ואמרו: אחת דת שניהם למות.

”דבר אין לי עם אחאי, יומת בעונו” אמר המלך “אך בוסתנאי – הלא ידעתם את השבועה אר נשבעתי בחלומי.

נקית מן השבועה אשר נשבעת בחלומך, מות יומת הרוצח אשר הרים יד לשפוך דמי בן המלך, לא ינקה.

ואחד השרים הוסיף לאמר: דמי בנך הלא דמי נפשך המה ולמענך ולמען כבוד קדושתך יומת האיש אשר הרהיב עז בנפשו לשפוך את הדמים הקדושים האלה.

רגעים אחדים היה המלך כמחריש ואחרי כן צוה לכתוב את פתשגן הדת למען אשר יחתמו בחותמו.

בין כה וכה שלח אבון רץ אל מחוזא, אל רבינו כפנאי, ועד מהרה באו רבינו כפנאי וילתא בתו אל דעסטענערד, ויבואו ויעמדו לפני המלך.

”מלך מלכים! קרא רבינו כפנאי, זכור את השבועה אשר נשבעת! דוד המלך ינקום ממך נקמת נינו האחד, שארית פליטת זרעו.

”נקי אנכי מן השבועה אשר נשבעתי” ענה המלך. לא בדברי ימות בוסתנאי כי אם בדבר דתי פרס ומדי –

”ובידך, מלך אדיר! המשפט” אמר כפנאי “להטות את החוקים כרצונך, ולך לבד הצדקה לחן את אשר תחן.

”אבל אין נפשי להפליא חסד עם רוצח בני, כי יהפך לבב בני לשנוא אותי ולהתיצב כצר נגדי.

אז נפלה ילתא אפים ארצה לפני המלך. אחזה כפות רגליו ותקרא: חוסה חמולה אדוני המלך, את בעלי את חותני וכל אשר לי הרגת בחמתך, ועתה יכמרו נא רחמך על יתר הפליטה, ואל תכבה את הגחלת הנשארה, חמול נא על אמתך, ואל תמית את בנה יחידה.

ולא ענה אותם המלך דבר ויצו להוציאם מעל פניו?

הסריסים באו להוציא את רבינו כפנאי ואת ילתא, ורבינו כפנאי מצא עז בנפשו ויקרא בקול "אם כן איפוא דע לך מלך פרס, כי בחתמך בטבעתך משפט מות בוסתנאי, חרצת גם משפטך. המלך דוד יציל את שריד שאריתו וממך יקח נקמתו".

כוסדראי שחק שחוק עברה וחימה. אך דברי כפנאי חדרו במורשי לבבו. החלום הנורא ההוא עמד נצב לנגדו, והשבועה אשר נשבע הפחידה את כל עצמותיו.

רבינו כפנאי וילתא יצאו והמלך נשאר לבדו נבהל ונדהם, ועצתו התבלעה, אימת השבועה הכריעתה, אך גם את שירוהע ירא הוא מאד, ומפניו נחת תמיד – כי שירוהע הוא בנו יחידו בן לאשה גדולה ונכבדה בארץ פרס, ומטעם דתי פרס ומדי רק לה היה משפט המלוכה, כי אך היא לבדה מכל המון נשיו הולידה לו בן. אך הוא לא שם לבו אל החוק הזה וכאשר מצאה אשה אחרת מבית הנשים חן בעיניו, הסיר את אם שירוהע מגבירה ויתן מלכותה לרעותה הטובה בעיניו ממנה.

מרב יגון וכעס ירדה הנדחה שאול בדמי ימיה ובטרם מותה קללה את המלך קללה נמרצת, ותאמר כי גואלה חי ושירוהע יקום נקמתה. ולמן היום ההוא ירא ופחד המלך מפני שירוהע, לא כהה בו ולא עצבו לבלי תת לו תואנה להרים בו יד. דברי הימים לממשלת פרס מלאו אשם מדמי מריבות ומרידות כאלה, ועיניו ראו ולא זר כי אחי אמו קמו על הארמוץ אביו, נתנוהו בכלא, עורו את עיניו אף המת המיתוהו, למען הושיב על כסאו את שארם אשר אהבו. כזאת וכזאת נעשה בפרס בימים מקדם וגם בימיו, ומי יודע אם לא יקום בו גם שירוהע בנו, לנקום נקמת אמו, אם אך ימצא לו ידים לאמר כי אין כבודו יקר בעיני המלך, ואיננו דורש דמו מידי בוסתנאי – כדתי המלוכה. – רצה כוסדראי לשום נפש בוסתנאי בחיים למשוך אליו חסד – אך פחד לבלי יהיה החסד הזה מוקש לנפשו. המחשבות האלה הרעימוהו החרידוהו ובהלך נפשו הלך לראות את רעיתו שעהין המלכה לשפוך שיחו בחיקה. ובבואו אליה מצא את דארא אצלה, מיללת ומיבבת. ויהי אך ראתה דארא את המלך ותמהר ותפול לרגליו, ותתרפק על ברכיו ותבך ותתחנן להמית גם אותה במות בוסתנאי – ובמרי שיחה אמרה "אבי! מה חטא בוסתנאי ומה עשה רעה? האם בגלל אשר גבורת צדקתו הרהיבתה להציל את כלת רעו מיד נבל ומרצת, יומת בוסתנאי? ולא עוד הלא מחץ שירוהע ירפא, יקום ויחי, ונפש בוסתנאי מי ישיב לי? ובדבר דארא כזאת, נתנה קולה בבכי, וגם המלכה שעהין הורידה דמעה ותאמר: אם מצאתי חן בעיניך מלכי ואדוני! חמול על העלם הזה למען בתי יחידתי ולמעני אני רעיתך.

מן היום אשר שעהין אשה למלך לא מנע שאלותיה ממנה אך עתה רעמו פניו ויאמר: אין לאל ידי להושיע. שבעת השרים הגדולים היושבים ראשונה במלכות חרצו משפטו למות. ואם אעשה עמו חסד יקצוף עלי שירוהע קצף והדיח עלי רעה. ואל דארא פנה המלך וישאל ואת דארא האם כן גדלה אהבתך את בוסתנאי, את הנער העברי הזה?

"אהבתי את בוסתנאי בכל לבבי ובכל נפשי" ענתה דארא "נעימה לי אהבתו מאור השמש".

"הידעת דארא כי לא תוכל להיות לו לאשה כל ימך?",

"ידעתי גם ידעתי" ענתה דארא אך בכל זאת את חי והצלחתי אתן בעד חייו והצלחתו. העלם העברי הזה יפה כחמה, חכם מכל אדם, נדיב לב ויקר רוח אין בבני תמותה משלו". ותוסף לבכות בכי גדול.

"כנים דבריך" ענה המלך, העלם הזה, נבון וחכם, יקר רוח, ונפשו נדיבה, גם אנכי אהבתי מאד, ויקר וחביב הוא בעיני מבני שירוהע. אשר אנכי ירא אותו כאת שונאי הגדול, וגם את דארא בתי אוהבת אותו ושעהין מחמל עיני, תתחנן בעדו. ומלבד כל זאת הלא נשבעתי לשמור אותו כבבת עיני – ומי יתן אוכל ואושיעו! עתה לכנה עמי הבו ואנסה אליו דבר אולי אוכל למלט נפשו.

כשמוע דארא את הדברים האלה לבשה גיל ושמחות, נפלה על צוארי אביה, נשקה לו ותשחק ותבך גם יחד.

בבור צר ואפל במעמקי המבצר ישבו בוסתנאי ואחאי, חרדים ונדהמים "אויה לי!" קרא אחאי "כי בגללי אתה הולך למות, אללי לי כי בשלי יכבה נר דוד.

"אל יחר לך אחאי ידיד נפשי" ענה בוסתנאי לא אנחם על אשר עשיתי למענך. וגם עוד היום לא עזבתי תקותי, ה' אמר לדוד כי לא יכרת זרעו מעל פני הארץ, ושאירת הפליטה הלא אני, הנצר האחד משרשיו – אך הסכת והקשיבה קול צעדה אנכי שומע – דלת הכלא נפתחה, והמלך בא.

בוסתנאי ואחאי נפלו על פניהם ארצה, וישקו את עפרה.

"מה עשית בוסתנאי? קרא המלך "קום עמוד דבר לי אליך"

"הדבר אשר עשיתי מלכי ואדוני!" אמר בוסתנאי בקומו "עשיתי למען הצל כלת אחאי ידיד מידי עושק נפשה".

"הידעת כי שפכת את דמי אסאן הקדושים הנזולים בעורקי שירוהע – בן מות אתה!

ובוסתנאי מחריש –

"אבל בוסתנאי בני!" הוסיף המלך לדבר "נפלאות לי אהבתך מאהבתי את בני ומדוע זה איפוא הכרעתני להסגירך למות?".

"מלך מלכים!" ענה הבוסתנאי, "לא לך הצדקה למשוך אלי חסד".

"כנים דברך בוסתנאי – אך לא בדבר הזה, ומה אעשה כי יקצוף עלי בני ויהי ערי – מות תמות בוסתנאי" הידעת נפש מי תדאב על מותך באין הפוגות?.

"אמי ילתא, אבי זקני כפנאי, וכל בני עמי יחד יאבלו ויקוננו על מותי".

"אך אבל דארא בתי יגדל מאבל כלם יחד. הנך משתאה בוסתנאי לשמוע מפי כדברים האלה – אך דבר אמת בפי, דארא הבת היחידה, לאשתי האהובה לי שעהי. אוהבת אותך!"

"ואתה אדוני ומלכי תשמיעני זאת למען עוד ימר לי מר המות".

"האם גם אתה אוהב את דארא?"

"איך ארהיב בנפשי עז לשאת עין אל בת אדוני המלך?

"ואילו מבנות עמך היתה דארא?"

"או אז מה שפר גורלי וחלקי בחיים, ולו היתה גם מדלת העם בחרתיה, ואשימה עטרת לראשי".

"אי לזאת שמע נא בוסתנאי" אמר המלך הנני לשים נפשך בחיים – ולא עוד כי אם בהאספי אל אבותי תשב על כסאי – שירוהע ימות בפצעו תחת ידי עבדי הרופאים, גשה אלי ואשקך בוסתנאי, היה לי לבן נאמן לאבותיו. והמלך פתח זרועותיו לקראת העלם העברי – אך בוסתנאי נצב כנד, לא זע ממקומו, ויאמר: חסדיך כהררי אל – אדוני ומלכי – אך מה יענו ומה יאמרו עבדיך בני עממך, האם יכירו כח מלכות איש נכרי, אשר לא יעבוד לאורמוצד ואחריומו אלהיהם?

"מה נואלת עלם צעיר לימים? הלא לך לב להבין כי נגדה נא לכל עמי ארצי, תודיע ותוכיח כי באת בברית אמונתם, וכמוהם תעבוד את אלהיהם ולבבך ונפשך אל אמונת אבותיך".

"אדוני ומלכי – לא אשיא עלי עון אשמה אף רגע אחד, כי בגדתי באלהי אבותי קונה שמים וארץ".

"כנער אויל תדבר הפעם בוסתנאי" ענה המלך. "אם תצלח למלוכה והיית נגיד ומצוה לאומים, מי יניא אותך ומי יעצור בעדך להביא את כל עבדיך במסרת ברית דתך? אפס עד בוא העת ההיא, תעבוד למראה עינים את אלהי הפרסים".

"לא אעשה בנפשי שקר אדוני ומלכי, לא אטפול עלי העון הזה".

"או אז הנך מת בוסתנאי".

"הנני הולך למות" –

המלך יצא מאת הבור ועד ארגיעה שב עם דארא הנשענת על ימינו, ויאמר: "ראי בתי אהובת נפשי, גם ראי, חיים וחסד נתתי לו, וגם אותך לא מנעתי ממנו, והוא אך הוא בוחר במות".

"טוב לי למות" אמר בוסתנאי "מבגוד באלהי אבותי".

"בוסתנאי!" אמרה דארא, "אבי אמר לי כי בחר בך להושיבך על כסאו ולתת ליך לאשה. – ראה מה רב טוב הצפון לנו, בחכמתך ובתבונתך תנהל עמים רבים על מי מנוחות, ומשפט צדק לאור גוים עצומים תרגיע, בעד

רב טוב כזה הלא נאה לך לתת נדבה קטנה? ומה אבי שואל ממך?

ולא יכול בוסתנאי להתאפק עוד ויתן קולו בבכי ויקרא: "דארא! הגם את באת אלי להעציבני ותמוגנני חושיה, חיים וחסד תתן לי, תקות מלוכה והוד מושל – וגם את נפשך במתנתך! אך מכל החמודות וההצלחות הגדולות האלה: חמדת החיים, כבוד המלוכה, אהבתך דארא מחמל עיני, הנני אוהב את דתי ומצות אלהי אבותי, לא אמעול בה מעל – אמותה הפעם".

"מות תמות נער עברי!" קרא המלך בחרי אפו, "ואנכי נקי מן השבועה אשר נשבעתי בחלומי."

ויפן המלך ויצא ועמו גם דארא בוכיה ומיללת – בו ביום הזה חתם המלך בטבעתו את פתשגן הדת להמית את בוסתנאי.

17) ההצלה

דארא שבה אל אמה ותפול על צוארה ותבך בכי גדול ותקרא: "אבדה נוהלה תקותי! בוסתנאי הולך למות, נפש טהורה ונדיבה, כל הטוב אשר אמר לו המלך, יתן בעד אהבתו את דתו. יבחר למות בעלומי ימיו מעשות בנפשו שקר אף למראה עינים, ולהיות מלך מלכים."

"טוב הוא ממני! ענתה שערהין גם אנכי גודלתי על ברכי אמונה טהורה ונאורה יתר הרבה מאד מאמונת הפרסיים, מלאתי מוסר הבלים, אבותי היו נוצרים מאזרחי העיר פלוסיס, וכאשר נלכדה העיר הלכתי שבי והובאתי הנה לעת אשר עמד האמן הנפלא פעהאד לנצח על מלאכת בנין הארמון והעיר. הוא ראני ויאהבני ויאמר לבקש מאת המלך לתת אותי לו לאשה. ובאהבתו אותי אמר לבוא בברית הדת הנוצרית ללכת עמי לקאנסטאנטינאפאל לגור שמה, כזאת נועצנו יחד וכזאת גמרנו אמר. אך הוא מת – ואנכי בגלל הוד המלוכה מעלתי מעל באמונתי."

"האם בכל לבבך אהבת את האמן הנפלא ההוא?" שאלה דארא.

אהבתיו עד מאד, לא ראיתי נבון וחכם כמוהו. אמן נפלא אין דומה לו, כביר כח שכל. בבנותו את הארמון הזה הראה לי את כל תכניתו תהלוכות מוצאיו ומובאיו – הם דארא! מה זה עולה על רוחי? – אור תקוה יאיר לי כי נוכל להציל את בוסתנאי, איה מקום הכלא אשר הוא נתון בו?"

"במקצוע המגדל המערבי"

"ברוך ומבורך שם אלהים – ישועתו קרובה. את הכלא הזה בנה פעהאד ויעש לו מוצא נסתר שמה, כי אמר: הלך כוסדראי רגע באפו, פן יעלה חמתו עלי ונתנני בכלא, ואבקשו כי יתנני בכלא הזה, ואת תבוא שמה לבקרני ויחד נמלט על נפשנו. כזאת אמר פעהאד – אך לא זכה האומלל הזה לבוא בכלא – ובעצם מלאכתו הנפלאה קדמו המות".

"ואת אמי יקירתי יודעת את המוצא הנסתר הזה?"

"הנני יודעת אותו דארא! קחי את שפחתנו הערבית סולייקא אתך רוחה נאמנה עמדי ולא תגלה סודנו, דרך המחלה אשר הלכת את אביו תלך עד בואך אל דלתות הכלא, כבואך שמה וראית את שומר הכלא והגדת לו כי אביך המלך שלח אותך ואת השפחה שמה, ולאשר ראך שם עם המלך יאמין לדברך ולא ימנע מפתוח את הדלת לפניך, ואם לא הראהו את הטבעת הזאת – טבעת המלך. – בחומת בית הכלא הצפונית תספור אבניה מן המסד עד הכפה. עד אשר תמצא שדרה אחת בת עשרים אבנים האבן העשרים עשויה להשמט ועמה גם האבנים הסמוכות אחת למעלה ושתיים למטה, האבנים נשמטות וחור גדול לפניך, בחור הזה יוכל איש לבקוע ברחבה ובפאת החור מבוא רחב הפונה למעלה, דרך המבוא ילך עד בואו אל דלת ברזל קטנה – סגורה על מסגר והמפתח בתוכה פנימה. – הדלת נפתחה והנו מחוץ לחומת הארמון."

דארא נפלה על צוארי אמה ותבך דמעות שמחה ותודה.

בצאת המלך ודארא מאת פני הכלא, הניח בוסתנאי ראשו על ברכיו ויבך בכי גדול, ואחאי מצא עז בנפשו לדבר על לבבו ולנחמו. ויאמר: אחי ורעי בוסתנאי מה נעים חלקי, ומה שפר גורלי כי עמך אמות יחד, מה גדולים מעשיך בוסתנאי, מה נפלאה אהבתך את אלהיך. היום הראית לדעת כי צדיק תמים אתה כביר כח לב גם מאברהם אבינו, הלא הקרבת על מזבח אלהיך היום, חייך – חיי הצלחה וכבוד, חיי מלוכה ומושל, חיי אהבת

נפש. מי בצדיקי עולם ידמה לך, גדול אתה מחנניה מישאל ועזריה, גדול אתה מדניאל. ואם כימי העץ יהיו ימך ומאה שנה תחיה בצדקות ועז ביראת ה' ואהבתו, לא תזכה להפליא לעשות את אשר עשית היום, אשריך בוסתנאי וטוב לך ואשרי אחאי רעך כי מיפעת אש צדקתך יאיר גם עליו שביב אחד ובאורך יראה אור.

"ודבר ה' ביד עבדיו הנביאים כי מזרע דוד יצא משיח צדקנו, מה תהי עליו? – אחאי ידידי!"

היפלא מה' המחיה מתים, לשום בחיים נפשות הלוקחים למות? – ענה אחאי – טרם כלה לדבר, והדלת נפתחה והנה דארא ושפחתה בסף.

"דארא!" קרא בוסתנאי "לראות אותי באת עתה ולקחת ברכתי בטרם אמות כי נשאת עוני נגדך, הלא?"

"ומה חטאת לי בוסתנאי, ומדוע זה יחר אפי עליך" ענתה דארא "אהבת נפש אהבתך לפניך, אך מאז ראיתי עז רוחך ואמץ לבבך לחרף נפשך למות, ולתת כל סגולות מלכים בעד תורת אלהיך, נכבד וקדוש אתה בעיני".

"נפש טהורה ונדיבה! אויה לי, כי לא אוכל להשיב לך תודה על כל החסד והאמת אשר עשית עמדי, עוד מעט והנני מומת.

"לא תמות בוסתנאי ואנכי באה להצילך – אותך ואת רעך – אמרה דארא. עוד דברה בפיה ותמהר ותפן לספור את האבנים ותמצא את האבן העשרים והחור נפתח, "בחור הזה הכנסו אתם שניכם, וסולייקא. סולייקא תלך לפניכם ותאיר לכם בעששית אשר הבאתי, ולכו לכם במחלה עד בואכם אל הדלת, המפתח במנעול, פתחוהו, וכר נרחב לפניכם המלטו על נפשיכם אך אל מחוזא אל תבואו כי שם יחפשו אתכם. – סולייקא תשוב תגיף הדלת ושנינו יחד נשיב את האבנים אל מקומן הראשון, ולא ידע ולא יבין איש איזה דרך נמלטתם.

ובוסתנאי נבהל ומשתאה לשמוע כדברים האלה ויאמר: איך אמלט דארא והמלך יפגע בך עוני, יבקש וימצא כי היתה ידך עמי.

"אל תירא בוסתנאי מאומה" ענתה דארא, סתום הסוד הזה וכמוס אין איש יודע אותו זולת ארבעתנו פה, אמי אשר גלתה לי דבר הסתר הזה, כי הגיד לה פעהאד האמן הנפלא אשר בנה את הארמון הזה, ועתה מהרה בוסתנאי המלט על נפשך ואל תתמהמה רגע – כי כמעט יאיר הבקר, ואתם מוצאים להורג.

"יהי כדברך דארא! אין מלה בפי להודות לך חסדך עמדי – אך זכרונך לא ימוש מפי ומלבבי כל ימי חיי, ועד אגוע אהגה בך. יואל ה' וחיני וחנני ויקרה לפני בעודני חי לגמלך כצדקך, על כל החסדים אשר עשית עמדי – אלהי השמים והארץ יברך ישמך וישם בחיים נפשך, בטוב ובנעימות כל הימים.

"ישמך אלהים בוסתנאי!"

סולייקא באה בחור והעששית בידה, אחריה בא אחאי, ובעוד התעתד בוסתנאי ללכת אחריו, פנתה אליו דארא ותשם כיס מלא דרכמוני זהב בידו ותאמר: "קחהו בוסתנאי ויהי לך לכלכל מחסורכם בדרך כי רב מכם".

"ברוכה את דארא לאלהים הוא בחסדו הגדול יגמול עליך על כל הטוב אשר עשית עמדי".

ברגעים אחדים הגיעו שלשתם אל חומת המגדל הקיצונה, המפתח והמנעול כבר העלו חלודה ולא היה נוח להפתח אך סולייקא יצקה בו שמן מאשר הביאה אתה והמנעול נפתח – ובוסתנאי ואחאי יצאו לחפשי –.

"ראי בטוב סולייקא" אמר בוסתנאי "ברכי את דארא – וכחץ מקשת מהרו לברוח מן המהפכה – כל הלילה התהלכו באשר התהלכו ולאור הבקר באו אל אחד הכפרים, וינוחו שם כל היום למען אשר יוכלו לשוב ללכת למסעם בלילה.

ובבוא אנשי החיל אל הכלא לעת המועד להוביל את בוסתנאי ואת אחאי אל המטבח ואינם, חפשו את כל פינות הכלא ולא מצאו כל מקום מוצא.

"אין זאת" אמר המלך כוסדראי בשמעו את הדבר הזה "כי אם דוד המלך בא והוציא את נפש נינו ואת נפש רעהו עמו מן המסגר למלטם ממות. – גם רבינו כפנאי וילתא גם המה חשבו כמו בשמעם. וישוּבו אל מחוזא, אך לשוא חכו אל בואו, ימים עברו, חדשים חלפו, ועקבות בוסתנאי לא נודעו. – עד בוא ציר שלוח בסתר אליהם ויבשרם כי בוסתנאי ואחאי נמלטו ויצאו בשלום מארץ פרס.

הלא יזכור הקורא את אשר ספרנו כי היראקליוס בן נציב רומא באפריקא המית את העריץ פהאקאס וימלוך תחתיו. והיראקליוס לא ידע לכלכל מלכותו בעז מלך, כי אחרי עיניו לבו הלך, ורוח גבורה לא נחה עליו מעודו. וכאשר שב כוסדראי מלך פרס להצביא צבאותיו על מלכות רומא, ולשלחם קנסטנטינאפאלה, וכאשר התחזקו גם האוורים ובאו בגבולות רומא ושתי המערכות האלה הפרסיים מזה והאווארים מזה חברו יחד והבקיעו עד שערי עיר המלוכה משוש כל ארץ רומא, ומגרשיה הרסו, נבהל ונדהם היראקליוס, ויאמר לברוח מאירופא להמלט על נפשו לקארתאגה ולכונן שם כסא מלכותו. וכבר הכין הכל למסעו זה, אך הדבר הגיע אל הפטריארך בקנסטנטינאפאל. והוא מהר ובא אל היראקליוס ויוכיחו על פניו כי חרפה גדולה למלך גדול כמוהו לברוח, כלימת עולם לא תמחה, ולא שקט ולא נח עד אשר הביא והוליך את היראקליוס אל בית תפלת ספיא הגדולה, ושם לפני המזבח נשבע לו היראקליוס להתחזק באלהיו, להתעודד ולהשיב מלחמה את אויביו, להגן על עמיו ועבדיו הרבים אשר נסכו אלהים למלך עליהם והפקיד עתותיהם בידו.

ותהי ראשית מלאכת היראקליוס לנסות דבר שלום אל האווארים, ומלך האווארים נעתר לו להועד אל מקום אחד ולקחת עמו דברים. בלב שמח יצא הקיסר עטור עטרת זהב ועמו כל נכבדי השועים אל פתח השער כולם מלובשים מדי-בגדיהם לכבוד ולתפארת. כי אמר בלבבו יראו האווארים את כבוד תפארתו ושפעת עושר שריו ויועציו, ויבושו מפניהם ויחתו מגבורתם. ויהי להפך כי בראות האווארים הפראים את כל הסגולה הזאת, את כל הזהב והאבנים הטובות המתנוססות בעדי עדיי הקיסר ושריו. עברה עליהם רוח חמדה עד להשחית, ויתנפלו על הרומאים וכאירות על טרפם להרגם ולבוז שללם. ואך שוקי סוסו הקל היו בעזר הקיסר למלט ממות נפשו, הרים את העטרה מעל ראשו ובשארית כחו הריץ את סוסו עד בואו שלם את תוך העיר, והדלתות הגיפו – הוא לבדו נמלט, וכל שריו והשועים נהרגו ונבזו.

אך שר צבא הפרסיים סאין הפליא חסדו עם הקיסר ובבוא היראקליוס אל מקום המועדה לדבר עמו פשר, קבלו בכבוד גדול, והבטיחו להביא את ציריו, מלאכי השלום לפני המלך כוסדראי, ולתמוך דבריהם. אולם כוסדראי בראותו את צירי הקיסר היראקליוס מובלים לפניו על ידי שר צבאו סאין, בערה חמתו בו מאד ויקרא את סאין ויאמר: אמרתי כי תביא את היראקליוס אסור בכבלי ברזל לפני ועתה הבאת לי מלאכיו לקחת דברי שלום עמו. –

שר צבא סאין הומת, ואל המלאכים אמר כוסדראי לאמר אם חפץ הקיסר היראקליוס בשלום הנני לתת לו, אך אם הבטח יבטיח לי להעלות לי מס מדי שנה בשנה אלף ככרי זהב, אלף ככרי כסף, אלף חליפות שמלות, אלף סוסים ואלף עלמות. – פחי נפש יצאו המלאכים מלפני כוסדראי. ובהשיבם את שולחם דבר – ראה היראקליוס כי נוהלה אבדה תקותו ויתעודד להתחזק ולעמוד על נפשו ונפש עמו, וכאשר לא מצאה ידו להצביא צבאות ולכלכל מחסוריהם, הריק כל אוצרות בתי התפלות. בשתי מאות אלפים שקלי זהב הפיק רצון מאת האווארים וישבו לארצם, ואחרי אשר בצר את חומות הבירה ויחזק מגדליה, לבלי יוכלו הפרסיים להבקיע בה, לקח את אנשי חילו שכיריו החדשים, וירד עמם באניות לבוא אל אזיא ולהשיב מלחמה לכוסדראי בארצו, שני המלכים האדירים האלה התעתדו למלחמה נוראה, ואימה גדולה נפלה על היהודים יושבי ארצות ממשלת ידיהם. זה חלק היהודים האומללים הנדחים והנפוצים בארבע כנפות הארץ, וזה גורלם מאז לעת פרצה מלחמה בארץ וגוי אל גוי נשא חרבו; כי כאשר הסכין המנצח לשפוך עליהם בוז עז אפו בשאט נפש כן למד המנוצח לקחת מהם נקמת מפלתו, וביותר חתו היהודים יושבי ארץ ישראל חתת מות. הלא המה יצאו בצבאות כוסדראי לפנים ללחום מלחמותיו, שכם אחד עם הפרסיים הבקיעו בארץ ממשלת רומא; ידם היתה עמהם להוריד לארץ חומת ירושלים ועפו יחד בכתף מצרימה. ומה הגמול אשר גמלם מלך פרס? בהרג וחרב שחר פניהם, במסים ובעבודה קשה השיב להם תודתו, ועתה נעור קיסר רומא ובא בחיל גדול על ארץ ישראל, האם ישא לפשעם? האם לא יפקוד עליהם עון עזרם את הפרסיים? זאת ראה ויבן בנימין איש טבריא ויחשוב מחשבות לקדם פני הרעה. ויאסוף בר ומזון לרב לכלכל את הקיסר ואת צבאותיו, ובבוא הקיסר אל יפו יצא בנימין בראש נכבדי היהודים לקראתו לברכו ויתן בידו את כל הצידה אשר הכין לכבודו ולצבאותיו, ובקשו כי יכבדהו בכבודו ויואיל לסור אל ביתו בטבריא לשבת שם הוא ושרי החיל. – והיראקליוס שמח מאד למצוא לו אוהבים כאלה בארץ אויבו, וישיש משוש את בנימין, ובאהבה נתן לו שאלתו.

לעת בוא הקיסר לטבריא, באו שני נערים העירה, ויסורו גם המה אל בית בנימין. ויהי בעמדם לפניו נגש האחד מהם אליו ויאחז את ידו ויאמר: ברוך ה' אלהי ישראל שהחייני וזכני לראות את פני האיש אשר נתן נפשו למלטי ממות טרם ראיתי אור החיים.

”ומי אתה?” – שאל בנימין.

”בוסתנאי בן הונא רעך וידידך“.

”האתה זה בוסתנאי שארית הפליטה לבית דוד, אשר לקחך מלך פרס לבן וישבת עמו בארמונו“?

”ומה לך איפוא פה היום“?

ויספר בוסתנאי לבנימין את כל המוצאות אותו. ובנימין שמע והקשיב את כל דבריו באזנים פתוחות – וככלותו לדבר לקח בנימין את שני הנערים ויעמידם לפני הקיסר, ובוסתנאי שב ויספר את כל דבריו באזניו, ובהתימו לדבר, אמר: אם יש את נפשך אדוני ומלכי למשוך חסד אל היהודים, והיו לך לעבדים נאמנים כל הימים משכילים להועיל ולעזור עזר לא מעט. כוסדראי מלך פרס הצר והעיק לעמי עד מאד, רעצם וריצצם לאין חמלה, ובשמחה יתנו יד לשבור מטה עזו, ויכירו כח מלכותך.

”הנני“ ענה הקיסר ”הנני לתת בריתי שלום אל היהודים, ומה אתם שואלים ממני?“

”לא נשאל ולא נבקש ממך כל מאומה אך נפשנו בקשתנו כי תקן עלינו. ובצל כנפיק נחסה ונתלונן בשלום. ועלינו לכלכל ולנהל את אנשי חילך ולעמוד לימין עזרם בכל אשר תהיה לאל ידינו“.

”ואנוכי“ אמר בוסתנאי ”אלך אחריך אל ארץ פרס, על ידי נהרות פרת וחדקל יושבים הרבה מאחי בני עמי. – והיה בבואי אליהם – וקראתי להם ושמעו לקולי, כי חטר מגזע דוד המלך אנכי – והתאזרו כל איש חיל בהם, ונהרו המונים המונים אל תחת דגלי, והיינו עמך להלחם בפרסיים, וה' יהיה בעזרנו ויכול נוכל להם“.

והמלך צוה למזכירו לכתוב את דברי הברית בספר ויחתום בכתב ידו, ובחותמו. ולמען תת תקף ועז אמונה אל הדברים האלה נשבע בנימין ובוסתנאי שבועת אמונים, ונשבע גם היראקליוס לקיים כל דבר כאמור וככתוב.

וכוסדראי מלך פרס אסף חיל גדול וישלחם להלחם בהיראקליוס, ולא התמהמה היראקליוס גם הוא לצאת לקראתם בראש צבאותיו ולהשיבם מלחמה. יהודים רבים הלכו לרגליו לעזור לו ולעמוד על ימינו בלבב שלם ורוח אמונים כאשר הבטיחוהו. ובנימין עמד וינצח לכלכל את אנשי הצבא וינהלם בלחם בבשר, וביין, חנם.

על יד הנהר איסוס במקום אשר הכה אלכסנדר המוקדני את חיל צבא דריוש קאדאמאנוס מלך פרס, מכת פלאים. פגשו צבאות היראקליוס את צבאות כוסדראי ויערכו מלחמה. ודמים בדמים נגעו. והיראקליוס השכיל לרמות את גדודי הפרסיים ולהגותם מן המסלה, ותהי מבוכה גדולה בקרבם: ולפנות היום נשמע קול מבשר ואומר הפרסיים העשויים לבלי חת נשתה גבורתם, והיראקליוס רך הלבב וקצר הרוח, היה גבור חיל במלחמה –

שבע נצחון ורוח תהלה שב היראקליוס לארץ ישראל, ובנפש אמונה הודה לבנימין מטבריא את רב חסדו אשר עשה עמו.

צבאות הפרסיים אשר עמדו למשמר בירושלים נמלטו על נפשם. והעיר פתחה שעריה לפני הקיסר מושיעה וגואלה בשמחה רבה, שלוף-הנעל ולבוש-שק קרב היראקליוס אל העיר הקדושה, והפטריארך מאדעסטוס, וכל סגניו וכהניו יצאו לקראתו, ויובילוהו אל בית התפלה הגדול בהדרת קדש. שם נפל היראקליוס על פניו ארצה, ויודה ויברך את אלהי ישעו וצור משגבו. –

19) הברית הופרה

על הר ציון עשה הפטריארך מאדעסטוס משה גדול לכבוד הקיסר, וגם בוסתנאי בנימין ואחאי נקראו אל המשתה, בדבר המלך.

”רבות רעות וצרות עברו עליכם מתגרת יד עובדי האלילים“ אמר המלך אל הפטריארך, בשבתו עמו על השולחן ”שש עשרה שנה ראיתם עמל ותלאה בשבט עברתם. –

”אהה! מי יספור את המון הרעות שבעה נפשנו“ ענה מארעסטוס ”קצור כח כל סופר מהיר לצייר את כל התלאה אשר מצאה את הכנסיה הקדושה. – ומה רבה איפוא שמחתנו היום לראות אור פניך מלכנו, אבד נאמן לאלהינו, מופיע בהדרו בעיר הקדושה, ועובדי האלילים כעשן כלו ממנה, כן יאבדו כל אויבי אמונתנו מפניך וכן תכריעם כולם לטבח.“

”הנני שב קאנסטאנטינאפאלה“ אמר הקיסר אל הפטריארך כי דברי נחוץ להגן על עיר מלכותי, ולהצילה מיד הפרסיים החונים עליה, ועתה אדוני ואבי הקדוש היש לך דבר לשאול ממני שאל ואתן לך בטרם אלך.

"האמנם יש לי שאלה לשאול ממך מלכי ואדוני. אך..."

"יבואו נא דברייך אבי, ואנכי הנני לעשות רצונך ככל אשר תהיה לאל ידי".

לא לנפשי שאלתי אדוני! אך בשלום הכנסיה הקדושה כל ישעי וחפצי ולמענה, אדיר במלכים! אבקש עשה נקמה באויביה בשונאי אמונתך הנתונים בידך".

"ומי המה האויבים האלה?"

"היהודים" ענה הפטריארך "המה עמדו לישע כוסדראי מלך פרס בהבקיעו בעיר הקדושה, והרבו להרע ולהשחית בנוצרים יותר מן הפרסיים, תשעים אלף נוצרים הרגו לפי חרב, את בתי תפלותינו הרסו וכלי הקדש שברו חללו, את הקלאסטרים שלחו באש ואת הפרישם והפרושות המיתו, ועתה מושל צדיק לך נאווה לנקום נקמתנו, ולשלם על יתר לעושי עול.

הקיסר פנה אל היהודים העומדים לפניו ויאמר: בנימין! אמנם כן הנתון נתנו יד אל הפרסיים, אתה ואחיך בני עמך לעת אשר כבשו את ארץ ישראל?

"אכן כבר נודע לך הדבר אדוני ומלכי" ענה בנימין.

"ומדוע איפוא עשיתם כזאת?"

"אמרנו כי יהיו הפרסיים סתר עלינו מצר ומצוק" ענה בנימין, "ממשלת רומא הכבידה אכפה עלינו עד להשחית, מאז באו מלכיה במסרת ברית הנוצרית נהפכו לנו לאויבים, ונצבו כצרים להדיח עלינו כל רעה בגלל אמונתנו, הכהנים והפרושים חפשו עולות לנו, והמושלים רדו על ידיהם למרר את חיינו ולהדאיב את נפשנו כל היום. מן המצר נשאנו עין מאין יבא עזרנו שתנו עצות בנפשנו, ואמרנו הפרסיים לא הרעו לאחינו מעודם, דבר אין להם עם דתנו, אולי נמצא מנוחה גם אנחנו בצלם, אף הבטח הבטיח לנו כוסדראי להשיב שבות בית דוד מלכנו ולתת לנו את ארץ אבותינו. אי לזאת ארחנו לחברה עם הפרסיים בבוא גדודיהם בארץ ועמהם המון רב מאחינו יושבי בבל.

"אך מדוע הרגתם תשעים אלף איש נוצרים"? שאל הקיסר, "מדוע הרסתם את בתי תפלותינו מדוע זה הרביתם להרע ולהשחית באין חמלה"?

"מלכי ואדוני!" ענה בנימין, "אל תתן את אזניך להקשיב דברים כאלה. חלילה לעבדיך היהודים לעשות התועבות הגדולות האלה. בעמדנו בקשרי המלחמה, דרכנו קשתנו, שלפנו חרבנו כמשפטי המלחמה, אך כמעט הבקעה העיר והפרסיים השיטים והתתרים פשטו לבוז את בתי התפלות לנוצרים ולעשות משפטים ביושבי העיר, פנינו אנחנו, הנשיא הונא אבי העלם הזה שר צבאות היהודים הפרסיים, ואני עבדך, והעם אשר ברגלינו אל כותל המערבי של בית מקדשנו, להשתחוות לפני ה' אלהינו ולהתפלל. –

"שקר אתה דובר יהודי! קרא מאדעסטוס בקול גדול. – היהודים התעיבו עלילה מאד הלא קניתם נוצרים מיד שוביהם עובדי האלילים לשחטם כצאן טבחה, הלא!"

"האם בעיניך ראית זאת אדוני הפטריארך?" שאל בנימין.

"הנך רואה אדיר במלכים!" קרא הפטריארך בחמת אף "את עזות היהודים כי גדולה מאד. הפרושים הקדושים ספרו לי את אשר ראו עיניהם, והיהודי הזה ירהיב עז בנפשו לתתם לטופלי שקר – ועתה שמע נא אדוני הקיסר ודע לך כי לא יהיה אלהים בעזרך להדוף את כל אויביך עד אשר תשיב גמול על היהודים.

ובוסתנאי אשר עמד עד כה כמחריש ענה ואמר: אדוני ומלכי לבנו נכון ובטוח כי תדין למזור דיננו כי הלא נשבעת לנו להגן בעדנו וחסדך עלינו, ואל מאדעסטוס פנה ויוכח בדברים, כי שקר ענו ביהודים להתגולל עליהם ולשום להם עלילות דברים אשר לא עשו. אף נסה להעיר רחמיו על היהודים ולשאת פניהם על אשר היו בעוזרי הפרסיים. אך מאדעסטוס עמד כסלע מוצק בלב ימים, הקשיח את לבבו ולא התרפה להעיר לנקמה את היראקליוס.

היראקליוס שמע את כל דברי התוכחות האלה, ולא לקחו לבו להדיח רעה על היהודים אשר היו בעוזריו, ויאמר: אחת דברתי ולא אשנה ומוצא שפתי אשמור.

אך מארעסטוס ואחוזת שריו ומשרתיו, שבו ובאו למחרת אל הקיסר הוא ושריו, ויוסיפו להעירו ולהוכיחו כי

לא יכון כסאו בארץ אם ישבו בה היהודים לבטח, עקוב לב היהודים ואין אמן בם ואך שוב ישבו הפרסים להבקיע בארץ ושבבו גם המה והחזיקו בידם. ואחד השרים נגש גם הוא ויען ויאמר: דע אדונינו הקיסר כי רעה גדולה נגד פני הכנסיה מאת היהודים ונכליהם. בהר סיני ישב פרוש נוצרי אחד ושמו צעלזוס ויהי היום ורוח עושים נחה עליו ויעזוב את מקומו וילך לו אל טבריא, שם המיר את דתו, נמול ויקרא שמו אברהם, ויקח לו אשה יהודית. ומאז בואו בבירת היהודים תוכחות מלא פיהו, חרפות ונאצות תחת לשונו על אמונתנו הקדושה ולמען תפוש את העם בלבם, בחזיונות יתהלל לאמר: כי משה, אברהם, דוד, עזרא, והילל נראו אליו בהר סיני, גלו עיניו ויורוהו נפלאות מתורת היהודים, כי אך היא לבדה תורת אמת, וחיי עולם נטועים בה. – כזאת וכזאת ידבר במקהלים והמונים רבים ינהרו אחריו – אדיר במלכים! אם כה תעשה ליהודים כאשר דברת להם, להגן בעדם ולשמור עליהם וחטאת עמך בני ברייתך. כי יסירו היהודים את העם מאחרי אמונתם, וצדום למדחפות. ומה תעשה לשמך הגדול? מה יעילו לך מלחמותיך את הפרסים, מה תסכון על גבורותיך על אויבי אמונתך אלה, והאורב יושב לך בחדר.

והקיסר שומע ומחריש כפוסח על שתי הסעיפים ואנשי מאדעסטוס מהרו ויובילו לפני היראקליוס איש נורא המראה עטוף אדרת שער ואזור עור במתניו, זקנו כשלג לבן יורד עד החזה, עור עינים ונער קטן נוהג אותו, האיש הזה הוא נזיר מעודו ובמדברי ערב התבודד ימים רבים. אך הערבאים בני ברית מוחמד השמו את נהו ויגרשוהו מאת הארץ. מרוב יגון ומכאובות התבלעה עצת הנזיר הזה לעת זקנתו, ורוח מבינתו עזבתהו. ומלא כעס ותמרורים על הערבאים אשר שדדו רבצו ויגזלו מנוחתו קרא לרגעים: "השמרו לכם מפני הנמולים האלה, הנמולים האלה יקחו את מבחרי מדינות הקיסר ונוצרים רבים יסורו מאחרי אמונתם" – הדברים האלה היו נצורים על דל שפתיו כל היום וזולתם לא דבר דבר. את האיש הזה צוה מאדעסטוס להביא לפני הקיסר ובקול גדול קרא את קריאתו זאת לפניו פעמים הרבה קול גדול ולא חשך, הקיסר שמע ויבן כי אל היהודים ירמזון דברי הנזיר הנורא הזה, אף כי נודע אל נכון כי על הערבאים נשא הנזיר משאו. מקול הקריאה הזאת נבהל הקיסר כי קדוש האיש בעיניו ודברו כדבר איש אלהים, אימת היהודים נפלה עליו, ולא יכול להתאפק עוד ויפק רצון למאדעסטוס ואנשיו ואל אנשי החיל נתן אות כי יש בידם לעשות ביהודים כרצונם להרגם ולאבדם ולבז את שללם 2.

הדבר יצא מפי הקיסר, ומשלחת שד ורצח בבית ישראל כזאבי ערבות נפלו גדודי הקיסר על היהודים בכל מקומות מושבותיהם, בירושלים בחברון בטבריא ביבנה בשכם ונצרת, ויעשו בהם הרג רב אלפי חללים התבוססו בדמיהם ברחובות וחוצות ואנקת מות הקיפה את כל הארץ. רבים מן היהודים ברחו ויתחבאו בנצורות ההרים, ורבים נמלטו אל מצרים. בנימין מהר ויבוא עם אוהביו אל טבריא למלט את נפש אשתו ובניו, מכל עשרו וסגולת אוצרותיו לא לקח כי אם מעט מהרבה, ויברח הוא ובניו וביתו ובוסתנאי ואחאי, ויבואו שלם אל אלכסנדריא, פה אוה לו בנימין לתקוע משובו, ובוסתנאי בשמעו העם מספרים גבורת מחמד ונפלאות מניצחונותיו זכר את הדברים אשר דבר אביו זקנו ואשר גלה את אזנו כי ידרך כוכב מישמעאל, וקם שבט מערב, ונפשו נכספה לראות את פני מחמד עין בעין, וישם פניו הוא ואחאי רעו ללכת דרך זועץ אל ארץ ערב.

20 קץ כוסדראי

למן היום אשר חתם כוסדראי משפט מות בוסתנאי כך צלו מעליו, חלומות נוראים בעתוהו על משכבו בלילה, ובחזיונותיו נצבה תמונת דוד המלך לנגדו כמניף חרבו עליו להכותו נפש, גם יומם לא מצא מנוחה, וקול דברי כפנאי האחרונים אשר אמר: "ועתה דע לך המלך כי בעת תחרוך משפט בוסתנאי למות חרצת גם משפטך, המלך דוד ינקום דמי נינו האחרון מידך" צללו באזניו לרגעים, כוסדראי היה סר וזעף כל הימים ואפו ועזו על בני ביתו ועבדיו, קשתה עברתו ואכזריותו גדלה מאד, וגם על שירוהע בנו חרה חרי גדול, ומעת קם מחליו לא ראה עוד את פניו. ואך שעה רחוקה רעיתו היא לבדה יכלה לנחמו כמעט וטלהניס עצבתו לפעמים. – ומאז פנתה לו ההצלחה ערף במלחמתו את רומא, לא מצא עז בנפשו לצאת בראש צבאותיו, כי בא מרד בלבבו פלצות אחזתהו כל הימים, אשר על כן רפו גם ידי אנשי הצבא, ולא יכלו להחזיק מעמד כנגד צבאות רומא, אשר מלאו רוח גבורה את פני הקיסר היראקליוס אשר התיצב בראשם בכל קרב ומלחמה והתענה עמם בכל אשר התענו.

לשנה הבאה שב היראקליוס ויבקיע בארץ פרס. אך בעודו הולך הלך וגבור על חיל פרס בארצם, קרבו הפרסיים אל קאנסטאנטינאפאל ויצורו עליה, כוסדראי ראה הצלחת היראקליוס ויחר לו מאד ויחגר שארית חימה ויאסף חיל גדול ועצום ויחלקם לשלש מחנות. את מחנה האחת בת חמשים אלף איש מלומדי מלחמה נושאים רומחי זהב שלח לקדם פני היראקליוס, את המחנה השנית הצביא לערוך מלחמה על טהעאדאר אחי

היראקליוס, והמחנה השלישית תחת פקודת שר צבאו הגדול סארבאד יצאה לצור על קאנסטאנטינאפאל ולהחריבה, אל המחנה הזאת ארח לחברה גם מלך האווארים בראש שמונים אלף איש חיל מאוסף מעמים רבים, אווארים, נעפיטיס, בולגארים, וסלאווים, שתי המחנות האלה הקריבו אל עיר המלוכה ויחריבו את מגרשיה פערדא וגאלאטא, נכבדי העיר ושועיה יצאו לנסות דבר אל מלך האווארים אולי יקח כפר העיר מידם וישבו ממנה, אך הוא צוה ויפשיטו את בגדיהם וישלחם ערומים אל שערי העיר. השמועה באה אל היראקליוס כי עיר מלכותו בצרה גדולה וישלח שנים עשר אלף איש נושא צנה מחיל צבאותיו קאנסטאנטינאפאלה להגן עליה, הגדוד הזה בא ואנשי העיר החליפו כח ויתעודדו לעמוד על נפשם, עשו חשבונות מחשבת חושב וימטירו פחים אש וגפרית ואבנים גדולות על הצרים המבקיעים בחומות העיר עד כי נלאו הצרים וישבו מעליה. וגם על אניות המלחמה אשר למלך האווארים בים השחור הניחו האומאים ויכום מכה רבה, ומלך יאוואריס ראה כי אזלת ידו פנה וישב לו אל ארצו עם חילו, אך סארבאד שר צבא הפרסיים לא נחת מפני הרומאים ויתחזק לערוך מערכה.

והיראקליוס אשר ידע את כוסדראי כי בשריו לא יאמין ואוהביו לא זכו בעיניו, התחכם לו ללכדו ברשתו וישלח אנשים חרש אל כוסדראי לרגל בסארבעד ולתתו כבוגד באדוניו, וכוסדראי נתן און קשבת ללשון שקר וישלח פתשגן כתב פקודה בסתר אל שר הצבא השני אל קאדריגאן לכרות את ראש סארבאד ולשלחהו אליו דעסטאנערדה. אך פתשגן כתב הפקודה הזאת הגיע ליד סארבאד. וכראותו את דבר מלכו הערים גם הוא לשים נוספות עליה שמות ארבע מאות איש מפקידי הצבא, לאמר: כי על כלם יחד חרץ המלך משפט מות. ויאסף אליו כל שרי הצבא ופקידיהם ולעיניהם מסר את פקודת המלך ליד קאדריגאן. ויאמר: קרא נא קאדריגאן את פקודת המלך, אתה צוית להכרית ראשי וראשי ארבע מאות איש מפקידי החיל הנקובים בזה ולשלחם אליו, מהרה ועשה כדבר המלך. קאדריגאן נבהל משמוע כדבר הזה, ואש חמתו נשקה בו. וכל שרי הצבא התקצפו קצף גדול, וימתיקו סוד ופה אחד גמרו אמר להסיר את כוסדראי ממלכותו, כי לא יאתה לו – עמדו ויקחו דברים את ראשי השרים בקאנסטאנטינאפאל, כרתו ברית וימהרו וישבו ארצה פרס.

בין כה וכה הפליא היראקליוס לפעול גבורות בארץ פרס, כי התחבר את מלך הטורקים אשר אמר לו לתת את בתו איידוקסיא לו לאשה, וגם כוסדראי לא התרפה במלחמה ולא צר כחו ויאסוף עוד חיל גדול ועצום מאד, חמש מאות אלף איש. אפס לא מצא עז בנפשו גם הפעם לצאת לפני חילו. על יד הנהר חדקל מקום שם עמדה ננוה העיר הגדולה לפניו, נגשו שתי המערכות למלחמה, ברעש ורגז נלחמו וחללים לאין ספורות מלאו את שדה הקטל. אך הרומאים התחזקו ויכו בפרסיים מכה גדולה מאד והנשארם לא החזיקו מעמד ויהפכו ערף – אז נפתחה כל ארץ פרס לפני היראקליוס וילך למסע מלחמותיו הלך וכבוש עד בואו דעסטאנערדה וילכדה, אחרי אשר נמלט כוסדראי הוא נשיו וילדיו אל קטיספון. היראקליוס החריב את העיר הנפלאה אשר בנה כוסדראי בשלל עמים רבים וכל הבנינים הנפלאים מעשי ידי פעהאד הרס בעברתו, ואנשי חיל רומא נשאו שלל רב כסף וזהב אין קצה לסגולה, מדעסטאנערד הבירה יצא היראקליוס לבוא אל קטיספון. והי בהחזיקו בדרך כמעט הקריב אל קטיספון והנהר ארבע מלא על כל גדותיו ומעברות אין לפניו לעבור, וינחם היראקליוס מרדוף אחרי כוסדראי להשיגהו. והימים ימי גשמים והקור גדול, וירא היראקליוס וישב ויחנה בגליל טוריס, ואנשי הגליל הזה כלכלו אותו ואת כל מחנהו כל ימי החרף.

ובפנות יום הצלחת כוסדראי לערוב, ושבע קלון ובז נמלט אל קטיספון, עברו כעסו ועז עברתו בלע כל עצתו, בנאמניו לא האמין, ועל נקלה טרף באפו ולא חמל, אימה ופחד נפלו על גדולי השרים, ומתגרת אימתו חדרו לרגעים. אז נועצו נוסדו יחד עשרים ושני אחשדרפנים ויבואו אל שירוהע ויאמרו לו, אביך לא ידענו מה היה לו, כי עזבו רוח מבינתו ובשריו יחצוב כצר ואויב, הננו ונסירהו ממלכותו ונמליכך תחתיו.

ושירוהע לא אחר להעתר לשאלתם, כי כבר חכה לעת כזאת, האחשדרפנים הלבשוהו ארגמן, ויציגוהו לפני העם ויקראו: מלך שירוהע! ושירוהע עמד ויברך את העם ויאמר: כי למשפט צדק ימלוך בארץ, ירבה משכרת השכירים אנשי החיל, ימהר לעשות שלום עם היראקליוס, והנחה יעשה למדינות מלכותו. כל העם ואנשי החיל שמעו דבריו בשמחה ויכו כף ויריעו תרועת שמחה ויקראו: יחי המלך! אז מהרו המתקשרים ויבואו אל ארמון המלך ויפלו על כוסדראי, ויאסרוהו בכבלי ברזל ויסחבוהו ויתנוהו בבור הכלא ושירוהע תפש את המלוכה.

בירכתי בור אפל וצר כרע שכב כוסדראי אור עמו וארצו במחשכים כמתי עולם; איך נגדעת לארץ אדיר במלכים! איך שחות שפלת גאון אדירים! כוסדראי! אלפי רבבות נחתו מפניך חלו ורעדו לזכרך, אלפי רבבות התכחשו לך, אצו וחשו למצוא חן בעיניך, איך השלכת כאחד הנבלים לבור נאלח ונרפש, אסיר עני וברזל. לחם נקודים מעדני שולחנך, מי ביצה מסך שקריך, החולד והעכבר מתי סודך, ויליל אנקתם זמירות משורריך. אך כל העני והעמל הזה, כל הצרה והמצוקה אשר מחוצה לו, כאין וכאפס מול נגעי לבבו ופצעיו נפשו פנימה. נדודי חזיונות מבהילים, חבל תמונות איומות תעבורנה בסך לפניו חליפות וצבא עמו, אלפי נפשות נקיים אשר טרף

באפו הרג ולא חמל למלא מאויי גאונו ושכיות חמדתו, נפשות בית דוד אשר הוציא להורג, למרות שבועתו. כל אלה חוברו יחד במחזה להדאיב נפש המלך הזקן תכלית דאבה.

ימי תרועת המלך החדש חלפו עברו וחדות העם השמחים לקראת כל תמורה וחליפה שככה. יושבי העיר קטיספון זכרו את מלכם כוסדראי ואת אשר נגזר עליו ויתעצבו אל לבם, נכמרו נחומיהם עליו, וידעו כי הרבו לפשוע. הדבר נודע לשירוהע ויחדד וירא כי אין טוב לפניו כי אם לשום קץ לחיי אביו. ולא יהיה לו עוד למכשול ולפוקה. אך אין איש מאנשי סודו אשר הרהיב עז בנפשו לשלוח יד בכוסדראי אשר מלך בגאון תפארת זה ימים רבים. ירא וחרד התהלך שירוהע בארמונו נבהל ונדהם מקול עלה נדף, מה יעבור עליו אם ינחם העם על הרעה אשר עשו לאביו, ומה תהי אחריתו אם ישובו והשיבוהו למלכותו? בהלך נפשו ובהשתונן כליותיו למצוא נתיבה לרוחתו וישועתו, והנה איש מבקש לראות את פניו, ולדבר עמו בסתר, האיש הזה הוא הארמוץ בן השר מוצדו אשר המיתו כוסדראי בחרונו בצאתם לצוד ציד, השריד האחד אשר נמלט על נפשו מכל בני בית אביו אשר הוצאו להורג למנוחת כוסדראי, גחלים תלהט נפשו לעשות נקמה בכוסדראי ולהשיב על ראשו דמי אביו וכל בני משפחתו.

"אם את נפשך אדוני המלך" אמר הארמוץ אל שירוהע "כי אכונן כסא מלכותך, תשיב לי את אחוזת נחלות אבי, ואת תור מעלתו וכבודו אף את שעהרין אשת המלך תתן לי לאשה.

שירוהע³ נבהל לשמוע הדבר הזה מפי הארמיץ. כי גם נפשו חשקה בשעהרין וכבר אמר בלבבו לקחתה לו לאשה אחרי מות אביו ומטעם דתי פרס ומדי אין מעצור לדבר הזה ולא רע בעיני העם. אך חרדתו לנפשו גברה על תאוותו, ויבטח להארמוץ לתת לו כל משאלותיו, ולא אחר הארמוץ וילך אל הבור אשר המלך אסור שם, וחרבו שלופה בידו.

"האם ידעת מי אנכי?" שאל הארמוץ את המלך בלעגי מעוג.

"אתה – הנך" ענה מלך וכל עצמותיו רעדו, "דוד המלך אתה, ובאת לנקום נקמת דמי צאצאך מידי."

"תעית בשפטך" ענה הארמוץ, "אני – הנני בן השר מוצדו אשר הרגת באפך לעת הציד, הוי בוגד עריץ רשע ורע! עתה באתי להשיב בראשך גמול פשעיך הרבים."

וכוסדראי כרע נפל וישא ידיו האסורות בזקים ויבך ויתחנן אליו לאמר: חוסה חמול נא עלי הארמוץ שא לפשעי אך הפעם, לבי אומר לי, כי ינחם העם על הרעה אשר עשו עמדי, יזכרו ישובו וישבוני למלכותי או אז אגדיל כבודך ועשרך והיית השני במלוכה.

"אין רחמים לך רוצח אכזרי, מות תמות!"

"האם נאווה לך לשלוח יד במלכך? והסיף כוסדראי להתחנן. אם לך איש צעיר לימים יאתה לשפוך דמי סאססאן הקדושים? הלא רוצח מלכך יקראו לך יקללך כל בני האדם ואשמת כל ימי חיך."

"נאווה לבן הנרצח להמית את המרצח אמר הארמוץ, נגש והניף חרבו, וראש כוסדראי התבוסס בדמו.

כה תמו ימי כוסדראי השני, הגדול והאדיר בכל מלכי פרס מבית סאססאן.

21) אחרית בית סאססאן

שבע נקמה, ומלא תקוות טובות שב האמוץ אל המלך שירוהע להראות לו את חרבו הטבולה בדמי כוסדראי, אך מאשר צוה שירוהע כי לא יבוא לפניו איש ונשקו עליו, הסיר את חרבו מעליו ואחרי כי בא אל המלך ויקרא! כן יאבדו כל אויבי המלך, כאשר גוע ומת האכזר העריץ הזה.

"ברוך אתה לי הארמוץ" ענה שירוהע "כי בידך מלאת אשר אמרת בפיך, ומעתה ראשון תהיה לי בכל שרי המלוכה כאשר היה אביך, וכל נחלות אביך יושבו לך."

זכור נא ואל תשכח אשר הבטחתני, לתת לי גם את שעהרין היפה לאשה.

"אותה אל תבקש ממני הארמוץ, הלא ידעת כי מדתי פרס ומדי לא תוכל אלמנת מלך אחד היות לאשה כי אם

למלך אחר."

"מה לי ולחקי פרס ומדי? ענה הארמוץ, "האם על מוצא פי החוקים סלותי לך המסלה למכון כסאך?"

לדברים האלה חרה אף שירועה בהארמוץ עד להשחית אך מצא עז ויתאפק ויאמר: ספרה נא לי הארמוץ, איך מת אבי תחת ידיך ומה היו דבריו האחרונים?

והארמוץ החל לספר לו את כל דבריו את כוסדראי, ומשח בששר המליצה את שבר רוחו ושפלות נפשו, את אימתו ואת תחנוניו, ובשמחת נפש יודעת כבודה, הגיד הארמוץ את דבריו האחרונים אשר דבר אל כוסדראי לאמר: נאווה לבן הנרצח להמית את מרצחו, לשמע הדברים האלה קרץ שירועה שפתיו בלעגי מעוג, וכשמח באהבת רעהו נגש אל הארמוץ ויאמר: הלא תדע הארמוץ כי כמוך אז כמוני עתה?

"מה ירמזון דברך, מלכי? שאל הארמוץ.

"דברי נכחים למבין" ענה שירועה "אתה רצחת את אבי ונאווה לבן הנרצח להמית את מרצחו."

וכהתימו לדבר, בתק את הארמוץ בשלח אשר שלף מאזורו, הכה אל החומש והארמוץ נפל אחורנית.

"עתה תעגב על אלמנת המלך" קרא שירועה.

ארור תהי בוגד רשע! קרא הארמוץ בשארית כחו ושפעת דם זרמה מפיו ונפשו יצאה בדברו.

שירועה צוה ויוציאו את המת לקברו. – וישלח ויקרא אל שעהין, ויהי כבואה עצובת רוח וחכלילת עינים מדמעה, נגש אליה שירועה ויאמר: "הרגעי שעהין היפה בנשים, מנעי עינים מדמעה, כאשר היית גברת אבי תהיה גבירתי – כוסדראי מת –.

"ואתה בן נעות המרדות קראה שעהין. רצחתו וגם ירשתו."

"לא בצדק תטפול עלי את העון הזה, היפה במלכות" ענה שירועה, "לא ידי פגעה בכוסדראי. אך הארמוץ בן מוצדו הבקיע אל הבור אשר היה אסור שם, ונקם נקמת אביו."

"אבל בדברך עשה!"

"חלילה לי, לא צויתיו לא עלתה על לבי, ואך להפך כמבשר בא אלי, ואקום עליו ואהרגהו נפש, שאו נא עיניך וראי את שלחי המגואל בדם, בו המתי את מרצח אבי, ועתה שעהין גרש כל שנאה מלבך פני אלי וחנוני אהבה. ראי שעהין זה לי ימים רבים ואני אהבתיך אהבת נפש, פני אלי היום ושמעני ושבי לימיני על כסא מלכותי.

"מה יש את נפשך שירועה? כי אהיה לך לאשה אחרי היותי אשת אביך? –

"הלא ידעת שעהין כי מטעם דתי פרס ומדי יוכל הבן המלך אחרי אביו לקחת את נשיו לו לנשים" –

"בי שירועה! אל תבקש ממני את הדבר הזה – נוצרית אנכי מבטן ומלידה והדבר הזה תועבה הוא לי."

"ואת שעהין תמאני לקבל באהבה את החסד הגדול אשר אני אומר לעשות עמך?" שאל שירועה "הטרם תדע כי יש לאל ידי לעשות עמך רע?"

"הרגני נא הרוג, ואל תאלצני לעשות הנבלה הזאת."

"לא אותך אמית כי אם את בתך דארא."

"הוי אכזרי רע! איך יקחך לבך לשפוך דמי אחותך?"

"איך תקשיחי לבך, אכזריה, מבתך יחידתך? הפיקי נא לי רצון ואשמור את דארא כאישון בת עיני."

"למען בתי הנני לתת לך שאלתך. אך השבעה לי כי תשים עיניך על דארא לטובה תנצרה תגן בעדה כל ימי חייך."

ושירועה לא אחר וישבע לה בשם אלהי אבותיו את השבועה הקדושה החמורה לבני פרס. אז צנחה שעהין להרים את המטפחת אשר נפלה מידה ותרים גם את השלח ותדקרהו בלבה "הנני מתה" אמרה שעהין מנהמת לבה, טוב לי מות מחיי זימה, ואתה שירועה שמור את השבועה אשר נשבעת לי –.

ושירוהע נבהל ונעוה למראה עיניו ויפול על שערהין המתה וישק לה ויבך בכי גדול ויקרא: את מוצא שפתי אשמור למענך, את נפש עדינה ויקרה, שערהין שערהין מה עשית לי!?

דברי המלוכה גברו על המלך שירוהע לאין מרפא ולא יכול להתאבל אל שערהין, שמה ושערוריה בכל רחבי ארץ ממשלתו – ותגרת יד האויב פרעה בה פרעות ויהי ראשית דברו לשלוח צירים אל הקיסר היראקליוס ולשחרו שלום, והיראקליוס נתן לו שאלתו בשמחה. כי שמע כי האווארים הנעפיטים והבולגארים שבו ויצורו על קאנסטאנטינאפאל בחיל כבד, ודברו נחוץ לבוא לעזרת עיר מלכותו. השלום שב אל תלו ושירוהע שקד להשיב גם שבות ארצו הסוערה, להחזיק במעוזי המלוכה ולעשות משפט צדק בעמו. כשמונה חדשים כלכל דברי מלכותו בדעת והשכל וכל עמו ועבדיו ראו אור תקוה טובה כי אך לאמונה יגבר בארץ ולמשפט ישר. אך חטאים תרדף רעה ובן עשוק בדמי נפש אביו, לא ימלט מיד עונו. מאווי חמדתו גברו עליו וכאחשורוש בשעתו שאל לו המון נשים והדת נתנה כי יקבצו את כל נערה בתולה טובת מראה מכל מדינות מלכותו אל קטיספון הבירה, והנערות אשר תיטבנה בעיניו תאספנה אל בית נשיו, אבל הימים הראשונים כבר עברו וכבר שנה הזמן את פניו. הדבר אשר נעשה כאלף שנים לפניו באין פוצה פה ומצפצף העיר חמת כל יושבי הארץ בימים האלה. גדולי השרים נועצו נוסדו יחד, קשרו קשר על שירוהע ויפלו עליו ויכוהו נפש, וימליכו את אחותו ארצעס-דאקטה תחתיו.

מה אמולה לב דארה העזובה – ומה גדול שברה! אביה ואמה מתו עליה ביום אחד. ועתה הומת גם אחיה אשר שמר את שבועתו ויהי לה כאב – ואחותה אויבתה מאז – צלחה למלוכה.

וארצעס היתה אשת חיל וכבירת כח לב, שבר גאון פרס נגע עד לבבה. והיטיב חרה לה על הקרעים אשר קרע קיסר רומא בארץ ממשלתה, ותתן את לבבה לבקש עצות להשיב את הערים אשר לוקחו מידי אביה במלחמה. – ותפנה אל מלך התתרים ותבקש כי יכרות עמה ברית ויחד יבואו מלחמה בשערי רומה. החאן נתן לה שאלתה בחפץ נפש, ויאמר לבוא בברית עמה ולאות אמת בקש כי תתן לו את אחותה דארה לאשה.

ותקרא ארצעס-דאקט לדארה ותאמר לה: ידוע תדעי כי מלאכי מלך התתרים יבואו הנה, עמהם תלכי ותהי אשה למלך התתרים.

כשמוע דארה את הדברים האלה חרדה חרדה גדולה ותאמר: בי אחותי! אל נא תעשי עמדי הרעה הגדולה הזאת ואל תתנני בידי פרא האדם הזה.

”עשי זאת דארה למען שלום ארצנו” ענתה ארצעס דאקט, עלינו לבוא במסרת ברית את התתרים, והיו עלינו סתרה מצר, ומגן מפני קיסר רומא מחריב ארצנו.”

”חסי וחמלי נא לי אחותי – הלא ידעת את משובת התתרים ועז רוחם, איככה תוכלי לראות ברעתי, כי כמעט אראה פניו ומתי.”

”ומדוע איפוא לא תדרוך נפשך עז להקריב גם חייך על מזבח שלום ארץ אבותיך?”

”הנני ואמותה לטובת ארץ אבותי, אך התענות תחת ידי העריץ הזה ימים רבים למותת – מר ממות!”

”יודעת אני מאד דארה, כי העלם העברי ההוא, אשר היה אתנו בארמון אבינו היה טוב לך מן החאן. אך הלא אנכי גבירתך בקולי תשמע ופקודתי תשמור רוחך.”

”אל תשחיתי באף רחמיק אחותי” קראה דארה, ”זכור כי אב אחד לנו! ובדברה נפלה אפים ארצה לפני ארצעס-דאקט ותבך בכי גדול ותתחנן ותאמר: ידעתי גם ידעתי אחותי כי שנאתני אף כי חפה אנכי מכל פשע ולא הכלמתיך מעודי. אך אל תטור עברתך ואל תסגירני בידי מלך התתרים ולא אמותה לפניו – הלא אחותך היחידה אנכי שארית פליטת בית סאססאן וגואל אין לך זולתי בחיים.”

לדברים האלה נכמרו נחומי ארצעס-דאקט ותאמר: יהי כדברך הנני להשיב את החאן דבר כי עודך תמאן היות לו לאשה. אך למען לא יחר אפו עלינו, עשה זאת איפוא כמו נחתה תגרת ידי עליך לאלצך ולהעבירך מדעתך, ולבעבור זאת שלחתך לאחד המבצרים להאסר שמה עד בוא עת רצונך.

”ברוך תהי אחותי טוב לי להאסר בכלא כל ימי חיי מהיות גברת מולכת בבית מלך התתרים.”

בעצם היום הזה שולחה דארה אל אחד מבצרי ההרים. את מלך התתרים הודיעו לאמר כי היה תהיה דארה לו לאשה, אך יעברו ימים אחדים עד שתחפץ העלמה העדינה והרכה להיות אשה לאיש.

בפרוע הזמן פרעות בארץ פרס האדירה, בהעיר הקיסר היראקליוס חמת אויב על כל היהודים בארצות ממשלתו להדפם ולרדפם בשבט עברתו, בצאת עמי גרמניה מיערי עולם לרשת ארצות איירופה במשובה נצחת, בחמתם ובקנאתם לדתם חדשים מקרוב באו בבריתה, אכלו גם את ישראל בכל פה למצוא חן בעיני אלהים. בעת ההיא יצאה בירכתי ארץ ערב, אמונה חדשה כבירת כח, לאור עולם. ממעי תורת ישראל יצאה, וכמעט נשאה ראש, נצבה כצר לישראל, לרועץ ולרועץ את צור מחצבתה.

בארצות ערב שכנו יהודים רבים מימי קדם ומסרת בידיהם כי עוד בימי שאול ודוד יצאו מארץ אבותיהם לגור שמה, ובהגלות נבוכדנאצר את ישראל מעל אדמתו שרדו פליטיהם ממצרים דרך זועץ לערבות ערב, וכן נודע כי גם בעשות הרומאים משפטים ביהודה, בשלחם אש במקדש אל, ונתנו ארצה לשמה, נמלטו הרבה מבני יהודה לערב ונאחזו שמה.

היהודים אשר אוו להם את ערב למושב התערבו בעמי הארץ וילמדו מעשיהם ומנהגיהם, שכנו לשבטים, ישבו באהלים, נסעו בעדרים אף חיו על חרבים, כי מלבד אשר שפת בני ערב קרובה לשפת עבר, הנה היו הערבים בעיני היהודים כקרובי שאר בשר, בני ישמעאל בן אברהם, ובני יקטן בן עבר וכן היו בעיניהם, על כן התרועעו בני שני העמים האלה וישבו כשבת אחים יחד, ויתרון הכשרם חכמה, ותורתם אמת עמדה ליהודים לתתם גם לחן ולכבוד בעיני הערבים, הרבה משבטיהם התיחדו, ועל כסא מלכות מדינת הימאן ישבו מלכי ישראל.

אור תורת ישראל האיר עיני האיש אשר קם לתת צורה חדשה אל כל בני קדם, ומשד לקחיה ינק מעט דעת והשכל. מחמד אבן עבדאללה משבט בני קרש היה נבער וריק מכל מדע ולמוד אף לא ידע קרוא ספר, אך בארחו לחברה את היהודים שמע מפיהם דברים אחדים מיסודות אמונת ישראל, בספרי התורה, והגדות חכמי התלמוד, תורת האחדות באה כאש יוקדת בלבבו, וכל נפשו בערה אש שלהבת יה, ועבודת האלילים הרבים אשר עבדו בני עמו היתה לו לתועבה. כי מספר עריהם היו אלהיהם, ובמקדשם בקאבא אספו אספה שלש מאות סמלי צלמיהם. רוח קנאה לאלהי אמן התייתהו, ותמלא את נפשו עז ללמד את עמו דעת אלהים אחד. אך כמעט החל לדבר במקלות עם בעיר מכה בזו לו לעגו לו כל שומעיו אף ארבו לנפשו, ויירא ויברח משם אל מדינה, שם מצא לו אוהבים מקשיבים לקולו. בהיות מחמד מורדף ושפל התרועע את היהודים ובקש קרבתם, אך כמעט גברה ידו וגדל כבודו שאל מהם כי יבואו בבריתו ויאמינו בו כי הוא נביא אמת לאלהים אחד, נביא לא קם כמוהו ואחריו לא יהיה עוד, וכאשר מאנו היהודים לתת לו און קשבת נהפך להם לאויב בנפש, ויצא להלחם בהם, ובכל אשר פנה הרשיע להשחית, שבטים רבים מהם הכריע, המית ואבד בזרוע נטויה, או גרשם מן הארץ בערום וחסר כל. זאת תורת התורה אשר הביא מחמד לאמונת ישראל, אשר האירה עיניו, ופתחה לבבו, לא זכר כי מידה לו קרני אור חכמתו, ומפריה הנחמדים להשכיל לקח ושם בספרו הקוראן, וזולתם הלא כל דבריו הבל ורעות רוח.

בוסתנאי ואחאי באו לארצות ערב אחרי אשר כלה מחמד לעשות מלאכת נקמתו ביהודים, לא נשארו בארצות ערב כי אם פליטים מתי מספר ורק בוואדי-אל-קארה, בעמק-הכפרים, ישבו עוד יהודים רבים עובדי אדמה ורועי צאן יושבים לבטח ולא למדו מלחמה, אך גם עדיהם הגיע דבר מחמד וגם אליהם שלח מלאכיו לאמר, בחרו לכם אם לבוא בברית האישלום (תורת מחמד) או למות בחרב או לצאת מאת הארץ. אימת מות נפלה על היהודים השלום האלה ופלצות אחזתם, קראו צום נקהלו אספה גדולה להמתיק סוד, דבר מה יענו את מלאכי מחמד.

על כר נרחב מוסב עצי תמר, נקהלו ראשי העדה, שם באו גם צירי מחמד ויציעו לפניהם פרשת דברי אדוניהם, וככלות ראש המדברים משאו אמר: שיתו עצה, הביאו פלילה, ודעו את אשר לפניכם. הביטו אל אחיכם בני שבט נאדהיד מה היתה אחריתם, המה בטחו בעשרם ברב חילם ובכח ידיהם למלחמה, ויתנו כתף סוררה אל מחמד. אך אלהים הדפם, השם את נויהם ויגרשם מאת הארץ; אחיכם בני קרייצה, גם המה נשגבו בטירותיהם ובמבצריהם החזקים ושריהם קאאב והויא הגבורים יצאו לחרף מערכות מחמד, וכלם נפלו בחרב לפניו, לא נשאר מהם פליטה. ראו מה נעשה לאחיכם בני חיבאר כי עלה עליהם הכורת ויאכל אותם ואת גבוריהם, על-יָע הנביא גבור כארי-אל, הרג בחרבו את מארהאב ראש גבוריהם. עין בעין הנכם רואים, כי לא יוכל כל גוי ועם לעמוד נגד נביא ה' ומלאכו ולמה זה איפוא תתמהמהו להכיר כח נבואתו? על מה תשענו ואל מי תשאו עין? אך אם תקשיחו לבבכם מהבין דעת עזבו את מקניכם ורכושכם ומהרו וצאו מאת הארץ".

ככלות ציר מחמד לדבר נשאו כל עם היהודים קולם בבכי ויזעקו זעקה גדולה ומרה – בו ברגע הזה קרבו

בוסתנאי ואחאי ויבואו אל תוך המעגלה באין משים לב עליהם, כי כבד האבל מאד, והמבוכה רבתה עד לאחת. וברק ראש אלפי יהודי וואדי-אל-קארא קם ממקומו ויקרא: הבו נא אחי נעזבה נא את משכנותינו את אהלינו מקנינו ורכושנו, ונסעה ונלך לנו כאשר עשו אחינו בני קאינוקא, אך לא נמעול מעל באלהינו, ולא נמיר את אמונתנו הקדושה.

"אך איזה דרך נבחרה לנו? ענה תִּלְקַּא איש נכבד ונשוא פנים בעדתו, איה איפוא ישכון לנו אור? אלהי ישראל העיר כל חמתו על עמו ויתן לבז ולמשיסה את בני יעקב בכל מקומות פזוריהם. קיסר רומא נשבע להכרית מארץ שרשם, מלך פרס גדע את החטר האחרון מגזע ישי, את בוסתנאי, ומה נוחיל עוד, אבדה נוחלה תקותנו, נר דוד כבה ולא יזרח עוד ומאין יבוא גואלנו? ועתה אין טוב לנו כי אם לכרות ברית את מחמד, וחיינו ונהיה שלמים במעונות אבותינו ולא נראה רע.

כל העם החרישו ולא מצאו מענה, אין פוצה פה לתמוך עצתו, ואין דובר דבר להרשיעהו. דממת מות שררה רגעים אחדים בכל הככר.

"ומי הגיד לך תִּלְקַּא? שאל ברק "כי הומת בוסתנאי, ותקות בית דוד ירדה שאול?".

"אחד ממיודעי היה בדיסתאגערד עיר מלוכת פרס לעת אשר חרף בוסתנאי את נפשו לפגוע ביושר העצר ולשפוך את דמו, למען הצל עלמה עבריה אחת מידו, ובגלל הדבר הזה נחתך עליו משפט מות.

אז יצא בוסתנאי מתוך הקהל נגש לפני האלופים ויאמר:

שאוני נא אחי שאו פני איש אורח אשר לא ידעתם מתמול שלשום כי ירהיב עז בנפשו לשאול את פי האיש הנכבד הזה דבר.

האם אמר מיודעך כי לעינינו הומת בוסתנאי?".

"לא ראה בעינינו" ענה תלך "כי ביום אשר חרצו שבעת שרי מדי ופרס משפט בוסתנאי למות יצא מיודעי מאת עיר המלוכה".

"אם כן הדבר" קרא בוסתנאי בקול גדול הנני לבשר ולאמר: כי לא נעשה המשפט הזה בבוסתנאי, אלהי דוד אביו הפליא עמו חסדו שלח עזרו מקדש ומלט נפשו ממות. עוד בוסתנאי חי – עודנו חי – ואני אני הוא בוסתנאי המדבר אליכם. –

חרדת גילה אחזה את כל הנועדים, וברק יצא לקראת בוסתנאי ויחבקהו וינשקהו, וכל העם הריעו תרועת שמחה ויקראו: ברוך ה' אלהי ישראל אשר לא שכח חסדו לדוד ולביתו, ולא נתן לכבות נר בן ישי.

אך תלך פג לבו מהאמין ויפן אל בוסתנאי ויאמר: ומה האות כי כנים דבריך, כי בוסתנאי אתה.

"הן לא אבקש ולא אשאל מכם כל מאומה" ענה בוסתנאי "ומדוע זה איפוא תשאלו אותי מידי? על נהרות פרת וחדקל ישבו אלפי רבבות מאחינו יודעים אותי ואת כל דברי – אולם אם באותיות חפצתם, שלחו וקראו לחכמיכם תופשי התורה ויודעיה ינסוני וישאלוני משפטי התורה, והליכות התלמוד, וידעו נאמנה כי נכד רבינו כפנאי הגאון ותלמידו אנכי".

"יהי כדבריך" אמר תלך "בוסתנאי אתה, אך הגד היש עמך להושיענו, ומה עצתך הודיענו ונושעה".

"עצתי" ענה בוסתנאי, כי תוחילו ותתחזקו באלהי אבותינו ואל תעזבו אמונת אבותיכם"

"עצתך אמונה" אמר תלך, כי נעזוב את אהלינו, ונקיים ורקים מכל רכושנו וקנינו, נצא לנו ולנוע במדברות ערב מבלי לדעת לאן יהיו פנינו מועדות, איה איפה נמצא מנוח ומקום לשבת, ונשינו וטפינו יכלו בדרך כחם, יתמו יגועו ברעב ובחליים רעים".

"חלילה לך מדבר כזאת" ענה בוסתנאי "שומר ישראל ישמרכם מכל צרה וצוקה"

"ומה זה איפוא נעשה כיום? הגד נא דבר בינה" קרא תלך, "ומי יצילנו מחרב מחמד, אם לא נקשיב בקולו, אם לא נצא ממקומנו ולא נקבל אמונתנו?".

"אם כן איפוא" אמר בוסתנאי נסו נא דבר אליו שלחו מלאכים לבקשו ולחלות את פניו, כי יחוס וירחם עליכם, ולא יִשֶׁם עליכם, גויכם, אולי יעתר לכם.

”מי יתן והיה” ענה ברק ”אך אין תקוה מוצאת, כבר נסו זאת רבים מאחינו, ולא לעזר ולא להועיל”
”נסו נא אך הפעם” אמר בוסתנאי ”גם אנכי אלך עמכם אולי יחוס ה' אלהי ישראל עליכם, וישלח לכם עזרתו על ידי”.

דברי בוסתנאי מצאו טוב טעם בעיני האספה ויגמרו אמר כי ילך ברק תלק ובוסתנאי במלאכות כל הקהל לנסות דבר אל מחמד אולי יכמרו נחומיו, ויתן להם רחמים.

בימים אשר התהלך בוסתנאי בארצות ערב נתן את לבבו לדעת כל מוצאי מחמד ומובאיו, את תכונת נפשו רעיונותיו והליכותיו, ועל פי הדברים אשר לקחה אזנו חשב בוסתנאי מחשבות למצוא נתיבה אל לב מחמד ולהפיק ממנו רצון, לא לבד אל היהודים היושבים בערב כי אם בכל המקום אשר יטע דגל תורתו שמה.

במחשבתו זאת שלח בוסתנאי את אחאי רעהו לפניו אל מדינה וישם דבר בפיו לחקור ולתור לפניו את הדרך למחוז חפצו.

(23) מחמד

מראש אמרנו כי מחמד היה נבער וריק מכל מדע ולמוד אף לא ידע ספר ולא אמן ידו לכתוב, ומה גם מתי סודו הערבאים הבאים בבריתו לא ידעו ולא הבינו במלאכות מחשבת אלה כל מאום, אשר על כן לקח לו הנביא האוילי הזה איש עברי ושמו אברהים למזכיר וסופר, אל האיש הזה פנה אחאי בבואו אל מדינה ויגש אליו ויאמר:

”שמי אחאי, איש יהודי אנכי מילידי פרס, רע הנשיא בוסתנאי וחברו”.

”רע הנשיא ההוא” שאל אברהים אשר הוציאו כוסדראי מלך פרס להורג?

”שמועה לא נאמנה הקיפה את כל הארץ ותבוא גם עדיך” ענה אחאי ”בוסתנאי חי ובעוד ימים אחדים בוא יבוא הנה. אך אם אתה לו שמעני אשאלך והשיבני, הלא קרוב אתה אל מחמד והנך לפניו תמיד מדוע זה לא עמדת להליץ טוב על אחיך? ואיכה לא חשכתו מעשות בהם שפטים נוראים?

”בדברך כזאת פיק ענה בך כי מארץ רחוקה באת ולא ידעת את מחמד, עת עז אפו וקשי ערפו. לא אחת ולא שתיים חליתי פניו הרביתי תחנה, כי יחוס וירחם על אחינו האומללים, אך לבו יצוק כמו אבן, לא ידע רחם, ורוחו בוער שלהבת קנאה, וישמח כי יחזה נקם –

”האמנם יש את נפשך אברהים לעזור אם תוכל?

”בכל לבבי ובכל נפשי”

”אם כן הדבר עשה זאת איפוא הביאני לפני כאיפה אשת מחמד ואנסה דבר אליה הלא בת עמנו היא, אולי לא שכחה עוד את עמה ואת מולדתה.

”הקשית לשאול” ענה אברהים ”שאל ואפתח לפניך שערי גן עדן ואובילך מבינות לכרובים ולהט החרב המתהפכת, בית נשי מחמד סגור ולא יפתח וכל האיש הקרב אליו אחת דתו למות.

הבה עצה אולי תמצא נתיבה לשלוח אליה שליח חדש, ואשים דבר בפיו.

”אולי –

”הגד יגיד לה כי תאמר למחמד, חלום חלמה והוגד לה כי בימים האלה יבוא נין דוד המלך למדינה ויבשר לו בשורות טובות. הואילה אברהים ותן נפשך להריץ אל פאיפה את הדבר הזה בסתר, כי בו תלואים חיי בני ישראל יושבי וואדי-אל-קארא, ואך בו צפונה ישועתם.

אברהים הבטיח נאמנה לעשות את כל אשר יוכל, ובכן מצא לו איש מסריסי מחמד, נאמן בבריתו, וישם את הדבר הזה בפיו, והסריס מלא אחריו לא הפיל דבר מכל אשר נאמר לו.

כאיפה היתה מבנות שבט נדהיר אשר התיחשו לזרע אהרן הכהן. ותהי אשה אל המשורר היהודי כנניה, ובנפול בעלה במלחמה אשר נלחם מחמד בבני ישראל, הלכה היא שבי לפני צר, מחמד ראה אותה את יפיה ואת טוב

טעמה ונפשו חשקה בה ויאלצה להיות לו לאשה, ארבע עשרה נשים היו למחמד ואת כאיפה אהב מכל נשיו וימשוך לה חסד אהבתו, וכאיפה רוחה נאמנה עם דתה ועם בני עמה, ולא סרה אל משמעת מחמד כי אם מיראתה אותו. ולזאת איפוא בשמעה את אשר צוה עליה אברהים מזכיר מחמד, גמרה אמר למלא אחריו.

ויהי ביום המחרת וכאיפה אמרה לרכוב לשוח, סריסי מחמד הביאו לה את הגמל חבוש כר יקר מאד, ויעמידוהו לפני פתח ביתה, כאיפה יצאה ותאמר לעלות על הגמל, והנה אין סולם עמו לעלות עליו, וימהר מחמד ויכרע וישח ויאמר: בי כאיפה היקרה בנשים בת אהרן הכהן, אחי משה הנביא, יהי נא גבי הדום לרגליך לעלות על הגמל.

"מה רב טובך אדוני הנביא!" אמרה כאיפה "אבל יען כי הגדלת עמי חסד אהבתך היום, הנני גם אני לשמח נפשך בבשורה טובה".

"ספרי נא רעייתי תמתי! חבצלת אלהים!"

"אתמול בנפול עלי תרדמה ראיתי איש זקן נכבד אחד בחלומי ויאמר לי כי הוא דוד הנביא (כן יקרא דוד המלך בפי הערביים) וצוה לי להגיד לך כי בימים האלה ישלח את נינו לחדות נפשך בבשורה טובה.

"ברוכה את היפה בבנות יהודה, וברוכה תהי כי שמחתי בדברך מי יתן ובא דבר חלומך".

בעצם היום הזה באו צירים שלוחים אל מחמד מאת היהודים יושבי וואדי-אל-קארא ומאת הערביים יושבי העיר תקיף. על שני השבטים האלה קרא מחמד מלחמה, והזהיר בם כי יפקדם בחרב אם לא יבואו בברית האישלום. צירי שני השבטים האלה באו כאחד ויעמדו לפני מחמד אך צירי תקיף נגשו ראשונה. וראש המדברים פתח פיו ויאמר: נביא אלהים! הננו להגיד לך כי נכונים אנחנו לבוא במסרת ברית האישלום, אך נפשנו בבקשתנו כי רק שלש שנים תתן לנו לעבוד את אלוהינו לאט, גם לא תאכף עלינו לשאת תפלה.

"העבודה לאילילים אלמים תועבת אלהי אמן" ענה מחמד "ואיך נבערה עצתכם לעבדם עוד שלש שנים, ומה היא העבודה באין תפלה?".

"הואילה ותנה לנו אך שנה אחת והעתר לנו כי נעמוד על רגלינו בהתפללנו".

"לא אוכל לתת לכם שאלתכם זאת, אלהי שמים וארץ קורא אתכם לעבודתו ואנכי מה?".

"הגדל חסדך עמנו, נעבדה נא את אלהינו לאט רק ששה חדשים או חדש ימים –

"אף לא שעה אחת" –

הצירים החרישו חפו ראשם, ומחמד צוה לשר צבאו אמאר לקחת גדוד מאנשי חילו וללכת עם הצירים אל תקיף ולשבר את פסילם לאט לרסיסים.

אמאר והצירים פנו וילכו, ובוסתנאי נגש ויאמר:

"אשריך מחמד וטוב לך כי תשבר את הפסילים ומצבותיהם תגדע, אך, אוי לך אם תאבד את עבדי אלהים חיים ומלך עולם.

"מי אתה זה האיש? שאל מחמד, בחמת אפו "כי תרהיב בנפשך עז לדבר אלי כדברים האלה?

"חסר מגזע דוד הנביא אנכי ענה בוסתנאי".

"האתה זה נין דוד? כבר גלו אזני כי בוא תבוא, המלאך גבריאל נראה אלי ויאמר: נין דוד הנביא יבוא אליך למדינה ויבשרך בשורות טובות. – אי לזאת חושה הגד נא לי את אשר עמך.

"אם כן איפוא שמע מחמד את אשר הגידו לנו אבותינו הקדושים עליך ועל עמך. אחרי אשר החרבו הרומאים בני אדום את בית מקדשנו בירושלים, היה בקרבנו איש חכם וקדוש אחד ושמו רבי שמעון בן יוחאי, האיש הזה שמר עברתו לרומאים מחריבי בית תפארתנו ולא נזהר בלשונו לתת בהם תהלה. הדבר הגיע אל אזני קיסר רומא, ויצו להמיתו, ויברח רבי שמעון ויסתר במערה ויהי שם שלש עשרה שנה, ואלהים עשה עמו נפלאות לכלכלו במערה ההיא כל הימים האלה, אף מלאכו שלח לו ללמדו סתרי פליאות-יה ולגלות לו מראש את אשר יהיה באחרית הימים, אז ראה רבי שמעון בן יוחאי אותך ואת מלאכותך, ראה כי באברהם אבינו ואביך, תעמוד לקרוא בשם אלוה אחד, ובחרב שלופה תכריע עמים רבים לקבל עול תורתך עליהם, וראה כי תפרוך

ימה וקדמה, וממשלתך תגדל ונסבה עד אפסי ארץ, ואימה חשכה נפלה עליו "ויקרא ה' אלהי, האם אין די לנו ברומאים בני אדום, כי תקרא ותעמיד גם את בני ישמעאל לכלותנו! וה' שמע בקול עבדו רבי שמעון ומלאך פניו נראה אליו בחזיון ויאמר: אל תירא ואל תחת בן אדם – ה' יתן עז וממשלה לבני ישמעאל להצילכם מיד הרומאים, נביא יקים להם כרצונו ממלכות רבות יכבשו וגוים עצומים ירעו לפניהם וחיתתם יתנו על הרומאים. – ועתה הנה באה ונהיתה, אתה הוא הנביא אשר הראה המלאך את רבי שמעון בן יוחאי במחזה. – את ממשלת האלילים תעקר ותמגר מקרב עמים רבים, ותחרה מאתך תצא לגוים אדירים – ומדוע זה איפוא תשיב צור חרבך גם על היהודים עבדי אלהים חיים, הלא למחיה שלחך אלהים להם, למגן ומושיע, ואיך נהפכת להם לאויב ומתנקם? "

"ואיזה דרך באה הנבואה הזאת אליך?" שאל מחמד.

"הא לך הגליון הזה" ענה בוסתנאי "ובו הנה כתובה בכתב עתיק, את הגליון הזה נתן לי אבי זקני, ראש חכמי ישראל".

מחמד לקח את הגליון מיד בוסתנאי ויתנהו אל מזכירו אברהים לקראו, אברהים קרא עברית ותרגמו לפני מחמד ללשון ערבית.

מחמד השתאה לשמוע דברי הגליון הזה ונפשו יצא בשמעו, ולא יכול מחמד להתאפק לכל הנצבים עליו, ויצו ויוציאו כל האנשים מעליו ורק בוסתנאי נשאר לבדו, ויפנה מחמד אליו ויאמר:

"מה שמך?"

"שמי בוסתנאי, שם אבי היה הונא, ואבי אבי נקרא חנינא נשיא היהודים, חוטר מגזע דוד מלך ישראל".

"ברוך בואך בוסתנאי, ברוך בואך בצל קורת – ראה אנחנו פה רק שנינו אין איש אתנו, הגד נא דבר אמת האם נכונים ונאמנים דברי החזיון אשר הבאת לי? "

"כנים הדברים, אין בהם נפתל ושקר".

ומדוע איפוא לא בחר לו ה' נביא מקרב בני ישראל?"

"עוד לא הגיעה עת הרצון" ענה בוסתנאי, "עוד לא טהרו בני האדם ולא הזכו לקבל תורת ישראל בעצם טהרתה, ודע לך מחמד כי אם גם הקימך ה' ללמד תורה לעמים רבים, לא נקראת כי אם לסקל המסלה לפנות הדרך לפני תורת ישראל – אשר תגלה ותראה בהדרה באחרית הימים. "

"בוסתנאי!" אמר מחמד "בואה גם אתה בברית האישלום, וכל אחיך היהודים ימשכו אחריך. ואנכי אתן לך את בתי לאשה, ואחרי תעצור בעמי".

"כדברים האלה" ענה בוסתנאי דבר אלי כוסדראי מלך פרס ולא שמעתי אליו וגם אתה אל תשחת דבריך הנעימים. אנכי לא אבגוד באמונתי, אך מה לך מחמד וליהודים? הן כל הארץ לפניך ומשלת בגוים רבים, הבאים בבריתך יכבשו ארץ מצרים, סוריא, ארם נהרים, פרס, יכוננו להם כסא באפריקא, ויתקעו להם יתד בהישפאניא. ומה יועילוך היהודים המעטים האלה, הנח להם ויעבדו את אלהיהם כאשר עבדוהו עד היום. ואתה הסכת ושמע: ה' נתן עז וממשל לבני ישמעאל למען יהיו סתרה על היהודים ומגן בעדם, ולא למען הכריתם ואבדם. – הקשיבה לקול דברי, בן עבדאללה ושמע עצתי! – צירי וואדי-אל-קארא באו לחלות פניך ומחכים לחסדך, העתר להם ומשוך להם חסד וידעו כי מעתה תפלה לטוב את היהודים שומרי תורת משה. "

"יהי כדברך" אמר מחמד, "ואתה עמוד עמדי ונחני בעצתך הטובה תמיד".

ברק ותלק הביאו את הבשורה הטובה לאחיהם בני וואדי-אל-קארא כי נעתר מחמד לשאלתם, לעבוד את אלהיהם באין מפריע, ובוסתנאי ואחאי נשארו במדינה.

24) המלחמה בקאדעססיא

למן היום אשר בא בוסתנאי למדינה, שנה מחמד את עצתו אשר יעץ על היהודים לפניו, האמנם כבר מעטו ושהו היהודים בערב, ומתי מספר הנשארים שמה לא יכלו לעמוד לו לשטן, ולא ירא מחמד מפניהם, בכל זאת עין בעין נראה יד בוסתנאי על מחמד לטובה, כי טוב היה לישראל בימיו ובאחרית הימים. כי מאז – כבש

מחמד את עז קנאתו ולא הוציא כל רוחו עליהם בספר תורתו, והבאים אחריו יורשי כבודו אשר גברו בארץ וכבשו ממלכות רבות, ידעו רצונו ולא יספו להדיח על היהודים רעה כאשר עשה מחמד בתחלת ימי ממשלתו.

מחמד מת ולא אמר מי יעמוד תחתיו ומתי סודו בחרו את רעו הגדול אבו בעקיר, אבי אשתו האהובה לו אישה, ויצוהו לכאליף (במקום הנביא), הכבוד הגדול הזה היה גאווה לעלי חתן מחמד, אך עלי היה שונא לאישה, והיא חשבה מחשבות להעביר את הירושה הזאת ממנו. וגם אחרי אשר מת אבו בעקיר, שנתיים אחרי מות מחמד, לא עלה עלי לגדולה, ואמאר שר צבא מחמד ישב על כסאו. ובגלל הדבר הזה חלק לב הערביים ושוורש פורה ריב ומדון הציץ ופרח בקרבם.

בימים ההם בא איש יהודי מפרס לרגלי מסחרו למדינה, ויחדה בבשורת שמחה את בוסתנאי, כי אמו ילתא ואביה רבינו כפנאי חיים ושלמים – "אך ימי רעה לכל אחיך בפרס" אמר הפרסי, "ארצעס-דאקט אשר מלכה אחרי שירוהע תכביד אכפה עליהם לאין מרפא. בגאון לבבה כי רב תאמר להשיב שבות ארץ פרס ומתעתדת לקרוא מלחמה על קיסר רומא, אי לזאת תשקוד למלא אוצרותיה ותתן עינה ביהודים לנצל אותם עד לכלה, ותשם מסים כבדים עליהם מרבה להכיל. ויהי המעט לה בכל השד והבז הזה, ותגזור אומר לבטל תלמוד תורה, ובתי הישיבות הגדולים אשר בסורא ופומבדיתא סוגרו. עוד נשמע לאמר כי יש את נפש המלכה ארצעס-דאקט לאכוף את כל עמי ארצה לקבל עול אמונת הפרסיים ולקרוא בשם אליל האש.

דאבה נפש בוסתנאי לשמע השמועות הרעות האלה, ולבבו נשבר בקרבו פניו הליט באדרתו ויאנח ולא ענה דבר, והאיש הפרסי הוסיף לאמר: אך מה נתפלא על קשי לב המלכה ועז אפה עלינו, הלא גם מאחותה הנסיכה דארא הקשיחה את לבבה, ושחתה רחמה.

"הגם על דארא קצפה קצף" שאל בוסתנאי "ומה עון מצאה בה?..."

"המלכה אמרה לתתה אל מלך התתרים לאשה, וכאשר מאנה דארא לעשות רצונה חרה אף ארצעס-דאקט עליה ותצוה לשלחה אל אחד המבצרים ושם היא עצורה בסהר עד היום הזה".

פלצות אחזה את בוסתנאי לשמע הדברים האלה, ותשוקה עזה התעוררה בו לשוב לארץ מולדתו להמציא הרוחה וישע לאחיו האומללים. – ובהשתונן כליותיו למצוא נתיבה לחפצו, מהר ויבוא לפני הכאליף, ויאמר: אדוני! הלא ידעת כי הנביא היה מטה און לדברי ושומע לעצתי?

"ידעתי גם ידעתי" ענה אמאר "וגם אנכי אודך אם טוב תיעצני".

"אי לזאת הואילה ושמע נא, מדוע זה אתם יושבים תחתכם בצל העצללות, וברייב ומדנים בין איש ובין רעהו תבלו ימיכם, ושארית גבורתכם? מדוע זה לא תביטו אל צור חוצבתם, אל מחמד נביאכם, ולא תשלחו לחרב ידיכם להכריע ולשבר את גאון עובדי האלילים, המתהללים באימים? שא עיניך קדמה וראה שם ממלכה גדולה מלאתי אדם רב, על כסאה תשב אשה אולת קצרת ידים, בשגעון תנהג ובשאט נפש תהרסנה, הארץ ההיא היא ארץ מולדתי, ידעתי מוצאיה ומבואיה, הבה נא קומו וצאו עליה ואנכי אהיה לכם לעינים".

עצת בוסתנאי מצאה חן ושכל טוב בעיני הכאליף, ועד מהרה צוה להצביא צבאותיו, ויפקד עליהם את גבור החיל סעיד רע בוסתנאי, אנשי החיל התפקדו ויצאו ללכת אל ארץ פרס ובוסתנאי ואחאי הלכו עמהם.

ובהיותם בדרך, סעיד ובוסתנאי, רוכבים צמדים ומשיחים איש את רעהו, פנה סעיד אל בוסתנאי ושאלהו כמה ימי חיך בוסתנאי?

"עשרים וארבע שנה מלאו לי".

"ומדוע זה אתה יושב בגפך" שאל סעיד "ולא לקחת לך אשה עד היום?"

"כן שאלת סעיד" ענה בוסתנאי "אפס – בארץ מולדתי בת מלך יושבת ומחכה אל בואי – העדינה הזאת אשר פדתה נפשי מעבור בשלח מתבוססת עתה באחד בתי הכלאים. על כן אמרתי לא אתבונן על אשה עד אשר יקרה ה' לפני להוציא ממסגר את דארא" ויספר בוסתנאי לסעיד שר צבא הערביים כל אשר קרהו בבית כוסדראי ואת אשר עשתה עמו דארא.

בבוא השמועה אל ארמון המלכה בעיר קטיספון כי יצאו צבאות ערב לקרוא מלחמה על פרס התעוררה ארצעס-דאקט להכון למלחמה בכל עז ותעצומות, בחרות אפה אמרה לעמוד בראש החיל ועל ידה יצביא

הארמוץ אשר היה שר הצבא לפני אביה, אך הדבר הזה העיר חמת קנאת רוסטאם אחד מגדולי שרי הצבא, וישת ידו את יעסדעגרעד חטר מגזע מלכי פרס הראשונים, ויקשרו קשר על ארצעס-דאקט וימיתוה, ורוסטאם המלך את יעסדעגרעד אחריה.

יעסדעגרעד לא מצא עז בנפשו ללכת בראש החיל, ויפקד את שלום ארצו ביד רוסטאם.

והערביים באו ויבקיעו בארץ, לאט לאט התנהלו, והחזיקו מעמד, שתי המערכות נפגשו ומלחמות תנופות פרצו, שתי פעמים הוכו הערביים ובשלישית גברה ידם להפליא. יעסדעגרעד ראה כי אזלת ידו וישלח מלאכיו אל סעיד לנסות דבר שלום, ושר צבא הערביים שלח מלאכיו אל קטיספון וישם בפיהם דבר אל המלך לאמר: אם תאות לנו ובאת בברית אמונת האישלום, לא יבא איש חיל ערבי בארצך, ולא ידרוך בגבולך למרות עיניך, לא נשאל ממך דבר כי אם את המס אשר יעלו כל בני בריתנו לשרי צבאותינו. אך אם מאן אתה לקבל עליך עול תורת נביאנו, שלם תשלם לנו את כל המסים אשר נשים על עמי הנכר, ואם גם בזאת לא תשמע לנו התעתד וצא למלחמה. –

יעסדעגרעד שמע את דברי הברית האלה וחמתו בערה בו מאד, ויצו וישימו שקים מלאים עפר בצוארי מלאכי סעיד וישלחם מעל פניו. –

בין כה וכה באו בוסתנאי ואחאי אל מחוזא עיר מולדתם. – שמונה שנים עברו מאז יצא בוסתנאי ממחוזא ועקבותיו לא נודעו, וכבר אמרו הוריו נואש ולא יחלו לשוב ולראותו עוד. ומה גדלה איפוא שמחת ילתא לראות את בנה יחידה, ומה עצמה חדות רבינו כפנאי לראות את נכדו מחמל נפשו. אך דבר בוסתנאי היה נחוץ ויחשוך נפשו ונפש הוריו משבוע בנעימות שמחת גילם. וישקוד לשלוח רצים אל קהלות ישראל לקרוא להם כי יקומו כלם כאיש אחד ויאספו אליו. הקול נשמע ומכל אפסי ארץ פרס נהרו גדודים גדודים אל בוסתנאי, להתיצב תחת דגלו, כי יעסדעגרעד גם הוא הלך בדרך ארצעס-דאקט, ולא הפר את גזרותיה.

ובוסתנאי דבר על לב אחיו הנאספים אליו ויאמר להם: אם יהיה ה' את הערביים והכניעו את הפרסיים, נראה ימי טובה והשקט, ועל מוצא פי אמונתנו נחיה באין מכלים דבר, אי לזאת חזקו ונתחזק לצאת לעזרתם. וגדודי היהודים מהרו ויחישו לבוא עד הנהר פרת מקום אשר שתי המערכות הערביים והפרסים נחתים שמה.

רוסטאם עבר את הנהר פרת, בחיל וצבא גדול במספרו יתר הרבה מאד ממספר חיל הערביים, על יד קאדעססאי נפגשו שתי המערכות והמלחמה החלה, מאור הבקר עד הנשף נלחמו ובאין מוצא דבר נצחון, כי אם רבו הפרסים במספרם, עצמו מהם הערביים באמץ לבבם וכביר כחם, כמשפטי היום הראשון היה משפטי היום השני, וביום השלישי שבו ערכו מלחמה בחמת עברות, והערביים כמו החלו להסוג אחור כמעט מפני שפעת חיל הפרסים. השמש נטתה לערוב ובוסתנאי עם גדודיו היהודים באו אל המערכה. ובכחם כי עוד חדש עמהם קמו ויבצרו את רוח הפרסים אשר הגיחו על הערביים. אז החליפו גם הערביים כח והמלחמה נטשה בחמה שפוכה כל הלילה ההוא – עד אשר נפל רוסטאם חלל, הפרסים ראו כי מת שר צבאם הגבור, וינוסו מנוסת מבוכה.

=====

והמלך יעסדעגרעד ישב בהיכלו חושב מחשבות להתחזק במלוכה, כי היה סמוך ובטוח כי יכה רוסטאם את הערביים חרמה וכלה יגרשם, מורא הערביים לא נפל עליו, אך מפני גדולי שריו היושבים ראשונה במלוכה נפשו ידעה לו, כי אין נכונה בפיהם ועצתם לא נאמנה, לעיניו הורדו שאולה שני מלכים ומלכה אחת בימים אחדים בידי הקושרים ומה יעשה הוא ליום פקודה, כי יהיה בעוזריו? ולו אין צדקה ומשפט במלוכה. אי לזאת אמר אין טוב לפניו כי אם לשאת את דארא שארית פליטת בית סאססאן לאשה אולי יצלח למלוכה בגללה ויצו ויוציאו את דארא מן המבצר אשר היתה אסורה שם, ויביאוה אל קטיספון, ודארא מלאו לה אז שמונה עשרה שנים, ותור יפיה הגיע, ותפרח כחבצלת.

”דארא היפה בעלמות” אמר יעסדעגרעד אליה בבואה לפניו ”אחותך נתנה אותך במסגר ואנכי אעלך על כסא ממלכת פרס.”

”ואתה הלא מרצח אחותי הנך, הלא?”

”אבל אחותך היתה אויבתך ואנכי אהיה אוהבך”

”ואנכי לא אתן את אהבתי לאיש אשר שלח יד באחותי.”

"התבונני נא בינה דארא וחכמי, כי נפשי בשאלתי ומלכותי בבקשתי, הלא על ידך תהיה לי צדקה לשבת על כסא סאססאן".

"ואנכי תגעל נפשי בך בעודי".

"או אז אכריתך מארץ החיים".

"טוב לי לרדת בדמי ימי שאול מהיות אשה לאיש אשר כפיו נגעלו בדמי אחותי".

"הוציאוה ותמות" קרא המלך בחרות אפו.

בעצם הרגעים האלה, ודלתות חדר המלך נפתחו בהמולה גדולה, אנשי חיל כסויי אבק ודם, באו החדרה ויקראו:

"המלט על נפשך אדונינו המלך – חיל צבאך הוכה מכה רבה, שר צבאך רוסטאם נפל חלל, מהרה המלט כי הערביים אצים לבוא עליך".

המלך נבהל וימת לבו בקרבו – מהר ויצו לקחת מה מעט מכל מחמדיו ומסגולת אוצרותיו, ויברח הוא ומתי מבצר מאנשי סודו עמו –.

אפס כלי היקר האלה אשר לקח המלך עמו להחיות נפשו, היו לו למוקש, וחיייו לשאול הגיעו. המלך בקש מפלט לו בבית איש אחד מדלת העם בעל ריחים, ובראות את כלי הזהב והאבנים היקרות, קם בלילה ויהרוג את המלך ואחוזת מרעיו, וישליך את נבלותיהם בתעלת הריחים.

סעיד בא בשערי קטיספון בראש צבאותיו בתרועת נצחון, ובוסתנאי וגודיו היהודים שבו למחוזא.

(25) ראש הגולה

העיר מחוזא צהלה ושמחה, קול ששון וקול שמחה בכל רחובותיה בוסתנאי שב אל חיק הוריו חי ובריא אולם, שבע כבוד וגדולה, והודות והלל לה' נשמע בכל פינות בית אבותיו, גם אחאי מצא את שרה אשתו שמה ואת אבותיה היקרים עמה. וציר שלוח מאת הכאליף ממדינה בא אל מחוזא. ובידו מכתב אל סעיד שר הצבא לאמר: כי בפרשו דגלו על כל ארץ פרס, והביא כל יושביה בברית האישלאם, לא יגע לרעה ביהודים, אף הבטח יבטיח להם נאמנה, כי יוכלו לעבוד את אלהיהם ולשמור מצותיו בכל נפשם באין מכלים, ואת בוסתנאי צוה לנשיא היהודים ולראש הגולה. אז נפתחו שערי בית הישיבות בסורא ופומבדיתא לרוחה, ובחורי ישראל נהרו ובאו שמה בהמון חוגג – על כסא הישיבה בסורא ישב רבינו כפנאי ובפומבדיתא רבינו מדי בר מר הזקן, ולכבוד רעו הנאמן בבריתו אחאי, יסד בוסתנאי ישיבה חדשה שלישית בנהרדעה, ויצוהו לגאון עליה – הוא רבינו אחאי גאון אשר עשה לו שם גדול בישראל עד היום בספרו השאלתות.

בבוא סעיד אל קטיספון עיר המלוכה הוגד לו כי נמצאה שם בת המלך כוסדראי – דארא, שארית פליטה לבית סאססאן. ויצו שר הצבא, לכלכלה ולנהלה בכבוד גדול כי בת מלך היא ואשת חיל, עד אשר ישוב מצבא העבודה אשר שומה עליו, לכבוש את כל גלילות הארץ ולהביא כל יושביהן בברית האישלאם, אז ישים עינו עליה, לתת לה אחרית ותקוה טובה.

סעיד פנה ראשונה אל ירכתי צפון המדינה, מקום נמלטו ונשגבו שם שרידי חיל פרס, ויבריהם ופיצם לכל רוח. משם פנה אל מדינת שושניא, ויך את חיל נציבה האחדשרפן הארמוזאן גבור החיל, ואותו תפשו חי וביאורו לפני שר הצבא, וכראות סעיד אותו צוה להמיתו. –

"מי יחמול עלי ויתן לי מעט מים לשתות בטרם אמות" התחנן הארמוזאן.

סעיד צוה וביאו לו מים בכלי.

"ירא אנכי" אמר הנציב הפרסי "פן ימיתוני בטרם אכלה לשתות.

"על דברתי" אמר סעיד "לא תמות עד אשר אם שתית המים אשר בגביע"

אז לקח הארמוזאן את הגביע ושליכהו לארץ והמים נשפכו. ויאמר אל סעיד: עתה ידעתי כי לא תמיתני ואחיה לפניך, כדברך, כי לא אראה מות עד אשר אם שתיתי את המים אשר בגביע, והמים הלא נשפכו! הדבר הזה

מצא שכל טוב בעיני סעיד, ויחשוך משלוח בו יד. הארמוזאן בא בברית האישלאם, ממנו ראו וכן עשו כל נציבי הארץ האחדרפנים ושרי המדינות, ותורת צאראסטער כליל נגוזה עברה מן הארץ, לא נשארו נאמנים בבריתה כי אם מתי מספר הידועים בשם חֶבְרִים (גועבערן), ומבניהם עד היום עובדים את האש.

ויהי כאשר כלה סעיד לכבוש את כל ארץ פרס שב אל קטיספון להנפש שם ימים אחדים וללכת משם עם חילו הגדול ארצה מצרים, ובטרם יצא אמר לבקר את רעהו בוסתנאי במחוזא, ולהביא לו את חלקו מן השלל הגדול אשר רכש במלחמה.

אך בוסתנאי לא אבה לקחת מידו כל מאום, מן הזהב הכסף וכלי החמדה אשר הביא לו סעיד כחלק היורד במלחמה.

"קחה נא מידי את אשר הבאתי לך" אמר שר צבא הערביים. והיה לך לשלם שכר אנשי חילך ולעזור את אחיך בני עמך, אשר התרוששו מתגרת יד מלכי פרס האחרונים כי אכלום בכל פה, ולך הבאתי תשורה אחרת, אשר תהיה לך לבדך ולא לזר אתך."

סעיד רזם לשריו הנצבים עליו והמה מהרו והובילו אשה אחת עטופה בצעיף.

"האשה הזאת נפלה בשבי לפני, ואמרתי טוב תתי אותה לך והיתה לך לשפחה ובידך לעשות עמה כרצונך" השבויה הסירה את הצעיף מעל פניה.

"הלא היא דארא!" קרא בוסתנאי.

ודארא נפלה על פניה ארצה לרגלי בוסתנאי ותאמר: אדוני! הנני שפחתך לשרתך ולרחוץ רגליך, אם תעמידני לפניך.

בוסתנאי לא יכול להתאפק, ואגלי דמעה מלאו עיניו. – שארית פליטת בית סאססאן, בת מלכים אדירים, כורעת ומשתחוה לפניו, ולשפחה נתנה לו.

ויושט בוסתנאי את ידו ויקים את דארא ויקרא: הנני קורא לך דרור בת מלכים! וכל עוד נפשי בי לא אשכח את כל הטוב והחסד אשר עשית עמדי.

"לא אצא חפשי" ענתה דארא "עשה עמדי חסד ואהיה לך שפחה כל ימי חיי"

"הידעת דארא, כי בהיותך שפחה לאיש יהודי, לא תוכל לעשות אף אחת ממצות תורת משה וישראל אשר לא תעשינה".

"ידעתי גם ידעתי" ענתה דארא "ועוד בימי נעורי כאשר למדתי לדעת אותך בבית אבי האומלל, פתחה אזני לשמוע דבר תורת היהודים מפיו, ונפשי נקשרה באהבתה.

"או אז" לא תהי שפחתי כי אם גברתי ורעיתי –

בוסתנאי הביא את דארא אל אמו ילתא ללמדה יסודות אמונת ישראל.

ביום המחרת יצא סעיד מאת פני מחוזא כי אץ לבוא עם חילו לארץ מצרים לעשות גבורות חדשות ולקצור גם שם בשמחה פרי נצחונותיו.

=====

מקץ חדשים אחדים קרא בוסתנאי לשלשה ראשי הישיבות הגדולות אשר בסורא פומבדיתא ונהרדעה לבוא אל מחוזא, ולפניהם באה דארא בברית תורת ישראל, ואחרי כן חגג בוסתנאי חג חתונתו בהדרת קדש.

ובהסב הקרואים אל המשתה על שולחנותיהם עמד רבינו כפנאי גאון ויאמר: רות בת מלך מואב היתה אם דוד המלך, נעמה בת מלך עמון אם מלכי יהודה. ועינינו רואות כי אלהי ישראל בחר לו סגולה מבנות מלכי עמי הנכר ויטען שורק בכרם בית יהודה, גם היום תהי דארא בת מלכי פרס אם נשיאי ישראל מבית דוד, אם ראשי כל הגולה.

ודבר כפנאי בא ונהיה, שלשלת חדשה וגדולה של נשיאי ישראל יצאה מבוסתנאי אשר הפליא ה' חסדו לו להצילו מכל רע – ומבניו ישבו כסאות לנשיאים על כל יהודי בבל ופרס עד תחלת המאה השמינית לאלף

החמישי עד אשר שמו הכאליפים הקנאים שונאי היהודים קץ לכבוד הנשיאות, ובמות ראש הגולה דוד בן זכאי לא נתנו למנות נשיא אחר תחתיו. ובכן כבה נר כבוד בן ישי, וסר מחוקק מיהודה.

יותר מתשע מאות שנה עברו למן היום אשר גלה כבוד מִיִּשְׂרָאֵל. – חדלו נשיאים בפרס חדלו. אך גם ממלכת רומא האדירה ספה תמה מן בלהות, גם ממלכת ביצאנץ הגדולה נפלה שדודה לפני התורקים בני תורת מחמד, וגם גבורת המחמדים כשלה, וממשלתם הולכת הלך וחסור מדור אל דור. –

האמנם לא ידענו איה אפוא הם צאצאי דוד גם עקבותיהם לא נודע לנו. אך סמוך וביטוח לבנו בדברי נביאינו חוזי מחזה שדי, כי לא כבה נר בן ישי, ולא ידעך אורו לנצח.

גם תורת ישראל עודה חיה בקרבנו, ורוחה מתנוססת ברוחם.

יֵשׁ חֲצִיר נָבֵל צִיץ,

וְדָבָר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם